

Aut- 87

W-265

Ed. 25
C. 867

R. 40

6/11

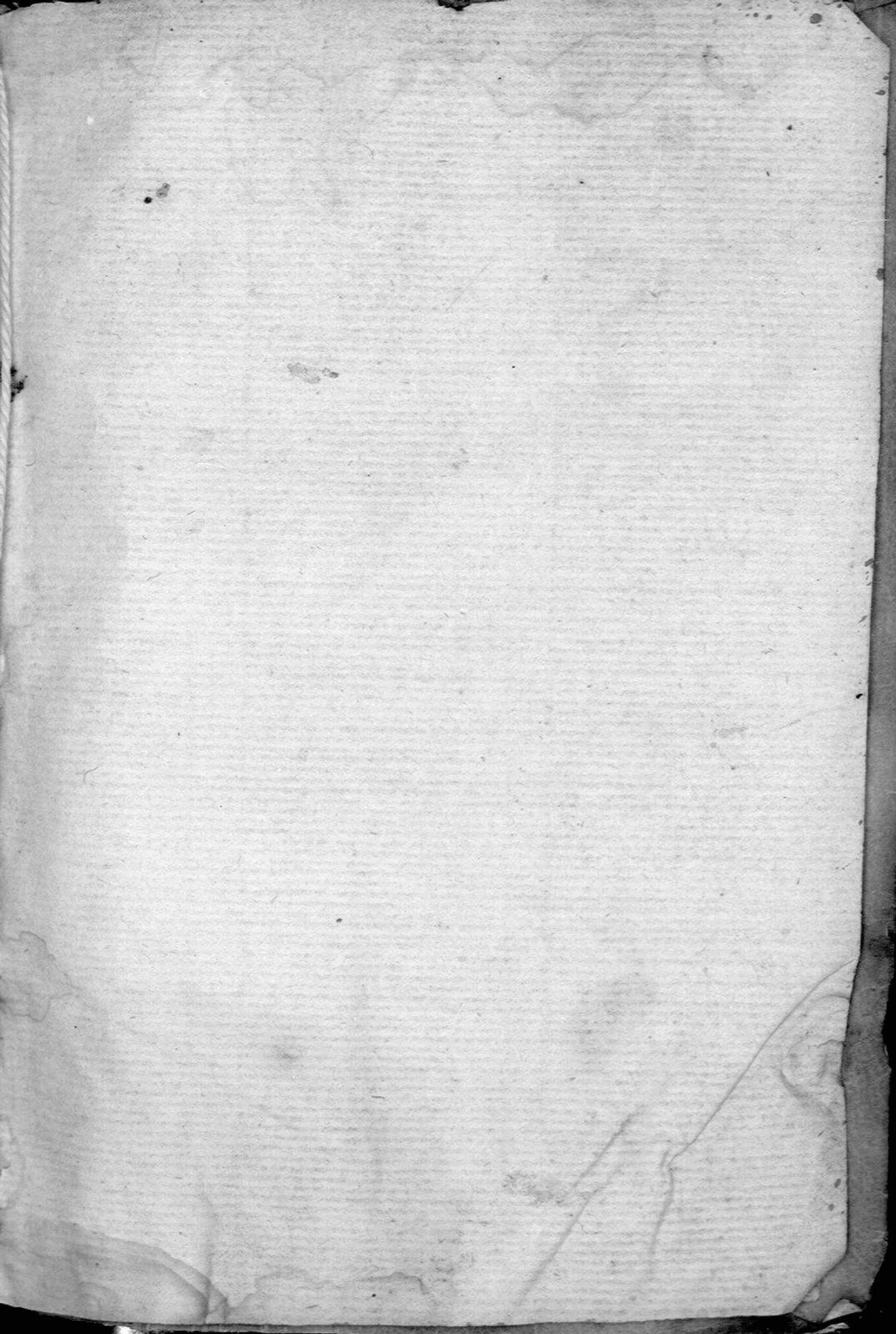

i19373703

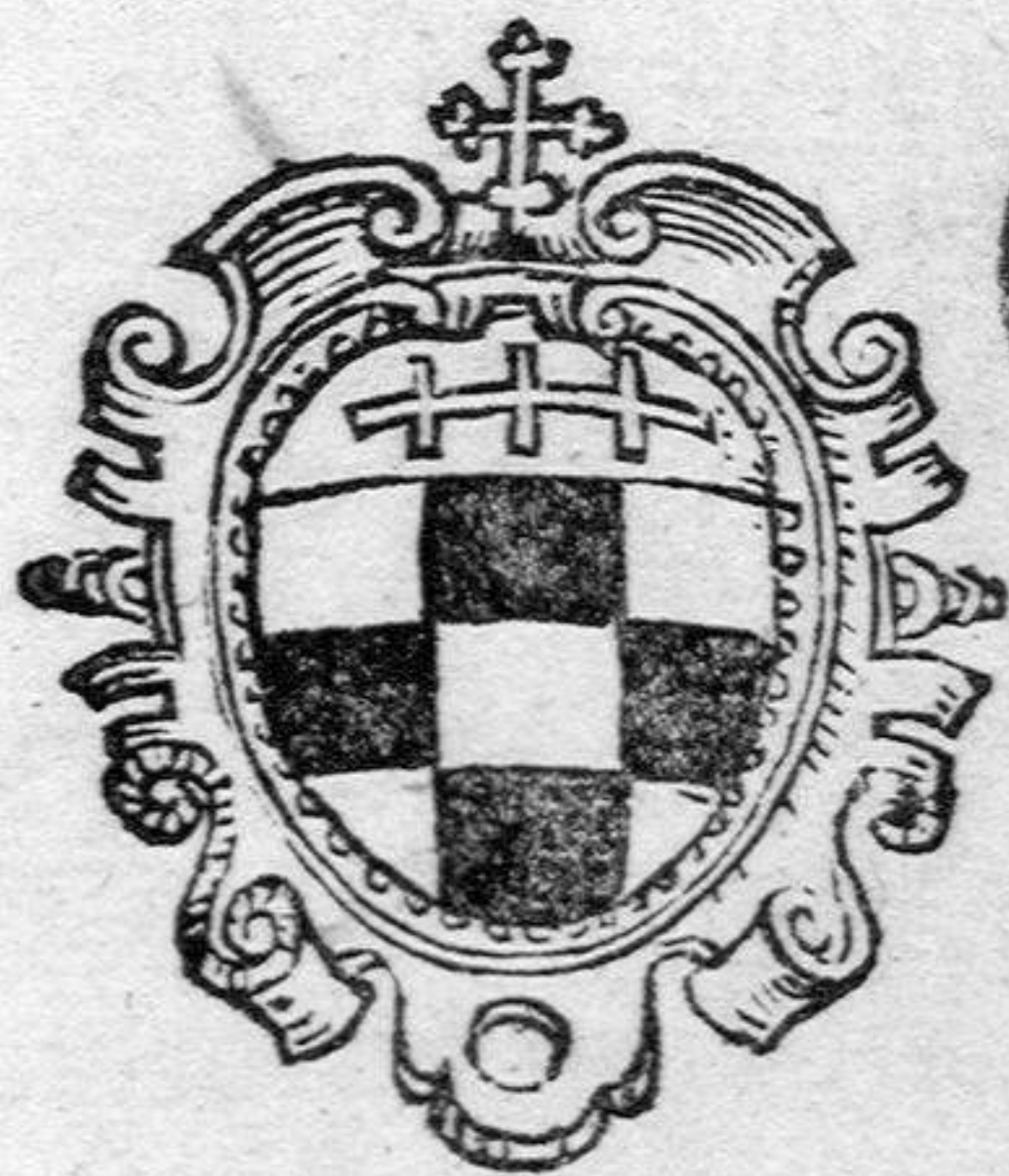
DE METHODO
SCIENTIARVM,
ATQVE ARTIVM
LIBRI VI,

AD ARISTOTELIS, ET GALENI,
Aliorumq; Veterum Doctrinam rectè
intelligendam vtilissimi,

AUTHORE FRANCISCO TERRILIO
*Genuensi summae eruditionis viro, Philosopho,
ac Medico præstantissimo,*

Nunc primùm in lucem editi cum rerum, &
locorum insignium plenissimo
INDICE.

AD ILLUSTR. ET REVEREND. D. D.
D. CIPRIANVM PALLAVICINVM
Archiep. Genuen.

BONONIAE, Apud Io. Rossum. MDLXXXI.
Curie Episc. & S. Inquisit. concessis.

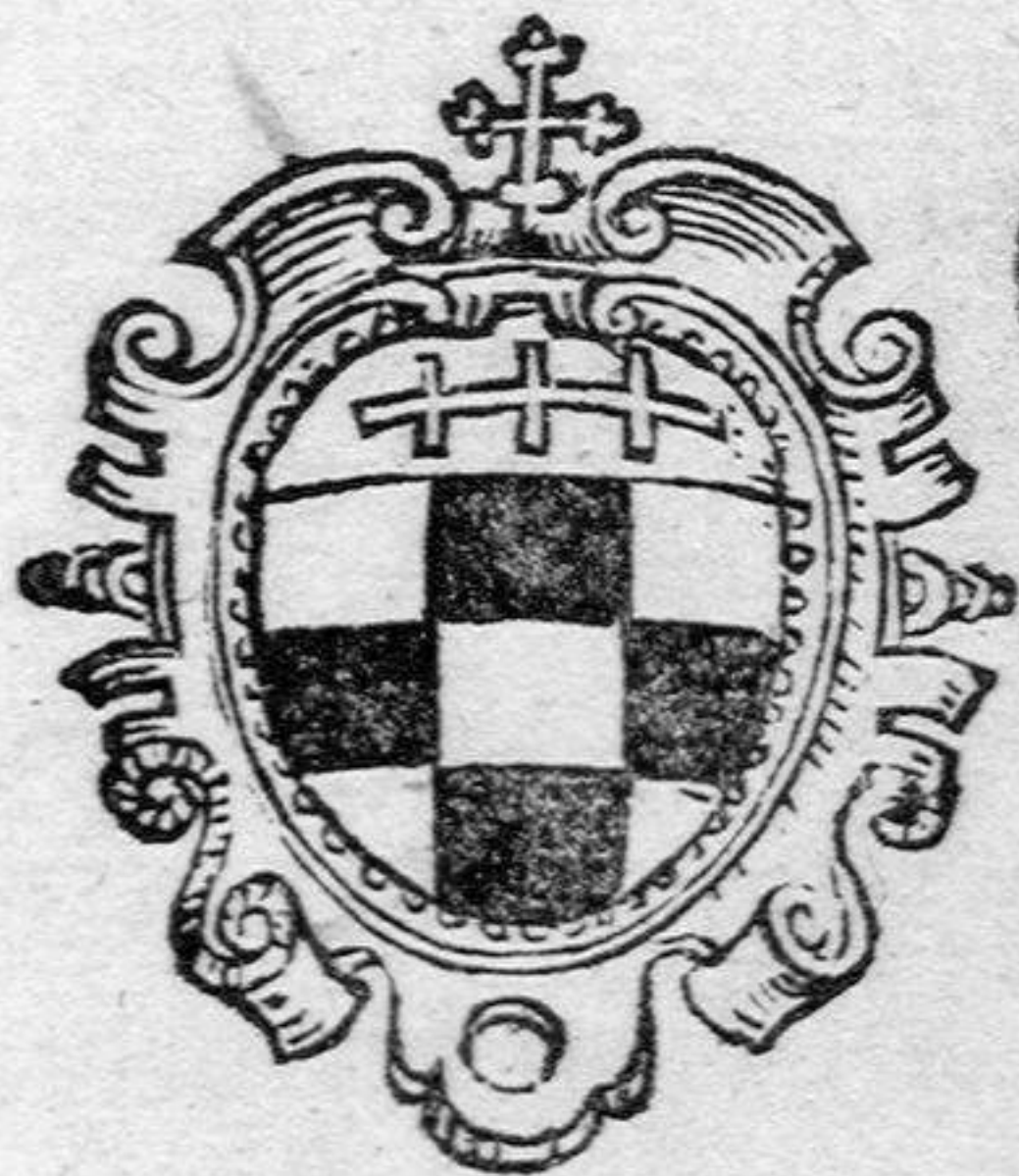
DE METHODO
SCIENTIARVM,
ATQVE ARTIVM
LIBRI VI,

AD ARISTOTELIS, ET GALENI,
Aliorumq; Veterum Doctrinam rectè
intelligendam vtilissimi,

AUTHORE FRANCISCO TERRILIO
*Genuesi summae eruditionis viro, Philosopho,
ac Medico præstantissimo,*

Nunc primùm in lucem editi cum rerum, &
locorum insignium plenissimo
INDICE.

AD ILLVSTR. ET REVEREND. D. D.
D. CIPRIANVM PALLAVICINVM
Archiep. Genuen.

BONONIAE, Apud Io. Rossium. MDLXXXI.
Curia Episc. & S. Inquisit. concessu.

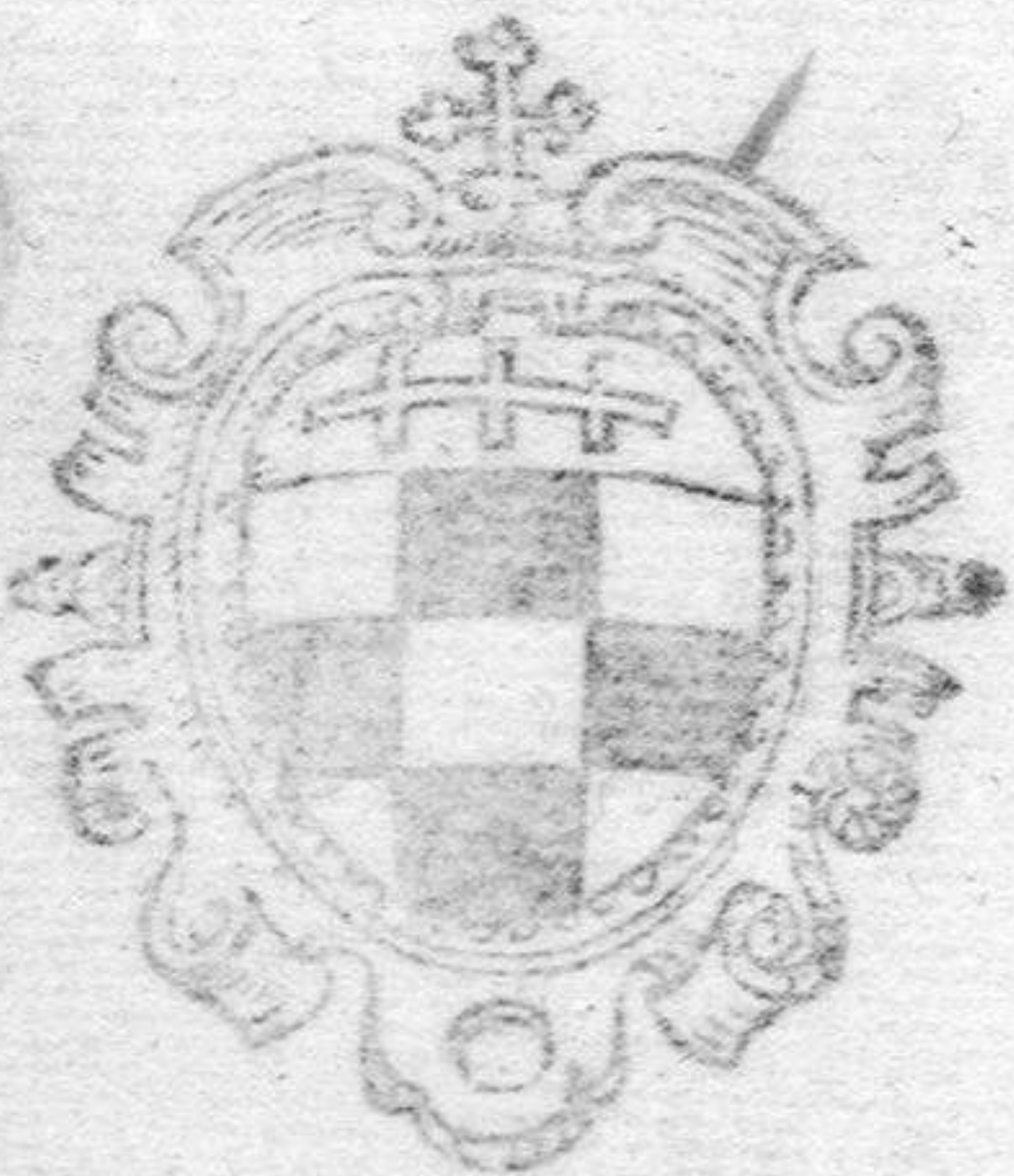

DE METHODO
SCIENTIARUM
ARTIVM
LIBRI VI.
AD ARISTOTELIS ET GALIENI

Aliorum; Veterum Doctrinam recte
intelligendam utilissimam.
ANTHORE FRANCISCO TERRIO
Genuensi summe eruditionis viro, Philosopho
ac Medico praestantissimo.

Nunc primum in lucem editi cum notis, &
locorum insignium plenissimo
INDICE.

AD ILLVSTR. ET REVEREND. D. D.
D. CIRIANVM PALLAVICINVM
Archiep. Genua.

Romae, Apud Io. Rosinum. MDCXXXI.
Cuius Episc. & Impensis concessa.

ILLVSTR. ET AB
OMNIBVS SVMME

colendo, venerandoq;

viro,

CIPRIANO PALLAVICINO

ARCHIEPISCOPO

GENVENSII.

Franciscus Terrilius S.

ON ignoras, Ci-
priane, nos ita
factos esse, vt
natura ad ea co-
gnoscenda tra-
hamur, quæ ve-
ra, & falsa, bo-

naq;, ac mala sunt, & ob eandem hanc

3

cau-

causam nobis attributam fuisse rationem, qua de his nobiscum semper inquirere possemus, sed feliciter ne, an minus feliciter, minusq; fortunatè istud nobis contigerit, nisi molestum tibi est vnà mecum animo tuo de hoc aliquantulum considera. Abstrusa sunt omnia; Veritas crassis tenebris occultata latet in profundo; ratio nostra corpore impeditur, ne ad eam percipiendam penetrare valeat; Ita vndequaue nobis aditus ad ipsam interclusus est; quid igitur sibi vult tam ardens in nobis desiderium sciendi? an vt multis laboribus frustra in hac re cōsumptis ad extremum quasi desperati aliqui exclamemus nihil percipi, nihil sciri à nobis posse, quod plerisq; ex veteribus Philosophis euenisse certò scimus. Aut quod turpiùs
for-

fortasse, & peius etiam est, boni, re-
ctiq; specie decepti, ea pro veris, ac bo-
nis habeamus, quæ talia non sunt?
Sed totius huius infelicitatis culpa in
nobis ne, an in natura sit, attende quæ-
so, Cipriane, & quæ tua est magni-
tudo ingenij, ac doctrinæ præstantia,
de hoc iudica. plerisque rebus acci-
dere videmus, vt si vno modo fiant
facile, & absq; errore efficiantur, quas
easdem si quis alia via perficere cone-
tur, has ne summis quidem laboribus
vnquam confecerit, idq; in ijs, quæ in
cõmuni vita nostra versantur, & arte
ab hominibus fiunt, euenire clarè cer-
nimus; cui enim fermè non sunt au-
dita, quæ Archimedes vir excellentis-
simo ingenio, & singulari quadam ar-
te præditus in obsidione patriæ suæ
gesserit? minimis quibusdam instru-

mentis eas hostium machinas distur-
babat, quas ne summa quidem vi mul-
ta millia hominum, aliter loco suo di-
mouere potuissent, ex quo illud per-
spicue intelligimus in rebus perficien-
dis plus artem, & rectam rationem,
quam vires, & laborem summum pos-
se, quod idem etiam in illis reperiri,
quæ percipere volumus, non est diffi-
cile cognoscere; nam licet tenebris
obscurata sint omnia, & à sensibus
nostris remotissima, tamen via quæ-
dam ad ipsa patet, quæ rationem no-
stram ad intelligentiam eorum rectè
ducere potest, quam nisi quis ab ini-
tuo sibi ad quamque rem cognoscen-
dam diligenter præmuniat, is in ea ru-
dis semper erit, & omnem laborem in
illa perdiscenda inutiliter absument,
quod ita esse ex ijs perspicui potest, qui
huius

huius viæ ignari de aliqua quæstione,
aut disciplina monumentis suis expli-
care sunt conati, nullius enim rei fir-
ma, & stabilis cognitio ex horum scri-
ptis percipitur, ob quod nullam lau-
dem meritò habent, sed tota eorum
doctrina à quouis iure exploditur, se-
cus autem de ijs est, qui ad huius viæ,
de qua hîc loquor, normam omnia,
quæ tradunt, dirigunt; etenim Gale-
nus in tantum honorem ideo ascen-
dit, quia medicina tota ad huius regu-
lam ab ipso explanata fuit, vnde is
hanc sibi inagistram proponens eius
adminiculo ea inuenit, quæ huius me-
thodi rudes vix hominum ingenijs re-
periri posse putant; tanta etiam do-
ctrina, ingenijq; gloria semper flo-
ruit Aristoteles, quoniam ipse primus
hanc methodum vidit, ipse primus

scri-

scriptis suis eam expressit, & quam
vim habeat in scientijs, & artibus nos
docuit; sed difficile admodum factu
est ex monumentis eius eam intelli-
gere, nec aliquis interpres ipsius quid-
quam perfectè de hac scriptum nobis
reliquit; Itaq; nos, quæ ad hanc perti-
nent ex multis eius libris collegimus,
& hîc distinctè totam illius vim, atq;
rationè explanare conamur; ad teq;
Cipriane, hæc qualiacunq; sunt nûc
mittimus, non vt aliquid te docere no-
bis propositum sit, nam ineptè quisq;
semper istud fecerit; sed egregiam ani-
mi mei voluntatem erga te hoc mo-
do tibi notam facere volui, simul etiã
putavi ista non ingrata tibi fore, nam-
que viuis in istis libris, semperq; in eis
vixisti, atque te isthæc studia iure opti-
mo valdè delectant, habent enim pro-
posi-

positam illam sapientiam, quæ sola
luce in tantis tenebris nobis datur, so-
laq; perfugium, ac solatium in hac
vita, post mortē verò quàm maxima
bona cuique præbet; ista igitur, cum
tibi otium erit, in manus aliquando
sumes, atque cognosces, quòd si non
valdè admodum tibi displicebunt,
confido ipsa eruditorum omnium iu-
dicio sic comprobari posse, vt quisq;
aliquid utilitatis ad studiosos ipsa al-
latura esse meritò existimet.

LIBE-

LIBERALIVM MARTIVM,
ATQVE DOCTRINARVM
STVDIOSIS.

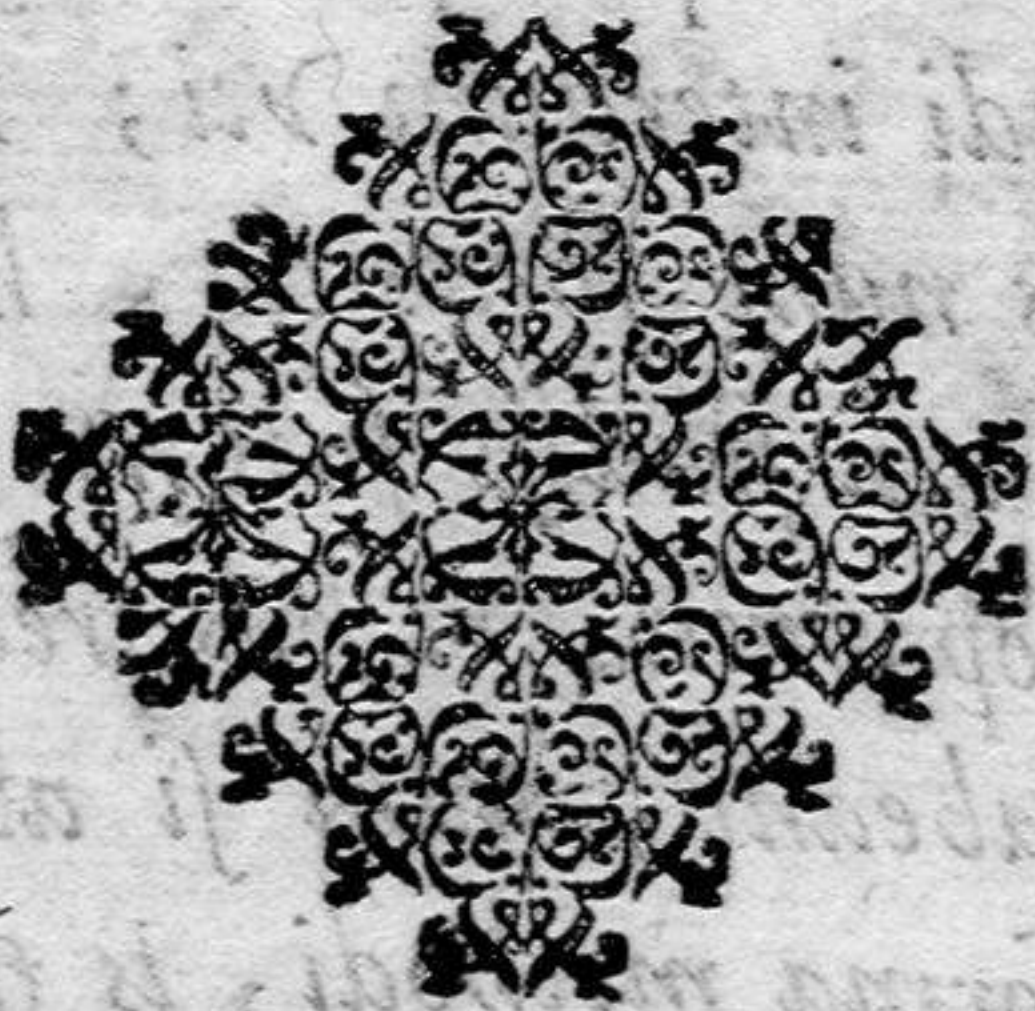
LIBROS istos de me-
thodo scientiarum, atque
artium primùm iuncta,
& tota inter sese nexa
oratione (*Ut meus est*
mos) perscripsi, post cum quidam ex no-
stris eruditus, & in scientijs exercitatus
in manus eos sumpsisset, & diligenter co-
gnouisset, summè sibi probari illos dixit,
addidit autem omnia quidem in istis di-
lucidè tradita esse; sed tùm magis ipsa per-
spicua fore, tùm faciliùs posse commenda-
ri memorie, si distinctius ea exposita
sint, id cum mihi placuisset, statim li-
brum quenq; in capita partiri cæpi,
atque

atque ut nihil relinqueretur, quod ali-
quod lumen cuique loco dare posset, sin-
gulis capitibus declarationes aliquot, at-
que argumenta adiunxi, et in his scri-
bendis, ut res ipsa, et tota explicatio
esset illustrior, non dubitavi explanato-
ris personam mihi imponere, nec in hac
re quidquam feci alienum à consuetudi-
ne vetustissimorum, et præstantissimo-
rum virorum, quos scitum est hoc ge-
nere loquendi interdum uti; Itaque eos
istis ornatos nunc foras do, horror au-
tem omnes, qui studijs suis magna quæ-
dam sibi proponunt, ut hos frequenter in
manibus habeant, nam si alicui nota
fuerit hæc forma methodi, is et ad phi-
losophiam perdiscendam, et ad alias
quasque quæstiones rectè explanandas se
mirabiliter instructum esse sentiet, nec
magnus (ut opinor) erit labor hanc to-
tam

eam ex his libris intelligere, nam ipse
sic eam explicare hinc conatus sum, ut
non solum mente, et animo percipi, sed
oculis cerni, et manu prope teneri pos-
sint, quae ad hanc pertinent, si id asse-
cutus sim necne, ij iudicabunt, qui his
studijs doctrinarum delectantur, à me cer-
te, ut id perficerem, summe laboratum
fuit.

BALTHASARIS

CORRADI

GENVENSIS,

AD LECTORES

CARMEN.

LTA sedet septem Sapientia cincta
sororum,
Letaq; confessu, dulci certamine
mentes
Prouocat ad verum, varijs ac arti-
bus vrget

Ingenium, sumptos fructu mulcetq; labores
Aeterno, celsaq; homines incendit ab arce.
Omnia conueniunt iam, mens studiosa, locusq;,
Ars, animus, ratio, summi fructusq; laboris,
Sed via sola manet, via sola moratur euntes.
Aua nunc reuocant, nunc caeca ambage viarum
Fallimur, atq; via tanta est fallacia recta.
O iuuenis, Franciscus adest Terrilius, ille
Inuenta Ingenio Ductor celeberrimus Artis,
Qua tibi monstratur Methodus, ratioq;, viaq;,

*Et filium, cecos quo tu vitare reflexus
Errorum, dubiosq; potes transire Meandros,
Optatas veriq; domos mirabere tandem.
Hoc duce carpe viam Sapiencia sacra, Sorores,
Inde pererrantes nullo discrimine ducunt.
Sis memor, ac Illi, qui iam tibi iuuus opellam
Præstitit, heus vita functo placare tonantem.
Nam miser hic Patriæ dum vult succurrere, raptus
Dira peste loci, immatura est morte peremptus.*

FRANCISCI TERRILII

DE METHODO SCIENTIARVM,

ATQVE ARTIVM,

LIBER PRIMVS.

CAPVT I.

ARGVMENTVM.

¶ Declarat in his libris de regula illa, & via differi, qua Ratio nostra de rebus inquirat, & ostendit hanc ex prenotione constare.

*V*M propositum nobis hoc in loco sit, eam viam, atq; regulã inquirere, qua Rationem nostrã ad rerum cognitionem capiendam perfectè dirigit, antequam de ea explicare incipiamus, quæ, qualisq; ipsa sit, visum est locum Aristotelis hic proferre, & illum breuiter explanare, qui totam hanc viam, & rationem in se ipso admirabiliter inclusam continet. Itaq; ipse in principio primi libri de Demonstratione, sic scriptum reliquit: Omnis
A doctrina

doctrina, & omnis disciplina, quæ ratione constat, ex prænotione gignitur. Sed quæ sententia huic orationi subsit, & quam ob causam Aristoteles in initio illius libri eam posuerit, satis arbitror in commentarijs nostris explicatum fuisse. Nunc illa narrabimus quæ præcipuè ad id faciunt, quod in presenti declarare volumus, et incredibilem eruditionis magnitudinè habent. nã magnus est locus, nec dici potest, quanta doctrinæ vis in eo recõdita sit. Quisq; videt hac oratione contineri methodũ, qua Ratio nostra ad Artes, et Sciẽtias explanãdas, atque inveniẽdas dirigi debet. et item ad illa oĩa quæ percipere cupit; licet. n. in primis declaretur doctrinam demonstrationum esse tradendam methodo, quæ constat prænotione, sicut à nobis expositum fuit: tamen ipsa oratio latissimè patet, & ad omnes Artes, atque Scientias pertinet, et ipsa ostenditur etiã verò regula, atque norma, qua unaquæq. scientia tum inueniri, tum doceri habeat. Quod quidem ex verbis ipsius Aristotelis facile percipi potest: nam si quæque scientia, & ars traditur, & discitur prænotione aliqua, non potest dubitari quin ad eas & reperiendas, & declarandas, sit adhibenda

benda methodus, quæ constat ex prænotione. Ex quo non solum doctrina demonstrationum, quæ in illis libris declaratur, erit & inveniēda & tradēda methodo, quæ fit ex prænotione: sed item qualibet ars, et scientia. Atq; si quis vim cuiusq; verbi diligenter secum contempletur, istud hoc loco significari omnino reperiet: nam doctrina tum habitum illum significat, qui est rei cognitio, & scientia, tum alterum, quo recta ratione, rei natura explananda est, & uterque prænotione gignitur. Idq; declaratur exemplis, quæ ipse ponit; nam ait Mathematicas scientias, & alias Artes gigni prænotione. Et ita his ostenditur habitus, qui est rei cognitio. Post enumerat modos, quibus is habitus declaratur, & dicit eos similiter fieri prænotione. Et quoniam non solum traduntur in scientijs, & artibus, quæ iam inuenta sunt, sed etiam inquiruntur, ea quæ ignota habemus, & pertinent ad eum finem, qui cuiq; ipsarum est propositus; ob id ad nomen doctrinæ, adiunxit vocem hanc disciplinam, quæ ratione constat. & hac voce significat ea quæ inveniuntur ratione, reperiri prænotione. & ita modus etiam, quo inquirantur, necessario prænotione constabit:

✧ DE METHO. SCIEN.

bit: nã discere Ratione, nihil aliud est, quàm aliquid reperire, dũ illud Ratione quærimus: unde his duobus nominibus, docet nos totã viam, & rationem, quæ est apta ad scientias tradendas, & inveniendas, & vult eam prænotioni coniunctam esse, & huius rei rationem, ipse significat ea voce, quam addidit ad disciplinam, idest ΔΙΑΝΟΤΙΚὸν vel quæ ratione constat, neq. enim ob aliud quiddam sola hæc ratio, ac via ex prænotione est necessaria ad Artes, & Scientias tractandas, nisi quia hæc omnia constat ratione, & sunt inuenta. Eius ratio verò, ita est, ut re aliqua nota, vel declaret, vel inquireat rem ignotam; duo enim sunt eius munera, tum quærere res ignotas, tum docere quæ cognita habet. atq. in his præstandis necessario utitur hac Methodo ex prænotione, & nota re ostendit, vel inquireit rem ignotam, ob quod à Grecis rectè nominata est ΔΙΑΝΟΙΑ; nec aliud sonat hæc vox ΔΙΑΝΟΙΑ, quàm ΔΙΑ ΤΟΥ ἄλλου, hoc est ex alio, aut per aliã rem aliquid intelligere, proprieq. ΔΙΑΝΟΙΑ est vis illa Animi nostri, quæ id munus efficit, ut semper re aliqua sibi nota, inquireat de ijs, quæ incognita ipsi sunt, vel explanet, quæ cognita habet. Ex

hoc

hoc itaq; loco illud intelligitur, methodum eam qua scientia omnes, & artes, tum inveniuntur, tum declarantur, constare ex prænotione, aut prænotione una, vel multis fundare inventionem, & explanationem suam. Qua sanè re sic explicata, breuiter hic querendum est, quenam qualisq; hac ratio, & una nè, an duo, vel plures sint: nam res hæc est tum ad cognoscendum præclara, tum ad scientias, & artes omnes cõprehendendas summè necessaria. & quod est valdè admirabile in hac breui oratione, tota ab Aristotele quasi verborum inuolucris quibusdam occultata videtur: nam his duobus nominibus, idest doctrina, & disciplina, que in hac oratione continentur, significat eam duplicem esse, vel duas partes habere, & hac voce prænotionis, qua etiam utitur, declarat, quenam, qualisq; ipsa sit; etenim perspicimus ex hoc loco, eam habere in se prænotionem aliquam, & ab hac inchoare tractationem suã. Vnde si qua forma declarandi caret prænotione, ipsa non est accommodata ad scientias, & artes.

CAPVT II.

¶ *Explicat quibus nominibus, ab Aristotele hæc regula sit nominata, & de singulis disputat. Ac postremo docet à se in tota hac disputatione ipsam appellari methodum, & breuiter explicat quid illa sit.*

ED iam locum hunc totum explanare aggrediamur, principiumq; totius huius explanationis nostræ sit ipsa definitio. Ponatur igitur à nobis in primis quid sit hæc ratio, ac via, de qua hic quærimus; sed prius pauca quedam de nomine ipsius differenda sunt, nanq; perspicue apparet multis nominibus ab Aristotele in pluribus locis ipsam designatam fuisse. hic. n. profert duo nomina, quæ (vt dictum est) totam hanc rationem complectuntur: nam nomen doctrinæ declarat modos omnes, qui ad explanandas scientias, & artes apti sunt, quos paulo post, quatuor enumerat, idest Ratiocinationem, et Inductionem, Enthymema, et Exemplum, nec alij excogitari possunt, quibus cognitio rei alicuius declarari valeat. ex quo nomen doctrinæ eam partem ostendit, qua explanatur, quæ iam inuenta in artibus, & in scientijs sunt. Nomen verò disciplinæ designat alteram par-

tem huius rationis, ac via, qua inquiruntur ea, de quibus non scimus, & ex his duabus partibus tota hac ratio constat, & denotatur ab eo his duobus nominibus. In primo autem libro de partibus animalium in initio, vocat eam habitum, & dicit in omnibus scientijs, que versantur in sola contemplatione rei, & in alijs artibus omnibus, siue hæ præstantes sint, siue minus præstantes, reperiri duplicem habitum: alterum quidem qui est cognitio rei eius, que tractatur ab ea scientia, aut arte: alterum qui est recta ratio, ac via, qua talis rei cognitio percipitur. & docet hunc habitum posse teneri ab aliquo, etiam si is priorem non habeat, aut rei perceptionem non acceperit, & ob hanc causam nominat ipsum οἶον παιδικήν τινά, vel quasi institutionem quãdam puerilẽ; nam est fermè similis doctrinis, quibus pueri informari solent, idest artibus illis, que pertinent ad rationem loquendi, non autem cognoscendi. atq. ut ij, qui his artibus sunt instructi, idest qui tenent præcepta dicendi (nam hi propriè à veteribus grecis τετελευτημένοι sunt nominati, nec latinè quispiam eos peritos rectè dixerit) ut hi inquam, possunt iudicare de

omni sermone rectus nè, an non rectus sit, & num rectè, an barbarè quispiã aliqua narret, etiam si non animadvertat an verè illa sint narrata, ità, is qui est informatus hoc habitu, iudicat de re ipsa, an rectè explanetur nec nè, tametsi non habeat scientiam rei, in hoc q̄ aliqua dissimilitudo inter ipsos est, quòd habitus, qui est ars loquendi, totus versatur in ratione sermonis, nec aliud scit, nisi formam eius rectam esse, aut non rectam: & ob istud potest iudicare de quocunq. sermone, qualiscunq. res ab eo explicetur. Alter verò, qui est quasi institutio puerilis, nouit modum, & formã, qua res quæq̄ est exponenda, & de ipsa iudicium facit: sed hæc forma mutanda est pro rei natura quæ tractatur. unde fit ut is habitus sit proprius cuiq̄ discipline, & rei, quæ ipsa explanatur, quod, non ita est in habitu, qui reseruat in ratione loquendi. In fine autem eiusdem libri vocat, hunc habitum methodum, nam ita scribit. Atq. de forma methodi tot à nobis sũt dicta, et designat hac voce eum habitum, quo explicanda est natura Animalium, de quo ibi ea omnia disputauerat, & alibi etiam est videre ipsum posuisse hanc

vocem

vocem pro hoc habitu. quanquam & in multis
aliis locis hoc nomine intelligit, alterum, qui est
rei cognitio, siue res illa sit ex ijs, quæ à nobis
fiunt, aut ex ijs, quæ geruntur, aut ex illis,
quæ tantum cognosci possunt: & ob hoc, nomē
istud apud ipsum, tum artes, tum scientias
etiam declarat, quas propterea ita nominari
ab eo existimandum est; quoniam via quadam
recta, tum inuenta, tum explanata sunt; namq;
ex hac voce methodi apparet, hoc nomine
viam ostendi: nec hanc solam, sed adiunctam
ad aliud quid, ita illa notio ipsi subijcitur, quòd
μεθόδου? idest via quadam quid declaratur,
vel inueniatur, aut etiam efficiatur à nobis:
neque enim excogitari aliud quispiam potest,
in quo via hæc, quæ voce hac exprimitur,
locum habere valeat: non enim potest ipsa à no-
bis accommodari ad aliquid, nisi ob eam cau-
sam, quoniam illud ea via, aut declarare vo-
lueris, aut inquirere, aut efficere, ex quo pro-
priè hac voce notabitur forma declarandi, vel
inueniendi rem aliquam, & etiam efficiendi,
modo id via quadam recta, & ordine à nobis
agatur. atq. hæc quidem forma, quoniam à
Mente nostra habetur, rectè habitus ab Aristo-
tele

*tele est nominata, istudq; nomen probè in ipsam
 conuenit; nisi enim teneremus qua via, quid
 vel declarari, vel inueniri, vel effici potest,
 nulla in nobis methodus inesset: & quia eam
 mente tenemus, ob istud scimus modum, & viam
 qua hæc tractari valeant. Est igitur metho-
 dus hæc habitus, quo aliquid effici, explanari,
 aut inueniri via, & ratione debet: atq. ita iam
 expositum est, quid propriè vox hæc methodus
 declaret, cognosciturq; ex his istud nomen non
 solum pertinere ad habitum eum, de quo pro-
 positum est nobis in his libris inquirere, sed
 etiam ad artes omnes: quæque enim ars, nihil
 aliud est quam habitus, quo recta ratione opus
 aliquod efficitur, atque de hoc habitu nihil est
 à nobis hoc in loco querendum; neque enim ar-
 tes, aut scientias, hic tractamus, sed solum
 de modo, & via inquiremus, qua quæq; ars,
 aut scientia rectè doceri, aut inueniri, aut
 tractari potest. quam etiam viam ostendimus,
 appellatione methodi esse declaratam: unde me-
 thodus, de qua hic a nobis est disputandum, erit
 habitus, quo recta ratione, et via, quæque ars,
 & scientia, tum inuenta fuit, tum explanari
 rectè potest, atque de hoc tota disputatio à nobis
 habent.*

habenda erit, & ad hunc oīa, quæ à nobis hic tradentur, referenda, aut accōmodanda sunt.

CAPVT III.

¶ Docet Logicam esse partem huius methodi; nam duas huius partes esse vult, vnam inueniendi, & alteram declarandi, Aitque se prius de illa disputationem habere, quæ ad Inventionem pertinet.

Acq̃, re ita exposita, videndum deinceps, qualis is habitus sit, & num vnus aut plures. sed ante explanare oportet an iste habitus sit idem, qui et habitus Logices, aut ab eo sit distinctus oīnō, vel habeat aliquid cū ipso coniunctū. sed constat logicam esse partē ipsius, neque. n. ipsa per se sola perficit hunc habitum; nam supra ostensum fuit, nomine tum doctrinæ, tum disciplinæ ab Aristotele hunc habitum fuisse appellatum; quoniam duas partes in se ipso haberet. alteram quidē, qua, essent inquirenda ea, quæ non scimus, alterā, qua declaranda illa, quæ scita sunt. tota autem Logica id profitetur, vt doceat res cognitæ, & illa rationibus confirmet: ob quā causam quatuor tantū formas declarandi rem aliquam, et probandi ipsa persequitur, nec aliud quid tradit; nam de Ratio-

cina

cinatione, & de Inductione, & Enthymemate, atque Exemplo solum disputat. & que ab ipsa explicata sunt, omnia ad hæc referuntur. Ex quo Logica erit pars illa huius habitus, quæ pertinet ad probanda ea, quæ didicimus, & quæ in artibus, ac scientijs, à nobis declarantur. & ipsa verè solum tradit viam, ac rationem, qua hæc rectè doceri possint: ob quod èt arbitror ipsam ab Aristotele esse nominatam doctrinam. sed alia pars inquirendi non explicatur ab ipsa Logica: perspicuum tamen est eam contineri in hac Methodo Scientiarum, atque Artium, de qua hæc tota disputatio à nobis hic habetur; nam si hæc methodus, illa omnia tradit, quæ necessaria sunt in cognitione rerum, profectò debet præcipere de hac ratione querendi res ignotas: etenim ad capiendâ cognitionem rerum non solum illud valet, ut ea rectè declarentur, quæ cognita sunt, sed, atque adeò fortassè magis, de ijs, conquirendû, est, quæ nesciuntur. Ex quo affirmandum erit hanc methodum, ex his duabus partibus omnino constare, & hæc inter se distinctas esse apparet; nam aliud est querere quod ignoras, aliud declarare quod nosti. unde alia, atque alia
via,

via, in utraq. hac re prestanda utendum est. nos autem in primis de illa disputabimus, quæ primo nobis in rebus occurrit, id est de hac, qua querenda sunt res ignota. ostendemus igitur qualis hac sit, & quomodo ad quamq. rem ignotam inuestigandam, adhiberi à nobis debeat.

CAPVT IIII.

¶ Inquirat an hac methodus, qua rerum cognitio acquiritur, reperiri valeat. & docet ad extremum ipsam extare in rebus.

ED prius an ipsa reperiri possit explanandum breuiter est; namq. de hoc haud parua dissensio existit: etenim nobilissimis philosophis visum fuit, nullã hãc viã esse: nihil. n. ratione inquiri posse volunt. qd̄ ea ratione confirmãt, quia nec nota queruntur: quoniam nota sunt, nec attinet ipsa inquirere, nec ignota propterea queri possunt, quia ignota sunt. relinquitur ergo ut nihil queri valeat. Sed hos refellit Aristoteles ea re: quia inter illa, quæ cognita sunt, & inter incognita, medias quasdam res esse cernimus, quas nec notas esse, nec ignotas aliquis rectè dicere valet, sed aliqua, ex parte cognoscuntur,

tur, aliqua, ex alia ignorantur. In his conquir-
rendis assidue versatur nostra Ratio, de his se-
cum semper ipsa cogitat, & inquirit eas illa
ex parte, qua ignoratur, nec ipsa Ratio de ijs
querere valet, quas incognitas omni ex par-
te habet. Nam exempli gratia, ipsa inuestigat,
quæ causa gignat niuem tempore hyemis: quo-
niam nouit niuem esse, atq. nisi ante exploratū
habuisset esse niuem, nunquam quid de ipsa co-
gitare potuisset. Idq. ita esse in alijs rebus om-
nibus, quæ ipsi subiiciuntur quisq. perspicere
potest, & id est insitum nobis à natura. Vn-
de fit, ut omnis inquisitio, quæ efficitur à Ra-
tione, necessario fundetur prænotione: & pro-
pterea clamat Aristoteles in initio primi libri
de Demonstratione, omnis disciplina, quæ ra-
tione cōstat prænotione gignitur, intelligitq.
voce disciplinæ (ut iam sæpè dictum fuit) eam
inventionem, & perceptionem rei, quæ capi-
tur à nobis, dum inquirimus nobiscum de ijs
rebus, quas ignoramus. Atque ita quæstio quæ
proposita fuit aliqua ex parte iam explanata
est; namq. ostendimus posse reperiri materiam
rerum, de quibus Ratio inquirit. Sed inuesti-
gandum adhuc restat, num aliqua certa via,

&

& ratio in his sit, qua absq. ullo errore ad ea
 peruenire possimus, qua quærimus; etenim di-
 ceret fortasse quispiam, licet Ratio nostra sem-
 per in conquirendis rebus laboret, nec ab hac
 actione desistere possit, tamen qua nostra est in-
 felicitas, & in rebus obscuritas, nihil discere
 valet, nec via vlla patet, qua ad rerum intel-
 ligentiam ipsam ferat; nam veteres philoso-
 phos videmus, quasi dementes exclamare, ni-
 mis retrusa esse omnia, nec aliquid cognosci
 posse. Sed hos in tanta inscitia rerum fuisse,
 nullam aliam ob causam putandum est, nisi
 quoniã nihil de hac via scierunt, nec aliquid
 laborarunt intelligere, qualis ipsa esset. Ex quo
 non est mirandum, si à veritate aberrarunt;
 cum antè res quærerēt, quam didiscissent qua
 via ad illas peruenire possent: Rationem autē
 nostram sic comparatam natura esse, ut res
 cognoscere possit, & ob eam causam nobis da-
 tam fuisse, illa declarant, quòd ipsa semper
 aliquid secum commentetur, & de aliqua re
 semper secum inquireat, nec ab hoc munere,
 ne punctum quidem tēporis, atque nè in Som-
 no etiam, abesse valeat. Itaque hæc est natu-
 ra eius, et ad hoc natura rapitur, ac qua sua
 est

est hac natura, per se, & sine labore res omnes intelligere potest: sed corpore impeditur ne absq; studio, et accurata inquisitione illas percipiat; nam in his cognoscendis, sensus sibi adiutores adhibere cogitur, qui res illi contrario ordine subiiciunt, atque sunt genita à natura. ex quo ipsas sic intuens, inquisitione quadam principia ipsarum, & causas atque intimam essentiã inuenire conatur, atque ad istud prestandum, constat eam tum recta quadam via, quæ ad id, quod querit, ipsam facile ducat, tum alia transversa, quæ longissimè ab ea, illã abducatur, ingredi posse; nam sæpe illi evenit, ut id quod querit omnino inueniat, sæpe etiã ab eo procul aberrat; etenim si recta quadam norma inquisitionem suam dirigit rei notitiã verè accipit: si verò minus recta dirigitur via, ab ea omnino depellitur. Igitur cum, & rectè, et minus rectè id ab ea effici interdum appareat, certè dici non potest, quin hæc recta via, & regula, qua istud ab ea rectè effici valeat, non possit & inueniri et monstrari, & eadem Ratio sæpe de rebus querendo, non valeat obseruare cuiusmodi, qualisq; ipsa sit, & post, præcepta de illa det, & eius totã formam doctrina quadam

dam comprehendat, qua deinceps se ipsam in-
 struens, veram sibi normam in quaque re qua-
 renda proponat, & ea duce ad rectas rerum
 cognitiones semper dirigatur. hacq; sine dubio
 est regula illa, ac via, quam veteres, nobis
 diuinitus traditam dicunt, ut ad res cognoscē-
 das ratio nostra aditum aliquem habere posset.
 estq; confitendum in rebus ipsis reperiri; nam si
 de ijs, quae Ratio facit, vel agit, praecepta ab ea
 colligi valent, quibus instructa in his faciendis
 nihil peccat, et rectè facta ab alijs distinguit qd
 causa quæso CIPRIANE erit, cur istud
 idem in omnibus rebus, de quibus ipsa, qua-
 rit, & intelligere cupit, non valeat efficere?
 Atque quid ipsi obsistet, ne doctrina quadam
 modos omnes, & vias quærendi rectas colli-
 gat, quas deinceps in quaque re sibi proponens,
 ea quae in tenebris sunt abstrusa, eruere va-
 leat? certe nihil. Ex his igitur sic explanatis,
 iam intelligi potest tum viam hanc inquirendi
 in rebus inesse, tum doctrina declarari
 posse, quanam qualisque ipsa sit,
 quod deinceps iam ex-
 planare admi-
 temur.

CAPVT V.

¶ Ostendit prænotationem eorum, quæ postremò in re aliqua fiunt, esse principium huius methodi, & multa de hac re disputat.

*T*otiusque huius nostre explanationis initium sumetur, ex loco Aristotelis, qui supra à nobis est expositus; nam inquit, Omnis disciplina, quæ ratione constat, prænotatione gignitur, id est quæ inveniuntur ratione, non autem sensu, aliqua via, ut reperiuntur, necesse est, & hæc non potest esse alia, nisi illa quæ prænotatione constat. unde ad inuestiganda ea quæ incognita sunt, necessario ex quadam re iam ante percepta, nos ire oportet: quæ verò ante à nobis percipi possunt quam rem totam comprehendamus, vel sunt prima rei initia, vel quæ postremò in illa fiunt; nam alia non possunt percipi nisi res nota sit. Ex quo due tantum rei alicuius prænotationes haberi possunt, & altera pertinet ad prima rei principia, altera ad illa quæ postrema in eis sunt: sed ex primis initijs non licet reperire omnes rei partes; neque enim in his continentur, sed alia opus sunt in re gignenda, quæ nullo modo possunt ex his com-
pre

prehendi; quoniam in eis non sunt, nec aliquid inueniri potest, nisi ubi est. Ex quo prænotio primorum principiorum, non dat nobis aditum ullum, ad inueniendum ea, ex quibus res aliqua est genita, aut gigni habeat. Altera igitur prænotione, quæ est illorum, quæ postrema sunt in re, nobis in hac via inquirendi utendum est; nam hæc si sint præcognita, aperiunt aditum ad inuestigandas reliquas omnes partes rei; etenim superiora semper continentur in posterioribus, fiuntque propter ipsa, & omnia ob postrema. Ex quo fit, ut ex his illa inueniri valeant, & in his inclusa reperiantur, non autem contra, namque si quis diligenter intueatur id quod postremum est in re aliqua, cognoscet in eo aliquid, sine quo id effici non potuerit, & id in re inueniet. & similiter ad istud quod ita inuentum est gignendum, aliud quid apparebit necessarium fuisse, quod item in re inerit. Atque ita hac prænotione tota inuestigatio nostra dirigetur, redeundo semper à postremis ad prima, progrediemurque hoc modo semper ad superiora, donec ad aliquid ventum sit, ultra quod nihil reperiat, ex quo illud effici potuerit. Et istud erit initium rei, à quo primo

ipsa est inchoata. Atque istud totum quod de-
 claramus nulla ex re magis percipi potest, quam
 ex rebus mathematicis, nam ita sunt haec res, ut
 & prima initia harum, et postrema sensu com-
 prehendantur. unde ex his sensu ferme intelligi
 potest, quomodo in postremis alia contineantur,
 et ex illis percipi valeant. Si quis igitur secum
 consideret figuram, exempli gratia, sex Angu-
 lorum ex hac extrema parte, quae continet sex
 Angula, statim perspiciet eam constare ex figu-
 ra quinque Angulorum, et in hac reperiet inclu-
 di Quadratum. Idque ex Trigono confici, Tri-
 gonum ex Angulis, Angulos ex lineis, lineas
 ex Punctis, haecque erunt prima, quia nihil re-
 peritur, unde illa gigni potuerint. Quod si alia
 via quispiam haec inquirere velit, nullam par-
 tem rei inueniet; nam etiam si cognita habue-
 rit puncta, aut lineas, & eas quanta maxi-
 ma effici potest diligentia, scrutatus sit, nullam
 partem reperiet, ex qua figura sex Angulorum
 sit effecta. Ita ex his facillime comprehendi po-
 test, quanta sit vis huius viae quae ex praenotio-
 ne postremorum constat in inquirendis omni-
 bus partibus rei alicuius, & proprium munus
 eius esse, ut ipsa quaerat, atque inueniat prin-
 cipia

cipia omnia, ex quibus rei alicuius natura est
 effecta, vel ex quibus effici possit. Idq̄ signifi-
 cans Aristoteles, eam saepe nominat viā ad prin-
 cipia. Est enim via, qua reperiuntur principia,
 qua in re aliqua sunt, & est analytica. qua vo-
 ce (ut per se constat) declaratur reditus qui-
 dam, ac reuersio; unde ipsa de sententia vete-
 rum omnium, qui hac tam præclare litteris
 conscripta nobis reliquerunt, erit methodus,
 qua demonstratur, quomodo reuersio in aliqua
 re fiat. Constat autem reuersionem tum effici,
 cum quis ab eo extremo, quo alio itinere pro-
 fectus erat, eadem via, redit eò, unde disces-
 serat: suntq̄ contraria inter se, tum iter re-
 ctum, tum reuersio est; enim iter directum à
 carceribus (ut dicitur) ad calcē, reuersio ve-
 rò à calce ad carceres. Atque carceres quidē
 in ijs, quæ à nobis inquiruntur, sunt rerū prin-
 cipia, à quibus gradatim directo itinere Arti-
 fex ipsarum, siue Natura, siue Ars peruenit
 ad ea, quæ ex his effici debent: calx verò, sunt
 illa, quæ postremò profecta sunt à principijs, à
 quibus, si quis ire incipiat ad principia, is
 reuersionem contrariam faciet itineri superio-
 ri, quam necesse est nos efficere, si rerum natu-

ras percipere cupimus. Postremo autē à principijs proficiscuntur illa, quae non praeterea ob alia fiunt, sed propter ipsa alia sunt effecta. Ista autem, sunt quid postremam, quod mouet vel naturam, vel artificem, vel quenquam nostrum, primò ut illud appetamus, post ut inquirere velimus, qua via id vel acquiri, vel effici à nobis possit. ac postremo ut eius, vel adipiscendi, vel efficiendi causa, illa, agamus, quae ad illud efficiendum pertinent. Quod simul ac perfecerimus, nihil praeterea relinquitur; quamobrem eius causa nos aliquid agere oporteat.

CAPVT VI.

¶ Colligit multa, quibus declarat praenotionem postremorum, esse finem. & hunc esse essentiam rei, & ex notione huius inueniri reliquam totam naturam rei. ob hancque causam efficit demonstrat, ut haec Methodus in ijs omnibus valeat, quem ob aliquem finem efficiunt, vel facta sunt, vel procreata à natura, vel à nobis sunt gesta. & explanat quomodo ipsa in omnibus conquirendis, munus suum propriè exequatur, & cur via analytica sit dicta.

Haecq; via semper in quaqua re agenda, est proposita cuiq; nostrum. Ob aliquem autem finem quiuis omnia efficit, nec aliquid unquam, quispiam

piam nostrum, aut agit, aut efficit, nisi propter ipsum. Ex quo apparet, istud postremum, esse finem aliquem, qui continet in se causam, ob quam alia sunt effecta; Nam is est causa, cur illa efficiantur, & illa sunt principia, à quibus is proficiscitur. Et ita sunt necessaria ad illum, ut sine eis effici non valeat. Inveniuntur autem qua ad finem pertinent, ex notione ipsius; hæc enim perspecta, suppeditat nobis omnia, qua necessario ad ipsum faciunt: Nec alia via, de his potest à nobis inquiri, nisi enim quis cognitam habeat rei eius naturam, quam efficere vult, nunquam reperiet, neque qua ratione id sit faciendum, neque ex quibus istud effici possit. Idque propterea fit, quoniam hæc omnia in ipso continentur. Unde apparet, cognitionem finis, esse prænotionem quandam, qua tota hæc methodus, fundat inquisitionem suam: ex ipso enim existunt ea omnia, qua ad eum gignendum valent, & ex quibus rei eius natura constat. Et hæc se facile offerunt ijs, qui diligenter ea considerant; namque cogitantibus nobis de aliqua re agenda, vel facienda, primum ex ipsa rei natura, quam efficere nobis proponimus, se ostendit id, sine quo ipsa effici, aut constare non valet.

Post huius, quod est iam inuentum, naturam contemplantibus, offertur nobis aliud quod necessarium eodem modo ad istud est. Quod etiā ipsum intuentes, ex ipsius natura intelligimus, an quid aliud ad ipsum faciendum opus sit. Quod si ita esse reperiamus, istud inquirimus, eodemq; modo semper ad rei naturam inquisitionem nostram dirigentes, quaerimus usque dum ad aliquod peruenimus, qđ ipsum per se absque auxilio alterius effici à nobis potest, & ab hoc initium rei faciendae, vel agenda sumimus. Ita fit, ut id quod postremo inuentum est, sit initium rei. Patetq; hanc inquisitionem esse reuersionem ab eo, quod postremum est, ad id quod primò fit: efficiturq; hæc reuersio, in inquirendis rebus ijs, quæ genitæ sunt à Natura, & ab Arte, semper retexendo illud, quod est posterius, in id ex quo est contextum. Essentiaq; Rei est nobis magistra in tota hac re efficienda; nam hæc percepta declarat nobis partes, ex quibus ipsa est genita, aut gigni potest: & semper ex essentia posterioris, inuenitur id, quod ipsum antecedit. Et ita, ex fine fit reditus ad ea, quæ sunt ob ipsum; nam quod post fit, est causa, vel finis, cur efficiuntur, quæ ipsum antecedunt.

Vnde

Vnde retexendo, semper essentiam eius, quod iam est effectum, transimus per singula à quibus id proficiscitur, et sic nihil nos fugere potest eorum, quæ totam rei Naturam continent, aut in ea sunt. Itaque prenotio finis est initium, quo tota hæc via analytica nititur, nec absque hac prenotione, quicquam inueniri ab hac Methodo valet. Sed his iam sic explanatis, inquirendum est, in quibus ipsa versetur, vel quænam tractet. perspicuum autem est, cum habeat illam prenotionem, quam diximus, idest finem ipsum, eam posse in ijs adhiberi, quæ ob finem aliquem fiunt. Ex quo etiam perspicitur, quæ à ratione fiunt, quæ item à Natura, et à DEO, posse ab ipsa tractari; nam hæc omnia finem in se aliquem continent, ob quem ipsa facta sunt. Eorum verò quæ Ratio efficit, alia ex his sunt, quæ aguntur, Græcè hæc dicta sunt $\pi\rho\alpha\chi\tau\acute{\alpha}$, et alia fiunt, hæc quæ nominantur $\pi\omicron\iota\upsilon\tau\acute{\alpha}$. Illa verò, quæ à Natura, & à DEO procreantur, quia scientia comprehendi possunt, ob istud Græci nominant $\epsilon\pi\iota\gamma\eta\tau\acute{\alpha}$. Et hæc omnia tanquam materia, huic Methodo subiiciuntur. De quibus ipsa querit, & inuenit, quæ ad harum rerum naturas pertinent. Atque de his omnibus

distinctè

distinctè à nobis explicandum est, quam vim, in singulis hæc methodus habeat, quomodoq; ad illa tractanda transferri debeat. Agi dicuntur illa, quæ actione sola continentur, et hæc quidem pertinent ad mores & ad alia negotia, vitæq; actiones, quibus non efficitur, aliquod opus, quod proferri, ostendiq; sensu possit, sed tota natura illorum in actione consistit. De his alia comprehenduntur scientijs, veluti ea quæ constant voce, te concinnitate ipsius, de quibus Musica præcipit, quæ est scientia. Et item alia quedam, quæ ad illam partem Philosophiæ pertinent, quæ est de vita, & moribus: quæ omnia docet Aristoteles nullo modo rectè geri posse, nisi, quæ ad illa gerenda valent, hac methodo inventa sint; Nam lib. III de Moribus ad Nicomachum cap. III ipse demonstrat, omnem Consultationem, quæ de re aliqua agenda suscipitur, hac regula inquirendi dirigi. Ex quo est loco percipimus, quæ sit causa, cur finis sit prænotio huius methodi; nam (inquit) non deliberatur ab aliquo de ipso fine, sed de ijs tantum, quæ necessaria sunt ad finem; deliberatio enim est actio, & omnis actio est alicuius causa, igitur non potest cadere in finem deliberatio; quoniam

niam

nam is non refertur ad alia, sed alia ad ipsum,
 unde is erit quid præcognitum de quo nullo
 modo, deliberatur à nobis, an effici debeat
 nec ne: sed cum nobis propositum fuerit illum
 esse faciendum, inquirimus tantum quibus
 istud à nobis præstari possit. Et qua ratione,
 atque si multa occurrunt, que ad id efficien-
 dum valeant, querimus quibus nam facilimè
 & optimè id assequi valeamus. Atque si ex
 uno tantum id effici possit, investigamus solum,
 quomodo ad id efficiendum, istud adhiberi de-
 beat. Et in his omnibus conquirendis, reversio-
 nem semper facimus à postremis ad prima. Et
 sic finis est initium deliberationis totius, et quod
 ultimo loco hoc inuenitur, est initium rei geren-
 de. Ut exempli gratia si propositum sit, auferen-
 dam esse caritatem annonæ, primò occurrit ex
 re ipsa importandam esse copiam frumenti que
 deest; & ob id quia deest, efficit annonam ca-
 ram; hæc ergo ex alio loco exportanda est. un-
 de in ea loca nauigandum, ex quibus frumen-
 tum possit exportari ob quod, & Navi opus est,
 que & nautis, & alijs rebus sit instructa, istud
 idem accidit cum iter pedibus aut equo ingredi
 oportet; nam ea parari debent, que ad istud
 iter

iter conficiendum necessaria esse reperiuntur: sed cum ad hac omnia comparanda, omninò sit opus pecunia, efficitur, ut hac primò inueniri debeat, post gradatim ea preparare oportet, quæ Res ipsa in hac deliberatione ostendit nobis esse necessaria ad tollendam caritatem. Eadem ratio adhiberi debet, tum ad bella gerenda, tum ad alia munera obeunda, in quibus necesse est, deliberatione ea inuenire, sine quibus ipsa geri non possunt; Nam quia suscipiendum est bellum, ab Aemilio contra Persem, ideò in primis exercitus est conficiendus; id enim belli ratio nobis statim demonstrat, et ob istud primum conquisitis ijs, quibus exercitus confici potest, ea paranda, quæ ad ipsum alendum, et instruendum valent. Et item semper ex præposito fine ea reperiuntur, quæ ad ipsum opus sunt. Istud idem etiam euenit rebus ijs, quæ à nobis fiunt, de quibus Artes illæ, quærunt, quæ à Grecis sunt nominate ποιητικαί, idest efficientes; nam ostendunt opus, quod effectum ab ipsis est, & talis est Medicina, quæ bonam valetudinem gignit in corporibus. talis item Ars, quæ domos extruit, & alia, quæ naues fabricatur; ac denique reliquæ omnes, quæ labore, et opera sibi proponunt

ponunt faciendum opus aliquod, quod sensu
cerni possit; cum enim quæque ipsarum sit re-
cta quædam ratio, qua istud opus efficiunt, ne-
cessario hac methodo diriguntur in querendis
ijs, quæ ad istud pertinent, isq; finis, quem quæ-
que ipsarum sibi proponit, est initium, quo in-
ueniuntur, quæ ad ipsum præstandum valent.
& notio eius declarat ea omnia, sine quibus id
effici non potest; etenim illa ad finem accomoda-
ri debent, non contra is ad illa est accommodan-
dus; ex eo enim, quia domus talis esse debet,
ob id ex ijs, atque illis est construenda, & hoc
modo. Nam primo fundamenta iacienda, post
muri, deinde alia, donec ad finem ventum sit,
cuius causa alia fuerunt effecta. hoc modo Me-
dicina etiam tota est inuenta; nam proposita
ratione sanitatis corporis, ex ea inuestigantur,
quæ sunt necessaria ad ipsam gignendam, & do-
ctus Galenus quodam in libello, totam hanc no-
tionem est diligenter complexus, nosq; admo-
dum adolescentes eum secuti, rem hanc planè
latineq; declarauimus; ac nescio quomodo is Li-
ber, cum maturitatem suam nondum haberet,
peruenit in manus hominum. Ex his ergo sic
disputatis, facile intelligimus, hanc methodum
maximè

maximè valere ad artes inueniendas, & principium huius esse finem quendam, quem cogitatione, ac mente comprehendimus quis sit, & querimus hac Methodo ex quibus constet, & quomodo effici possit, & ob id is nondum re ipsa est, sed sola mente, & animo à nobis tenetur; unde prenotio verè dici potest. Et prepter hanc causam Aristoteles de partibus animalium dixit, principium eorum omnium, quæ in artibus tradita sunt, esse id quod nondum est, sed effici potest: id autem nihil aliud est, quam cognitio essentia, & formæ eius rei, quam ars illa sibi efficiendam proponit, hæc enim rectè à mente nostra comprehensa subijcit nobis ante oculos quæcumque opus sunt, in ea efficienda, et ita est causa à qua ipsa efficitur. ex quo apparet verum esse, quod ait Aristoteles lib. VI. Sapientia cap. VII. domum à domo, sanitatem à sanitate gigni; edificatur enim domus à domo, quæ est informata in mente architecti, & sanitas à mente medici percepta, est causa, quòd is generet sanitatem in corpore aegro. altera est essentia quædam simplex et prima; quoniam nullam habet admixtionem materiae: altera non est præterea prima essentia; quia est iam confusa

cum materia: & in ea impressa, ipsam exornat. itaque quæ & qualis esse debeat materia, quæ hac exornari possit, ex sola ipsa prima essentia reperitur, nec aliunde inueniri potest. Idq; non solum valet in his, de quibus nunc locuti sumus, sed etiam ad multa alia transferatur; namque Aristoteles ex sola notione ipsius demonstrationis, vel ex sola essentia eius, vel ex quid est ipsius, inuenit totam materiam, vel omnes partes, ex quibus ipsa effici debet; nam ex eo quod gignit scientiam, et ex eo quod scientia est tale quid, reperitur ipsam effici debere, ex propositionibus primis, & ex veris, atque ex alijs quas ipse ibi enumerat. & hæc ratio inueniendi, est methodus ista de qua hæc omnia hic disputamus; nam hæc sibi proponens, notionem essentiamq; rei, quæ vel effici debet, vel iam est effecta, redeundo ad hanc, percurrit omnia ex quibus ipsa prestari potest, & ita singula inuenit. similis etiam est ratio in ijs, quæ sunt genita à natura; nam notio essentia cuiusque rei, est initium quo reperiuntur omnia ex quibus ipsa est procreata; ea enim per se est simplex quadam res, & ex hac natura sua simplici perspicitur, ratio materia, quæ illam accipere

pere potest . ità si quis eam tota mente , atque
 animo contempletur , ex qua materia concrea-
 ta sit , inueniet ; nam exempli gratia , intuenti-
 bus nobis naturã Hominis , quæ est ipsa Ratio ,
 statim ex notione huius occurrit , eam non pos-
 se reperiri , nisi in materia , quæ habeat sensum .
 quam si diligenter etiam nobiscum cogitemus ,
 facile intelligetur à nobis , ipsam non posse con-
 stare in alia materia , quam in ea quæ sit cor-
 poreæ , & habeat membra ad sensus apta , &
 hac opus habebit materia in qua insit motus ,
 atque hæc erit effecta ex materia et forma . quæ
 cum postrema inuenta sint , & ultra hæc nihil
 reperire liceat , erunt prima initia , ex quibus
 inchoata est natura hominis . ità hoc exemplo ,
 licet non subtiliter , nec accuratè , rem ipsam
 expressam contineat , tamen perspicui potest ,
 quæ sit formula huius methodi , & quomodo ex
 notione quid est , vel essentia , & natura Rei ,
 percipiamus , quæ & qualis sit materia ,
 quæ ab ipsa est confirmata , uel
 quas partes in se ipsa
 illa conti-
 neat .

CAPVT VII.

¶ Docet prænotationem eorum, quæ in alijs insunt, vel alijs accidunt, multum posse ad essentias rerum inueniendas, & hanc methodum hac prænotatione VII. atque ita ad principia rerum inuenienda, aditum sibi patefacere.

Abetq; tantam vim hæc methodus, ad
H quasque res inquirendas, ut non so-
 lum notio essentia eorum, quæ sunt
 in prima Cathegoria rerum: sed &
 cæterarum omnium, quæ ad alias Cathegorias
 pertinent, sit necessaria in rebus inquirendis.
 licet enim quæque ex his rebus, sit insita in a-
 lia re subiecta, tamen habet essentiam sibi pro-
 priam, quæ si cognita sit, ostendit nobis mate-
 riam, ex qua ipsa genita est, & is aditus nobis
 patefactus fuit à natura, ad inuestigandas in-
 telligentias rerum, quæ sunt ab ipsa in profun-
 do demersæ; nanque ex essentia eorum, quæ
 ab his proficiscuntur, & sensibus à nobis fuit
 comprehensa, venimus in cognitionem rerum.
 itaque si diligenter inspicimus, quid sit unum-
 quodque illorum, quæ vel tactu, vel odoratu,
 vel gustatu, vel aspectu, exploramus, intelli-
 gimus, materiam ex qua nascuntur esse talem,
 aut talem. sic essentia horum facit nobis no-

tam essentiam rerum, à qua proficiscuntur, & hac ponit nobis ante oculos totam materiam, ex qua ipsa constat. Ità essentia essentiam declarat, omnisq; nostra cognitio à notione essentia proficiscitur, & via hac analytica acquiritur. in tenebras, & nimias rerum obscuritates detruduntur, qui alia via rerum intelligentias capere conantur. Motus ex ijs est, quæ sub aspectum cadunt, essentia huius si accuratè cognita sit, ostendit nobis in re esse initium, à quo is proficiscitur, & id initium multiplicem naturam habere, hacq; prenotione apud Aristotelem fundatur totius physices explanatio. Essentia cuiusque coloris, et essentia splendoris, ac denique cæterorū omniū, quæ aspectu conspiciuntur, ostēdant nobis causam ex qua, et à qua, quodq; horum procreatur, idemq; fit in ijs, quæ, & tactu cōprehendimus, et gustatu, atque alijs sensibus. Medici ex natura saporis cuiusque rei, faciunt iudicium de essentia rei, à qua is sapor gignitur, & est certa cognitio, quæ dat notitiā essentia rei. quod Aristoteles primo libro de Anima declarat, nanque ait accidentia, quæ in re insunt multum prodesse ad cognoscendum quid res sit. itaque prenotio essentia, illarum rerum

quæ

que sub sensus nostros cadunt, est initium huius methodi, quo ipsa inquirat de materia, ex qua essentia hæc constare potest.

CAPVT VIII.

¶ Demonstrat notionem nominis ab hac methodo sumi pro initio, quo rei naturam, de qua inquirat inuenit. Atque ita, tum notitiam finis, & essentia rei, tum notitiam accidentium, tum nominis vult haberi pro initijs, quæ hæc methodus accommodat ad res inuestigandas. & principia ipsarum proprie inquirat.

SED et id, quod quodq; nomen significat, siue notio nominis, dat aditum nobis ad rem inquirendam, & hæc methodus, utitur hac pro prenotione, & principio quo inuenitur tota natura rei; etenim nomina (de ijs loquor, quæ propria sunt cuiusque rei, vel in cõmuni loquendi consuetudine, à quouis sunt approbata) confuse naturã rei declarant, & impliciter id continent quod explicatè definitio rei explanat. Accedit ad hoc, quod communi omnium consensu probantur, ex quo quod ipsis declaratur, de omnium sententia in re inesse tenendum est; unde hæc notio nominum multũ adiuvat ad inueniendã rem. atque si nullo ex alio loco nobis patefactus est adi-

tus aliquis ad rem, hinc, ad eam tractandam
 veniendum est. Istud efficiant mathematici; nã
 inchoant tractationes suas ab hac notione; po-
 nunt enim punctum esse, quod nullam habet
 partem, & lineas esse longitudinem absq; alia
 dimensione. Et Aristoteles istius modi quodam
 principio, fundavit admirabilem illam expla-
 nationem de sapientia; nam ex notione sapien-
 tia, qua ab omnibus ipsi est subiecta, inuenit
 ea omnia, in quibus versatur sapientia, & tã-
 dem declarat quid ipsa sit, nec ex ullo alio ini-
 tio ad hac pervenit. Atque in libris de demõstra-
 tione totam rationem demonstratorem assum-
 psit, ex notione scire, vultq; eam haberi pro
 principio; quoniam à doctis, et ab indoctis est ap-
 probata. Atque sic triplex ferme huius methodi
 forma a nobis est declarata; nam alia ex essen-
 tia rei, alia ex essentia proprietatum, & acci-
 dentium, quæ in re cernuntur, aliã ex essentia
 qua nomine rei explanatur, inuenit partes vel
 initia, ex quibus ipsa constat: idq; facit redeũ-
 do a postremis ad prima initia: nam essentia &
 forma, est id, buod postremo rem conformat:
 neque enim potest ea, gigni, aut ex ipsa elici,
 nisi omnia prius parata, sint ad eam accipien-
 dam

dam; unde hac est vera methodus analytica, qua hac via redeūdi inquirat, et inuenit partes rei, nec aliquid de re declarat; quoniam ex prænotione ipsa, nihil concludit; neque enim reddit causam, sed tantum ipsam rem ponit ante oculos; & tanquam famula quaedam doctrinae declarandi, ipsi suppeditat materiam, quæ ab ea explicatur, docetur, & concluditur ita esse, quod non fit ab Analytica via; neque enim hæc aliquid ratione confirmat. & hac de causa Aristoteles in initio primi libri de Demōstratione nominat eam disciplinam; quoniam prænotione posita, discit & inuenit, quæ in re sunt, palamque ostendit eo in loco ipsam distinguere, à doctrina. sed hæc satis sunt in presenti, ad id, quod in hoc primo libro, de hac methodo declarare instituimus; nam ex ijs, quæ in alijs libris, qui hunc consequentur, à nobis explanata erunt, isthæc omnia, accuratius, & distinctus intelligi poterunt.

FRANCISCI TERRILII

DE METHODO SCIENTIARVM,

ATQVE ARTIVM,

LIBER SECVNDVS.

CAPVT I.

ARGVMENTVM.

¶ Ostēdit in rebus viam extare, qua à primis rei initijs itur ad reliquam totam essentiam eius. declaratq; hanc nomine disciplinæ appellari, & esse viam diuidendi. postremò ait hanc sumere pro initio suo, prænotationem generis sub quo, res de qua inquiritur, est subiecta.

V M iam explanata à nobis sit ea pars huius methodi, qua ex ijs, quæ postremò in re genita sunt, inuestigamus reliqua omnia, ex quibus rei natura constat: nunc inquirere oportet, an ex contraria parte via vlla, ad essentiam rei inueniendam pateat, ita ut ex ijs, quæ prima rei initia sunt, inuenire liceat, alias omnes partes essentiæ rei. Atque hanc quidem in rebus inesse, non est difficile cognoscere; nam cum ex ijs, quæ narrata sunt à nobis in superiori libro, constet reperiri viam, qua à postremis imus ad prima, quis ex hoc non intelligit hac eadem via, nos à pri-

mis

mis posse proficisci ad extrema? utraque. n. eā
 dem est, non aliter quā ea qua à Thebis ad
 Athenas, & ab Athenis itur ad Thebas; qua
 enim via ab alijs, qua à principijs proficiscun-
 tur, reuertimur ad ipsa principia, eadem etiā
 à principijs licet ire ad alia, qua postremò ex
 his nata sunt. Itaque si primam illam esse con-
 stat, & hanc etiam omnino reperiri confuendū
 erit. Quòd si quis nobis adhuc non assentiatur,
 non erit difficile factu, alijs rationibus, qua
 vere omnino sunt, istud sic esse omnino osten-
 dere; nam extat praclarus locus apud Ari-
 stotelem in primo libro de Demonstratione, in
 quo ipse multas rationes colligit, quibus eru-
 ditè confirmat res, quas in hoc uniuerso per-
 spicimus non infinite patere, sed, certis, defi-
 nitisq; decem generibus, omnes clausas esse.
 Atque ita quodq; ex istis generibus, tum sur-
 sum versus, tum etiam infra definitum est,
 nam in utraque parte reperiuntur fines, ultra
 quos progredi non licet; quoniam nullum predi-
 catum extra ipsos inueniri valet. possemq; in
 presenti rationes, qua ibi ab ipso sunt allatae
 ex illo transferre, sed, apud eum legi possunt,
 & totus locus à nobis commentarijs nostris co-

piosè fuit declaratus . unde pro re non dubia
 quisque nunc habeat in unoquoque ex istis gen-
 ribus, tum supremū quodam predicatum, tum
 infimum inesse, et à supremo ad infimum descen-
 sum patere, itemq; ab infimo ad supremum ascē-
 sum quoque datum esse. Idque cum ita sit, cogno-
 scitur iam ex hoc, istum ascensum esse viam il-
 lam, de qua in superiori libro loquuti sumus :
 descensum verò, esse viam istam, qua à supe-
 ris itur ad infera, de qua hoc in loco querere
 proposuimus. atque cum iam constet ipsam repe-
 riri, sequitur, ut de ea à nobis tradatur, qua-
 nam, & qualis illa sit, & quod nomen habeat,
 & an ad intelligentiam essentiae rei nos ferre
 possit. declarabimus etiam quid inter hanc,
 et superiorem intersit : perspicuum autem illud
 est, hanc viam disciplinae nomen habere : nam
 ratione inquiruntur, et inveniuntur, quae ab ip-
 sa tractantur omnia, nec absq. ratione aliquid
 valet, aut aliquid inuenire potest : ex quo ut
 prenotione aliqua in illis querendis utatur, ne-
 cessè est (saepe n. iam expositum fuit) quanque
 disciplinam, quae ratione fit, opus habere pre-
 notatione . prenotio autē qua ipsa tota fundatur,
 est notitia generis eius, rei, cuius naturam in-
 quirat

quirit. atque ut Analytica sibi proponens formam rei, quae postremo gignitur in re, ex ipsa reperit, qualis tota res sit, & quae ad eam sunt necessaria: ita & haec via ex cognitione generis, quod est prima pars essentiae rei inuestigat totam essentiam rerum, quae sub genere sunt subiectae: est enim via, quae à principijs it ad alia, quae nascuntur ab ipsis: genus autem est principium essentiae rei, quod quidem inclusas in se continet oēs partes essentiae eius. Itaque ut istud praecognitum habeamus oportet, si modo notiones, quae in ipso latent, in apertum proferre volumus, quod quidem via haec proficitur. ad idq; praestandum necessarium est, ut in primis dissecet, ac diuidat totam naturam generis in suas partes; unde via diuidendi est nominata, & ita eam in tota hac tractatione appellabimus. Et quanquam id nomen ad alia quaedam transferatur, intelligimus tamen nunc solum eam viam diuidendi, quae tractat diuisionem generum, & de hac tantum hic docere instituimus; nam ista solum facit ad eam partem huius methodi, de qua hic disserimus.

CAPVT II.

¶ **Exp**lanat rationem, cur Aristoteles, viam diuidendi vocet infirmam ratiocinationem. & ostendit analyticam methodum, multò præstantiorem hac esse distincteque explicat, quòd nam munus huius sit.

HÆC tota pertinet ad inueniendam essentiam rei, ob quam causam Aristoteles primo priorum analyticorum ait, hanc esse exiguam quandam partem methodi demonstrandi; etenim nulla potest esse demonstratio, absque notitia essentia rei: hac autem notam facit ipsam quodammodo, sed non perfecte, ut ipse Aristoteles arbitratur. ex quo est existimanda exigua quedam pars eius. Dicit etiam ipsam esse infirmam quandam ratiocinationem: sed si verè rem explanare licet, ne ratiocinatio quidem putanda est; non enim adhibet medium ad rem concludendam. & ob id propriè non ratiocinatur, sicuti etiam ab illo copiosè est explicatum, libro secundo de Demonstratione; nam interrogando elicit ab aliquo id, quod ostendere vult, vel conclusionem, quod totum distat à ratiocinatione; hæc enim positis quibusdam, necessario ex ipsis efficit, et declarat aliquid

quid aliud est autē id, quod declarare quispiam vult, querere ex aliquo, & si ab ipso concedatur, id habere pro vero: aliud verò, istud principijs quibusdam sumptis, quæ sunt diversa ab eo, ostendere, sic ipsa propriè, ac planè non ratiocinatur, tamen aliquid declarat, et quod per eam ostenditur, id ità esse, opinandum est, sicuti est ab ipsa declaratum. Nec cognitio cuiusque rei acquiritur ratiocinatione, atque medio; nam & inductio aliquid nos docet, quod verum esse putamus, veluti est, & id quod inductione affertur, existimamus satis esse, ad rem illam ostendendam. Ità cum hæc tractet partes essentia rei, quæ medio nullo, vel causa declarari possunt, fit, ut hæc inquirenda sint alia quadam via, quàm ratiocinatione, & sic ad id valet, vel via illa analytica, de qua supra diligenter disputatum fuit, vel hæc, quam nunc breuiter explanare instituimus, quæ diuisionem affert, nec medium ullum profert.

CAPVT III.

¶ Disputat de ratione, qua prenotio huius methodi, quæ est genus rei, inueniri potest, & docet eam totam ex diffinitione generis suppeditatam esse.

ANC, veteres Philosophi existimauerunt, maximam vim in reperiendis partibus essentie habere, putaruntq; nullam aliam methodum, vlla ex parte posse cum hac conferri. Quod Aristoteles nequaquam probat; ipsam enim nihil certi docere, ac concludere opinatur, & ad tractandum difficilem admodum eam esse iudicat, putatq; Analyticam viam, quæ etiam eandem essentiam propositam habet multo plus in ea inueniēda valere, quàm valeat diuisio; nam certius omnes partes rei per ipsam reperiuntur, quàm per diuisionem; finē enim, & formam contemplantur, in qua cernitur tota natura rei. unde ipsa non solum partes eius omnes nobis subiicit sub oculos, sed causas etiam ostendere potest, cur quæq; pars in re sit. Vt enim ait Aristoteles primo de Partibus animalium in principio. Architectus considerans domum, vel formam eius, non solum inuenit ex ea, quæ necessaria sunt ad ipsam ex-
 uendā, sed item potest causas reddere, quam
 ob

ob rem quæq; sit effecta, & cur ita. Et quo apparet eam non multum differre à methodo demonstrandi, nam suppeditat nobis omnia, quæ opus sunt in demonstratione, solum ipsi deest fermè forma ratiocinandi, quam ipsa non attingit; & ob id tantum tribuit Aristoteles huic methodo, tantumq; momentum ad demonstrationes eam afferre putat, ut fermè eandem dicat esse Analyticam methodum, quam & demonstrandi, & eam partem Logices, quæ inquirat de Demonstratione, vocet Analyticam. secus autem de methodo diuidendi sentit; neque enim arbitratur ipsam multum ad demonstrationes, vel ad essentiam & definitionem rei, quæ est initium demonstrationis nobis prodesse. sed quantum in hac re ipsa possit, quisque perspiciet, si quæ, qualisq; ipsa sit, & quomodo munus suum exequatur, diligenter cognouerit. Atque ex ijs, quæ disputata nunc à nobis sunt, percipi potest eam esse disciplinam, vel methodum quandam inueniendi, quæ prænotione generis, diuidendo inuestigat partes essentia rerum, quæ sub ipso genere subiiciuntur. Cognoscitur autem ex hac definitione non posse quemuis hac uti: sed illos solum, qui sunt exercitati in doctrinis,

nisi

nisi enim quis iam perspectum habeat, quod nā genus sit harum, atque harum specierum, is hāc attingere nequit; ipsi enim deest prænatio, qua innititur tota hęc methodus. ex quo, ut versatus in scientijs iam sit is oportet, qui ad aliquid tractandum istam adhibere vult. nanque ex singulis his capi potest, cognitio generis earū rerum, quę traduntur in quaq; scientia; materia enim rei in qua quęq; versatur, est genus rerum omnium, quę ab illa scientia sunt explanatę. Exempli gratia, numerus est materia, quę sub tota Arithmetica, est subiecta, & is continet genus eorum omnium, quę ab ipsa tractantur; nam genus ternarij, septemarij, & denique omnium aliorum, Numerus ipse est. & ita, vel ex quaq; harum quod genus rei sit disci potest, vel ex ijs locis, qui ab Aristotele quarto libro Topic. sunt expositi, qui pertinent ad cognoscendum, an aliquod sit genus aliquorum, ex quo tota hęc prænatio huius methodi ex illis percipi debet. & omnino in Logica eos instructos esse oportet, qui hac diuidendi methodo, in aliqua re inquirenda, rectē uti volunt. Tamen ne quis huius prænationis rudis, ad hanc viam, atque rationem perdiscendam

acce-

accedat, hic breuiter quid sit Genus declarabimus, & aliquot etiam ex ijs locis, qui ab Aristotele tacti sunt, referemus, qui nobis, an aliquid sit genus, nec nē, notum facient. Ipse autem primò Topices docet Genus esse predicatum, explicans quid est quod dicitur de multis, quæ specie inter se differunt. Prædicata etiam explicantia quid est, ea esse scribit, quæ ita congrunt ad rem aliquam, ut si queratur ex nobis quid res illa sit, aptè respondeamus esse aliquod ex his prædicatis. Exempli gratia prædicatum explicans quid sit Homo, est Animal, quoniam si quis nos roget, quid est Homo? probè respondemus, ipsum esse Animal. Ita hac notione generis posita facile factū erit, tum genera rerum inuenire, tum alia, quæ non sunt genera, ab his distinguere. In hac enim includuntur loci illi omnes, qui explicati sunt ab Aristotele in IIII. libro Topices, qui pertinent ad inueniendum, an aliquid sit genus alicuius. de quibus singulis nihil necesse est nos hic distinctè aliquid narrare; nam latè ab Aristotele sunt explanati. Et ex illis, quæ ab eo scribuntur, disci facile possunt, ipsaq; diffinitio (ut dictum est) nobis totam materiam illorum dat.

vnde

unde cogitantibus quaque partem ipsius, hi omnes se se facile ostendent, & in quaque re occurrunt. Ex quo, tantum de hac loquemur. Ac declarabimus quomodo ex hac inueniri valent. Formulam autem solum rei notam faciemus; nam de omnibus in his libris breuiter differere propositum est. Igitur prespici potest, genus omne quarumcunq; rerum, vel specierum sit, in aliqua ex illis decē Cathegorijs contineri. sunt enim tales ista Cathegoria ut latissime pateant, nec res vlla, siue illa per se consistet siue in alia inhaereat, aut cogitatione tantum comprehendatur, reperiri valeat, quae ad aliquam ex his non pertineat. Et ob hoc ex aliqua illarum, istud queri debet, estq; omnino verum in eadem Cathegoria ipsum in esse, in qua consistunt res, vel species, quarum illud genus est. Et istud totum, ex prima parte ipsius definitionis cognosci potest. Primo enim in ea ponitur, ipsum esse praedicatum. nullum autem ex ijs, quae continentur in aliqua Cathegoria, potest, esse praedicatum alicuius quod sit ex aliqua alia Cathegoria. Exempli gratia, Corpus non potest explanari de Candore, aut de Rubore Et Bonum, aut Pulcrum non dicuntur, de Scientia; quoniam scien-

tia est ex Cathegoria eorum, quae sunt Ad ali-
 quid; Bonum vero, et Pulchrum continetur in
 Cathegoria Qualitatis. Ex quo percipitur, si
 qua species sit Substantia, genus quoque ipsius
 esse Substantiã. et si qua sit Qualitas genus eius
 esse ex qualitate. et denique ex eadẽ Cathegoria
 omnino esse, tum genera, tum species, quae sub
 illis generibus sunt subiecta. Istud idẽ, et cogno-
 scitur ex altera parte ipsius definitionis; neque
 n. est tantummodo predicatũ, sed predicatum,
 quod explicat quid sit; nihil autem pot. decla-
 rare, quid sit aliquid, nisi saltem sit pars eius.
 unde oportet, ut genus insit in essentia earũ re-
 rum, de quibus explanat quid quaeque sit; quod
 nullo modo ei contingere pot., nisi ipsae res in ea-
 dẽ Cathegoria contineantur, in qua sunt et ge-
 nera: nam ista omnia consentiunt inter se natu-
 ra, & unum praesertim id, quod superius est,
 exponit quid sit alterum. Quae vero sunt ex di-
 versis Cathegorijs, diversas inter se naturas ha-
 bent; nec aliquod de ipsis potest explanare, quid
 ullum ex alia Cathegoria sit & haec res etiam
 facit, ut Differentia, & Accidentia non possint
 esse genera; nam Differentia nõ est predicatum,
 explicans quid sit, sed simul tum quid sit, tum
 D quale;

quale; et istud est diuersum ab illo. Accidentia
 etiam cum explicantur pro accidentibus, non
 explanant nisi quale sit, ob quod in numero ge-
 nerum haberi non possunt: cum tamen alio quo-
 dam modo proferantur, habentur pro generi-
 bus: Nam sunt predicata, quae explicant quid
 sit, exempli gratia, si quis dicat, candor est co-
 lor; is affert predicatum, quod est genus; quo-
 niam explicat quid sit. Et item Iustitia est vir-
 tus, aut deambulatio est motus, ista referuntur
 ad genera; quia continentur in essentia specierum,
 et explicant quid sit quaeque species: distinguun-
 tur autem ab alijs; quia in his nomen, et definitio
 dicuntur de re; in alijs autem, solum nomen
 dicitur de re; nec declarat quid sit species, sed
 solum qualis sit. Cum enim quis dicit nix est al-
 ba, anima est id, quod seipsum mouet: in istis
 predicatum non dicit, quid sit res; quoniam
 definitio eius non continetur in re. licet enim no-
 men albi, explanetur de niue; definitio tamen
 eius non congruit ad eam, neque item definitio
 motus pertinet ad Animam, atque ita patet, ex
 eo intelligi posse aliquod esse genus; quonia ex-
 plicat quid sint illa, quae sub ipso subiiciuntur.
 unde si quid non erit predicatum, explicans
 quid

quid sit, istud à natura generis segregandum erit; & est videre ex hac parte, definitionis inuentos ab Aristotele locos esse, quos omnes ad istud referri constat, atque hi (ut dixi) se se offerunt nobis, ipsam definitionem contemplantibus, alijsq; omnes, qui apud ipsum scripti sunt. Sed accuratiori, longiori q; horum omnium inquisitione omissa, quod reliquum huius methodi munus sit, declarare adritar.

CAPVT III.

¶ Demonstrat hanc Methodum esse difficilem ad tractandum; & in eo alijs præstare, quòd ex ordine, atque certè singulas partes essentia rei, inuenit post præcepta inquirendi. Essentiam etiam rei dat, & totam hanc methodum diligenter aperit.

Nuento itaque genere, prænotationem habemus, qua methodus ista totam actionem fundare valet. Actio autem ipsius ea est, ut differentijs, que propriè generi sunt, totam eius naturam distinguunt, & sic rei essentiam inueniant; que nihil aliud est, quàm genus, postrema differentia rei conformatū. Tota igitur huius uis in eo est, ut rectè inquireatur, quemadmodum genus in-

clusum in rei natura sit; idest quanam, uel qua
 li differentia ornatum rem perficiat, quod qui
 dem magnum est opus efficere posse; nam mul-
 ta se se nobis offerunt, quæ rem hanc difficilli-
 mam reddunt; in primis namq; tota natura ge-
 neris, differentijs multis referta est; cum enim
 sit disseminata per multas res, quæ inter se se
 differunt, necesse est, ut differentia quæ cernū-
 tur in singulis his, eadem etiam, aliqua ex par-
 te in natura generis contineantur. Sed has per-
 cipere, aut inter se distinguere, non est medio-
 cris sapientia; sunt enim in profundo retruse;
 atque tametsi intelligentia eas assequamur,
 tamen desunt frequenter nobis nomina, qui-
 bus ea declarare possimus. Accedit ad hoc,
 quod nisi cognitas eas ita habeamus, ut sunt
 a natura genitæ, non rectè, aut ex ordine à no-
 bis exponi possunt. unde non probè, sed confu-
 sè rei natura explicatur. ac ne explicatur qui-
 dem, sed summa obscuritate tota obruitur.
 Acciditq; ut id explicasse videamur, quod in-
 uolutum adhuc in re est, & incognitum omni-
 no habemus. Si quis tamè ad id operam dabit,
 ut in distinguenda natura generis, præcepta,
 quæ de hac re, in ista methodo tradita sunt, di-
 ligenter

ligenter adhibeat, et hanc sibi magistrã in tota
 essentia rei perquirenda proponat, is rectã ad
 eam perueniet, nec aliquo modo ab illa aberrare
 poterit: præcepta. n. quedam in hanc dantur,
 quibus instructi, omnem differentiam, qua in
 genere insita est, reperire valeamus, & nosci-
 mus, qualis quæq; ipsarum sit; id est nũm primò-
 genita in essentia rei fuerit; nam istud laborat
 ipsa omnino, ut quo ordine quæq; pars essentia
 rei effecta à Natura sit intelligamus; etenim nõ
 aliter inquirat rem, quã Natura ipsã fabri-
 cata est: natura verò in generandis rebus eam
 artem adhibet, ut à primis quibusdam initijs,
 quæ rudia sunt, atque inchoata, rem procreare
 incipiat: post alia, atque alia ex ordine gignat;
 ac postremò ex his omnibus, tanquam ex mate-
 ria, iam parata ad formam rei accipiendam,
 rem ipsã: totamq; essentiã eius procreet. Istud
 totum artificium imitari querendo, atque ex-
 ponere ante oculos conatur hæc via. quod si eo
 ordine singula non explicentur, quo effecta sunt,
 aut aliquod prætermittatur, aut quid aliud,
 quod in ea non sit, addatur, perspicuum est, to-
 tam nostram explicationem inane esse. Vt
 enim ipsa rei natura constare nequit, nisi om-

nes partes prout effecta sunt, in ea insunt, sic etiam nunquam rectè intelligi poterunt, aut à nobis explanabuntur, nisi singula ex ordine narrentur. Quod quidem quomodo effici à nobis valeat, ex nulla alia methodo percipi potest, quam ex hac: unde hanc studiosè colere debemus, si modo magna quædam, atque sapientiã ipsam concupiscimus. Ut igitur hac magistra, essentiam rei certè inuenire valeamus, nec in hac re fallamur, in primis ista prænotio generis, quam habemus, quæ primo aspectu, nobis inuolutam quandam, & confusam rei notitiam dat, et cum alijs pluribus, communem ita distinguenda, & à cæteris segreganda est, & nullam præterea habeat cum illi cõmunionem. Sed eius rei quam inquiremus propria, ipsiq; soli communicata sit, in hac re præstanda præceptum illud, quod in hac Methodo traditur, tantum potest, ut nulla alia res, in hoc magis valeat: est. n. perficiendum, ut dũ genus, quod nobis est propositum dividere aggredimur, statim primam eius differentiam proferamus; atque omnino caueamus, ne qua ex alijs, quæ prima non sunt, pro hac afferatur; nisi enim ista inuenta sit, facile factum est, ut ab eo quod
que-

querimus, omnino aberremus. Nam prima
 differentia est ea, in qua tota generis natura
 est diuisa, id est, quae complectitur omnia, quae
 continentur genere ipso. Verbi gratia prima
 animalis differentia est, quod aliud sit pede-
 stre, aliud non sit pedestre; & item prima dif-
 ferentia auis est, quod alia habeat pennas scis-
 sas, alia integras; atque si istam proferamus,
 necesse omnino est, ut quicquid est animal, aut
 quicquid est auis, aliqua ex istis differentiis
 contineatur. Et si postremo adhibitis alijs diffe-
 rentiis, quae rem ipsam à ceteris distinguant
 id, quod quaerimus, distinctè, & certè reperi-
 re licet. Verùm si quam ex alijs differentiis,
 quae non sunt prima applicemus, cum non om-
 nia amplectatur, quae natura generis continent,
 fieri potest, ut id quod quaeritur in differentia,
 quae praetermissa est reperiatur; atque sic fru-
 stra totus labor à nobis consumitur, cum ibi
 istud inquiramus, ubi non est. Etenim si quis
 velit inuenire quae sit essentia auis, atque sumat
 pro genere animal, quod est verum genus eius, &
 ipsum ita diuidat, ut ex animalibus alia terre-
 stria, alia aquatilia esse dicat; atque post, tum
 quae terrestria sunt distinguat, et tum aquatilia

sigillatim etiam inquirat, nunquam ad id
 quod querit perveniet. quod ipsi propterea acci-
 dit; quoniam prima differentia in distinguen-
 do genere, statim ab ipso adhibita non fuit;
 Terreſtre enim, & Aquatile non ſunt differen-
 tiæ, quæ complectantur totam naturam gene-
 ris, ſed ad iſtas adiungenda eſt alia, quæ eſt
 Aereum; & ita nihil peccabitur in hoc. Eſt er-
 go omne Animal aut Aereum, aut Terreſtre,
 aut Aquatile. & quoniam conſtat Avem eſſe
 aereum Animal, in his, quæ in hac differentia
 continentur, ipſam reperiri apparet. ex quo
 verè iſtud erit genus Avis; quod ſi adiungatur
 ad definitionem eius, explicabit, quale Animal
 ſit Avis, & ita hac differentia ſciunget animal
 ab alijs, quæ non ſunt talia, & naturam com-
 munẽ, quæ nomine Animalis designatur, in an-
 guſtum adducit, et reddit propriam rei, de qua
 inquiritur. nam Avis propriè eſt Animal vola-
 tile, & hæc eſt differentia prima, quoniam cõ-
 venit ad omnem Avem, nec excluditur aliqua;
 neque. n. eſt invenire Avem, quæ non ſit Ani-
 mal volatile: ſed hæc ſola non diſtinctè expla-
 nat, totam naturã ipſarum; intelligimus enim
 ex hac Avem eſſe Animal, quod volat, ſed id
 confu-

confusè est expositum: nam inquiri potest quæ
nam, & qualis sit natura horum Animalium,
quæ volant, & istud propositum erat inquirere.
Itaque deest in hac oratione differentia alia,
quæ naturam Avium in se continet. atque
ista quidem, nisi expressa sit, non perfectè Avis
natura percipi valet. hæc autem querenda est
ex hoc, quod iam inventum fuit; reperitur
enim in Animali volatili, ex quo istud totum,
hoc est Animal volatile, alijs, & his quidem
proprijs differentijs, est distinguendum, et ita
rei natura perfectè declarabitur. Unde ex his,
quæ volant, quatenus volant, reperimus, alia
habere Alas scissas, alia quæ ipsas habent inte-
gras. & ista est differentia, quæ per se inest in
natura Avium, & distinctas, atque inter se di-
versas eas efficit. & ob id est necessaria ad co-
gnitionem rei, ipsaq; cognita, tota Avis natura
erit percepta; namque pertinet ad universam
naturam ipsarum: etenim verum est omnem
avem habere alas integras, vel scissas, & hæc
non est propria Animalis differentia; quia est
animal, sed Avis, quia avis est, ita nullo
modo pretermitti debet; & si qua alia etiam
reperiatur, quæ sit talis, est similiter adiungen-
da:

da: sed nulla alia occurrit, quæ in animali vo-
 latili insit, prout est tale. Unde apparet per-
 fectè inuentam esse naturam auis, quæ proposi-
 ta erat, nam ista omnia, quæ reperta sunt, de
 sola Aue dicuntur, & explicant distinctè to-
 tam naturam eius, postremaq; differentia sepa-
 rat ipsam ab alijs animalibus; & est ratio, ac
 forma rei, quæ addita ad genus tanquam ad
 materiam, perficit essentiam auis, reciprocantq;
 ista: omnis enim auis est animal volatile, quod
 habet alas scissas, aut integras; & quicquid
 est animal volatile, habens alas scissas, aut inte-
 gras, est auis: ita non est dubitandum quin ista
 contineant essentiam auis. Et constat nos ea
 via ad hæc pervenisse, quæ exposita est, de qua
 in hac Methodo precipitur; & tota in eo consi-
 stere videtur, ut in distinguendo genere, quod
 propositum est, prima eius differentia adhibea-
 tur. Istud enim si diligenter effectum à nobis
 erit, nulla pars relinqui poterit, quæ insit in
 essentia rei, nec aliqua, quæ in ea non sit ad ip-
 sam addetur, & omnes certè cognoscentur.
 estq; id, eò usque faciendum, donec ad estre-
 mam quandam differentiam ventum sit; ultra
 quam nulla reperitur, quæ in re insita sit, &

id

id in exemplo allato de Aue facile videre licet: nam postrema differentia ad Auem quidem pertinet: non tamen ipsa iuncta generi, in alias diuidi valet, quæ ad auem referantur: differentie enim, quæ insunt in auibus, quæ habent Alas scissas, aut integras, non conueniunt ad Auem, quia Auis est, sed ad species particulares eius, ex quo ipsa habenda est extrema omnium, quæ insunt in Aue. Istud idem facile quoque perspicietur, si Hominis essentia hac methodo inquiratur; libet enim exemplis perspicuis rem hanc totam sub aspectum ponere. In primis Genus huius distinguere debet, & prima propriaque ipsius differentia ad id afferenda. istud est Animal, prima differentia, quæ in hoc inest (sicuti dictum fuit) est, quod aliud sit Pedestre, aliud verò non habeat pedes: sed Homo est ex ijs, quæ pedestria sunt. ita querendum, quæ prima, propriaque sit differentia Animalis pedestris, & est illa, quod aliud sit Bipes, aliud verò quattuor habeat pedes, Homo est bipes. istud quoque adhuc in alias differentias diuidi debet; nam, ex his Animalibus, quæ duos habent pedes, alia habent Rationem, alia non habent Rationem. Homo habet Ratio-

nem. sic inuenta sunt partes singulae, ex quibus
essentia Hominis est conflata, & haec ut reper-
ta sunt, ita etiam à Methodo definiendi sumun-
tur, & explicantur; est enim Homo Animal
Pedestre Bipes habens Rationem.

CAPVT V.

¶ Declaratur hanc Methodum totam contineri distinctione
Genetis, quae fit primis differentijs, multaq; de hac re
praclare disputantur.

TA cognoscitur, hanc Methodum pro-
priè id laborare, ut reperiat partes
Essentiae rei, ea via, aut eo ordine,
quo sunt procreate. Nec in hac re pra-
standa quispiam errare potest, modo prima dif-
ferentia ad quodq; genus diuidendū semper ap-
plicetur. Ac licet istud iam intelligi possit ex
illis, quae narrata sunt, tamen antequam finis
huc disputationi imponatur, placet de hac re,
pauca quaedam referre. si quis enim dicat Ho-
minem V. G. esse Animal Bipes, Pedestre, qui
Rationem habet, is nihil rectè loquitur, sed
omnia ineruditè inter se permiscet; nam haec
differentia Bipes addita ad Animal, obscurat
rem totam; non est enim ipsi propria, sed Ani-
malis pedestris. Id autem propterea peccatum
est,

est, quoniam non est habita ratio, ut prima differentia Animalis proferretur; Bipes enim non est prima differentia eius; quando quidem non pertinet, ad omne Animal. Itaque perficiendum omnino est, ut in quacunque distinctione generis prima differentia queratur. si ab ista quis aberrat, iste gignet errores, et falsitates; etenim eodem modo, si quis velit de Animalis proferre, quod habeat Alas scissas, aut integras, imperite id faciet; nam quod declarare se putat, obscuritatibus obruit; est enim id pronuntiandum de Animalis volatili, non autem de Animalis; nam convenit ad omne Animal quod volatile est, non autem ad Animal omnino: sed ista non evenient illis, qui diligenter exercitati fuerint in hac Methodo, et didicerint ab ista distinctiones esse faciendas primis differentiis. Idque saepius, atque saepius nos hoc in loco admonuisse, non est inutile; nam haec latissima sunt, et ita complectuntur alias. facit et istud ut nihil praeteriri possit, quod ad essentiam pertinet; inter primam. n. differentiam, atque genus nihil medium esse potest, quod omitti valeat. Unde si hac utamur, nihil peccabimus in inquirenda Essentia, quam propositum est invenire, & omnia recte, atque e re ipsa

sa

Sa à nobis fient, germanasq; partes Natura Re-
 rum reperimus, quas hac via inuentas, & per-
 ceptas, distinctè, & verè explicabimus defi-
 niendo, nec in illis ordine enarrandis, aliquid
 offendemus. sed de hac re tota nihil præterea
 hoc in loco narrare opus est; nam forma Rei,
 quæ sola nobis proposita erat in hoc Libro, iam
 constituta est ante oculos. Quæ de his autem la-
 tè explanari possunt, & magnas utilitates in se
 ipsis habent, alias fortasse, si plus otij concessum
 erit colligemus. Nunc explanatis his duabus
 Methodis, idest Analytica, & Methodo diui-
 dendi, quæ ad principia Rerum inuenienda (si-
 cut id percipi potest) pertinent, ad alias Metho-
 dos veniendum est, quæ principijs Rerum posi-
 tis pro cognitis, alia quæ necessaria sunt
 ad res pernoscendas, declarant.

Quod ità efficere ag-
 grediemur.

FRANCISCI TERRILII

DE METHODO SCIENTIARVM,

ATQVE ARTIVM,

LIBER TERTIVS.

CAPVT I.

ARGVMENTVM.

¶ Persequitur alteram partem huius Methodi, quæ tradi præcepta docendi. & ait hanc esse nominatam doctrinam & esse Habitum illum, qui est recta ratio explanandi. & denique esse Logicam, & inquit num sit habitus scientiæ, nec ne.

*PROPOSITIS in superioribus duobus Libris, ijs omnibus, quæ pertinent ad eam partem huius Methodi, qua inquiruntur, illa quæ ignota sunt, sequitur, ut hic de altera eius parte loquamur, quæ facit ad explananda ea, quæ iam cognita habemus: Et hæc est doctrina quedam, quæ declarat rationem, ac modum, quo quæque res doceri debeat. Ipsam verò, magnificam quandam rem, excellentemq; esse, & summè necessariam ex eo perspici potest, quòd si res quæque rectè, & ordine, prout ipsa præcipit, explicata sit, facile, & sine labore intelligitur. & hæc eadem si
aliter*

aliter declaretur, vix percipi potest. Hanc (ut dixi) in superiori Libro Aristoteles in principio primi libri de Demonstratione vocat doctrinam, iamq̄ communis loquendi consuetudo suscepit, ut ea Logica sit dicta, hæc q̄ notio huic voci est subiecta, q̄ sit λογικὴ διαλεκτική, id est doctrina quædam Rationis; nam instruit Rationem nostram, ad Regulam, atque Viam, qua quæque Res rectè explanari potest. De hac magna inter veteres Philosophos quæstio est, quid ipsa sit. Nam alij volunt eam esse partem Phililophia, et Scientiam. Alij Instrumentum eius ipsam statuunt esse. Et res est abstrusa admodum, valdeq̄ dubia; namque multa in utranque partem afferri possunt, quæ quæstionem hanc inexplicabilẽ fermè reddunt. Atque quod quibusdam placet, ut Instrumentum Phililophia sit, quo ipsa ad Rerum, quas tractat, Intelligentias declarandas, & ad distinguenda quæ vera sunt à falsis utitur, id à me ita (ut dictum est) probari non potest. Licet etiam ad id adiungant Aristotelem istud apertè iudicasse; Librum enim, qui doctrinam hanc continet ὄργανον inscriptum fuisse contendunt. ac rectius Ratio quædam, vel Doctrina nominari

nominari posse videtur, quàm Organum: nisi
 fortasse, quis nomine abutens, Instrumentum
 eam vocet; quòd instrumenta doceat, quæ ad
 Res declarandas valent. Nec (quod ad Aristo-
 telem attinet) aliquid certi de eo quod dicunt,
 habere possunt; cum nullibi hac de re ipse lo-
 quatur, nec aliquis, qui ipsum audierit etiam
 de hoc quidquam scripserit. Sed ut cuique li-
 bet, sic ipsa nomen, modo quid illa sit, omnino
 perspiciat, nec in hoc fallatur. Quod nos, ut
 poterimus, clarè docere adnitentur. Atque in
 primo quidē Libro ostensum fuit, eam esse partē
 Methodi Scieniarū, atque Artium, ex quo ipsa
 erit habitus, et is, qui nō est rei cognitio, sed al-
 ter, qui est recta ratio, qua Rei natura est expla-
 nanda. Et de hoc, tota questio est, nūm is sciētiae
 nomen ēt habeat, aut quiddā aliud; nā est sem-
 per verus: neque. n. possunt esse falsæ præceptio-
 nes, quæ traduntur in ea, et valent, ad illa de-
 claranda, ad quæ pertinent, et totus habitus ac-
 quiritur Ratione; nam doctrina certa, tota Lo-
 gica est explicata; quæ enim pertinent ad noti-
 tiam propositionum, Aristoteles ratione, hoc
 est prænotionibus quibusdam, & principijs ve-
 ris positis, declarat; sumit enim pro initio vo-

ces declarare, quæ Animo comprehensa habemus. quod est verum principium, & ipso fundatur, tota illa tractatio de propositionibus. Et item Definitiones aliquas ponit, quæ sunt principia, quibus docentur omnia, quæ pertinent ad propositiones. Nec dissimilis est ratio illorum, quæ in libris Ratiocinationum, et Demonstrationum, ab eo sunt tradita; nam tota illa disciplina stabilitur principijs, quæ ab initio ipse pro veris subiicit. etenim tum definitionem Ratiocinationis, tum Regulam de Omni, & alia in initio ponit, ex quibus pendent omnes rationes, quæ adhibentur ab eo in tradendo tota natura Ratiocinationum. Nec minus istud etiã apparet in libris de Demonstratione; nam posita ab initio definitione ipsius Scire, et definitione Demonstrationis, ex his sumuntur rationes, quibus doctè, & verè explanat quæ qualisq; sit Demonstratio, et ex quibus effici debeat. Ita cum is Habitus totus sit explanatus ratione, & sit verus, nec possit esse falsus, Scientiæ nomen iure tenere poterit. nam Aristoteles in secundo libro de Demonstratione, talem vult esse Habitum Scientiæ, et eum, qui ita est, nulla alio vocabulo nominari posse dicit. Præterea

is *Habitus* non est *Ars*, nec *Opinio*, ergo est *Scientia*. non querit de ijs, qua à nobis fiunt, ergo de ijs que sunt. Itaque erit *Scientia*. Accedit ad hoc, quòd *Aristoteles*, eum saepe *Scientiam* nominat; nam *Habitus*, qui docet, rectam rationem demonstrandi, & eum, qui ipsam tenet, *Scientiae* nomine in initio *Priorum Analyticorum*, & in alijs, locis saepe appellat. Et sanè is *Habitus* *Scientiae* esse omnino videtur; si quidem ea in se continet, qua insunt, in *Scientia* per se, est enim (ut dictum fuit) semper verus, rationeq; traditur. Atque haec omnia ita dici videntur, ut non solum declararent, ipsum esse *Scientiam*, sed etiam ostendant id fermè aliter esse non posse.

CAPVT II.

¶ Afferuntur rationes, quibus ostenditur hunc *Habitus*, qui est *Methodus* declarandi, non posse verè dici *Scientiam*, postmodum explicatur quid ipsa sit.

ED licet, *Aristoteles* nominet hunc *Habitus* *Scientiam*: tamen in libro de *Partibus Animalium*, vocat quasi *institutionem* quandam puerilem, *Habitus* eum, quo, quæquè *Scientia* explanari potest. Perspicuum autem est *Logicam* esse

partem huius Habitus namq; ipsa docet de ratione, qua quæq; Quæstio est explicanda; unde habitus Logices habebit maximã similitudinem cum eo, quo instruantur Pueri: Hi verò non exercentur in cognitione Rerum, sed in ratione dicendi. Ex quo si is habitus, quo Res est explananda, distinguitur ab alio, qui rei notitiam tenet (quemadmodum ipsum distingui Aristoteles ibidem docet) certè uterque scientia esse nequit; quoniam si ita esset, eveniret, ut una eademq; quæstio duplicem scientiã in se contineret; unam quidem per quam notum habemus eam hac via, & ratione debere explicari, atque non alia, alteram verò, quæ est Rei, quæ ipsi subijcitur cognitio: id autem effici nullo modo potest, itaque fatendum erit Logicam non esse scientiam. Atque cum Logica valeat, ad declaranda illa, quæ tum in Artibus, tum in Scientijs continentur; esset res absurda habitum Scientie accommodari posse ad acquirendum habitum Artium; nam is est minus perfectus, quam alter. Atque verè Logica non est scientia; nam ipsa per se nullum fructum nobis dat, suæ cognitionis: sunt enim istiusmodi ea omnia, quæ ab illa diligenter collecta apparerent, ut se

ut si quis ipsa, per se secum consideret, nec velit ad quaestiones rerum explicandas, aliquod de praeceptis eius transferre, tota illorum cognitio fit deridenda. Id autem non contingit in illis, quae verè sunt, scientia; namq; & quaestiones physicae, & aliae quae sunt tractatae ab aequa ceterarum Scientiarum, cognitione illarum Rerum, quam afferunt, Animum nostrum magna ex parte satiant; in hac enim ipse acquiescit, nec aliud quidquam requirit quod aliquid ad illam pertineat. Etenim exempli gratia, tenemus tria esse Principia, ex quibus constant Res Naturales, et Mens nostra in hac cognitione requiescit, atque sic fructum aliquem ex his capit: Secus autem in ijs est, quae traduntur in logicis; nemo enim ipsa expectat ob se ipsa, aut ob eum finem, ut ea cognita habeat tantum, aliquemq; fructum ex istis per se ipsa ferat, sed, ut ipsi viam dare possint, ad scientias, atque Artes. Atque sicuti via, qua itur in aliquem locum, aut in aliquam urbem, est quoddam distinctum ab ea, nec potest eius urbis nomen, aut aliquid de illa habere ita Logica non debet idcirco in numerum scientiarum aggregari, quod vias omnes persequatur,

tur, quibus ad eas perueniri possit. Ac tamen-
 si via illa sit certa, & sine errore ducat nos ad
 illas, tamen istud ipsi attribuendum non est.
 Namque proprium est viae, ut certè ferat nos
 in aliquem locum, et ad eum finem à nobis ini-
 ri solet, ut aliquò deducamur. nec est digna
 nomine via, nisi id in se habeat. Et hac re
 confutantur rationes omnes, quæ ostendere vi-
 dentur ipsum esse scientiã. licet enim sit habi-
 tus semper verus, & ratione traditus, tamen
 eo habitu nihil declaratur nisi via, quæ nos
 fert ad scientias quæ per se ipsam non exopta-
 tur, sed ob scientias tantum et præcepta de illa
 allata viam hanc solam demonstrant, quæ Ani-
 mum nostrum, nescio quo onere premerent,
 nisi viã adipiscendarum Scientiarum, ipsi mu-
 nirent. certa item notitia certaq; scientia fun-
 data sunt; quoniam nisi id in se continerent,
 nulla esset hæc via. Ex his tamen non fit, ut
 inter scientias sit collocanda, quia sola ratio iti-
 neris exponitur, quo inuis ad scientias: per se
 autem, illa nihil sunt. Nec vero aliquis putet,
 ipsam posse nominari Artem. Primum quidem,
 non est ex numero earum, quæ sunt efficientes;
 nam illa tractat, quæ sola Ratione percipiun-
 tur, nec

tur, nec ex his, effici potest opus, quod sensibus comprehendatur. Atque ita, nihil potest habere cum ipsis coniunctum; quoniam hae omnes, opus quod sub sensum cadit, tantum spectant, & ad id omnem industriam suam referunt. Nec item est ex illis, quae de re aliqua gerenda docent; quando quidem ipsi nulla actio est proposita, sed solum cognitio, vel via cognoscendi: Veteres tamen, eam interdum non solum *Artem*, at *prestantissimam* quandam *Scientiam*, atque *Artem* vocare solent. Tantamque laudem illi tribuunt, ut cui vis alia scientiae atque *Arti*, eam *praecellere* statuunt. Quod optimo consilio ab eis factum esse existimare quisque debet; namque declarare voluerunt, sine auxilio huius, nullum aditum ad ipsas nobis esse patefactum. Utilitatis igitur *Veritatem* respicientes, et eam cuius indicare volentes, tam honorifica verba de ipsa habent. Re vera tamen quisque illorum novit, eam ab illis esse disiunctam. Sine dubitatione autem, putandum est, hanc munere *DEI*, nobis attributam esse. Nam cognitio cuiusque rei, multis tenebris, et multis difficultatibus est obstructa, et *Mens* nostra in ea rudis, & eius experta, semper er-

rat, nisi quis aut dono DEI, naturaq; ipsa hanc mente sua comprehensam teneat, aut studio, ac diligentia, postquam est natus, illam sibi cōparet. Nam est præclara quedã Methodus, artificio scientiæ exposita, quæ vias docendarum Scientiarũ atque Artium, nobis tradit.

CAPVT III.

[De Methodo Ratiocinandi.

¶ Ait, nihil temere à se esse factum, quòd partim ea narrauerit, quæ ab ipso de Logica sunt scripta, partim alia quæ de illa disputare incipiat. Post docet duas esse partes illius, et nunc ab ipso tantum eam explicari posse, quæ de Methodo ratiocinãdi, & de Mthodo demonstrãdi differit. & copiosè ostendit, quæ vis in Methodo ratiocinandi sit.

A T Q V E ista quidem, de tota Logica copiosè explanare libuit; quoniam ipsa (sicuti ostensum fuit) subministrat vobis omnia fermè adiumenta, ad Artes, ac Sciētias rectè declarandas. Quod quidem in his libris mihi propositum esse, iterum, atque sæpe iam dictum est. Ex quo iure, meritoq; improbari diligentia ista mea non poterit, si de ea quedam adhuc perscripta à me hoc loco erunt. Duo igitur ipsa proficetur: primum quidem, ut nos generaliter erudiat, ad

res omnes recte declarandas, quas Ratione tractamus, & ut instruat etiam nos ad scientias atque Artes tradendas: Alterum, ut de quaque re præclare, et cum assensione omnium disputet. Sed de hac postrema parte, quæ proprie ab Aristotele est nominata dialectica, nihil nunc loquar; nihil enim illa ad id pertinet, quod à me est institutum in his Libris, aut si quid habet cum hoc coniunctum, non est certè huius loci, ut de hoc cõmemorem. Quamobrem de altera tantũ parte, hic inquirere oportebit. Ipsa aut̃ proponit sibi explanãdas duas Methodos, idest tum Methodum Ratiocinãdi, tum Demonstrãdi. Quæ quidẽ partim inter se consentiunt partim discrepãt. Consentiunt quidẽ, quòd utraque est habitus, qui rem explicat, posita re aliqua nota, quæ ad eam declarandã valeat: Differunt autem, quòd Methodus Demonstrandi, ponit rationẽ, vel causam Rei, quæ est vera causa illius, & propria in ipsa, resque illas solum explicat, quæ ex causa sua cognosci possunt: Methodus verò Ratiocinãdi latius patet; solum enim viam ac modum tradit, quo posita re aliqua, quæ sit nota, aut quæ certè habeatur pro nota qualisquinq; ipsa sit, res alia

ignota

ignota, rectè declarari valeat. Ex quo percipitur hanc transferri ad omnia, quæ Ratione à nobis comprehenduntur, aut sermone nostro tractantur; est enim ratio, via, modus, forma, regula, qua dirigitur actio, quam Ratio nostra semper suscipit; nanquè est insita in Animis nostris ista actio Rationis; de iis enim rebus, quas aliquo modo comprehensas habemus, semper nobiscum Ratione nostra inquirimus. Et ob eam causam istud efficitur, ut nobis cognitum sit, num aliquid Boni, aut Mali, Veriq; aut Falsi in illis sit inclusum. Cumq; id planum est factum, statuimus quæ probari à nobis, aut improbari debeant. Adeoq; munus istud Rationi nostræ proprium esse opinari oportet, ut semper ipsa illud efficiat, nec ab ea dum conclusa est in hoc corpus, auocari ullo modo possit. Cuius rei illam causam esse putare licet, quòd Animus noster desiderio eorum Bonorum flagrat, quæ summa Bona sunt, & rationem ad illa inuestiganda applicat. Nec alia via, dum corpore circundatus est, ullū aditum ad illa sibi cōparare potest, quam cognitione rerum earum, quas sensu capit. In hac igitur se se exercet, & res istas Ratione semper tractat, atque ex istis,

quæ,

quæ, cognita sensibus sunt, conatur illa inue-
 nire, quæ ipse incognita habet, & quarum per-
 cipiendarum studio incensus est. Ac mihi qui-
 dem, Veteres Græci multa nomina, & cogi-
 tasse, & inuenisse videntur, quæ, res ipsas
 planè declarant, tū verò istud, quod Rationem
 apud ipsos denotat, incredibili quadam sapien-
 tia ab eis fictum esse existimo; nomināt enim
 Διάνοιαν eam vim Animi nostri, quam nos lati-
 ne Rationem vocamus, et actionē eius Διανοεῖν,
 quæ quidem vox nihil aliud designat, nisi νοεῖν,
 hoc est Mente comprehendere, quæ Vera Fal-
 saq̄, et quæ Mala aut Bona sunt, Διὰ τοῦ ἄλλου
 id est per aliud, aut per aliam cognitionem,
 quæ ab initio à sensibus sit accepta. Ita minus
 istud Rationis totum refertur ad Mentem, &
 totum se ad eam accommodat, idq̄ præclarè no-
 mine isto est indicatum. Interdum autem Ra-
 tio nostra, per se rectè, & præclarè rem hanc
 conficit: interdum verò neque rectè, neque præ-
 clarè ipsam perficere potest; sed in comprehen-
 dendis rebus ijs, quas ex se ipsa tractat, errore
 magno capitur. Methodus igitur ista Ratioci-
 nandi, de qua omnis sermo, nunc à me habe-
 tur, Rationem nostram, in hac re gerenda, re-
 gula

gula quadam normaq; dirigit, quam si intueatur, & eam semper spectet, nunquam in capienda cognitione rerum, falli poterit. Non me fugit autem, nonnullos per se, & absque Doctore istud opus egregie tractare posse: sed hi quasi Diuino quodam Spiritu afflati, aut Doctrina per se instructi, ea vident, quæ ipsos in veram cognitionem ducunt, nec à via aberrant, quæ ad ipsam similiter deducit. Sed hos quidem in primis Beatos, quisque rectè putauerit; nam præter istud munus Rationis, quod omnes Natura ipsa magistra efficiunt, viam singulari denotent, qua ipso perfungi rectè possunt: sed ijs, qui tanto munere à DEO aucti non fuerunt, ista, quæ de hac Methodo collecta à veteribus habemus, magno adiumento erunt ad istud probè efficiendum; Namque ipsa tanquam materiam, quam tractet; sibi sumit istud munus inquirendi aliquid, quod ignotum sit, ex re aliqua nota. Quod à Ratione diligenter præstat, & de hoc accuratè perquirat, ac docet studiosè qua via istud rectè effici ab ipsa valeat, perficitq;, ut fructum aliquè cognitionis illi tribuat. Ac multa nomina Veteres Scriptores harum rerum excogitarunt, quæ hanc actionem

Rationis,

Rationis, explicant qualis sit: unum tamen apud ipsos frequenti usu concelebratum est, quod quidem si quis accuratè percipiat, & totam eius vim diligenter comprehendat, actionemq; Rationis, inquisitionemq; suam totam ad hanc conformare velit, se mirabiliter instructum ad res omnes Ratione percipiendas explanandasq; esse sentiet. Id Græci doctores intelligentes in primis vocarunt συλλογισμόν. et hac voce denotant orationem, qua explanatur res ratione quadam, quæ est nota, aut ponitur pro nota, & concluditur eam necessario sic esse. Hanc latine puto non ineptè posse reddi ratiocinationem; declaratur enim hoc similiter nomine, oratio facta ab ipsa Ratione, quæ explanat rē, de qua Animus noster inquirat. Nec alia re fundatur hæc explanatio nisi Ratione, quæ iam est percepta, aut certè quæ est cōcessa. Et hæc, id, quod explicatur necessario ita esse, ut explicatum est, ostendit, cognosciturq; ex his omnem ratiocinationē, nisi sola hac ratione declarandi, ut notū fiat, rem necessario sic esse, sicuti explanatur. Ex quo, istud erit insitū in natura ratiocinationum, & deniquè erit tota essentia, tota ratio, tota vis ipsarum. & hoc si ab aliqua illarum sit adem-

ptum,

ptum, illa non potest nominari ratiocinatio; nullam enim habet viam, ad explanandam rem aliquam, & Methodus ista ratiocinandi istud sibi proponit, ut diligenter perquirat omnes modos, atque formas, quæ apte sunt ad id perficiendum; & accuratè etiam docet, monstratq; locos, ex quibus materia quædam generaliter nobis est suppeditata, per quas res omnes ratiocinatione aliqua, aut confirmare, aut infirmare valeamus. Ponendum igitur est ipsam esse habitum quendam, qui omnes modos, ac vias tradit; quibus posita ratione aliqua nota, aut quæ habeatur pro nota, concludi necessario potest rem, de qua explanatio fit, ita esse, ut est explanatum. Perspicereq; ex his licet, vera esse ea, quæ supra de Logica, deniq; de hac doctrina ratiocinandi dicta sunt; idest eam esse magistrã Artium omnium, atque Scientiarũ; neque enim quidquam à nobis doceri de re aliqua potest, nisi adhibeamus istas ratiocinationes, & notum faciamus rem de qua verba habemus necessario sic esse, ut dicimus. Non solum autem ipsa est nobis dux, ac magistra in explicandis, Artibus, ac Scientijs, sed ad rem quamque docendam, aut in Animis hominum

quouis modo defigēdā mirum quiddam valet. Utilitas igitur ipsius, latissimè patet, & ad omnes sermones, quos aut nobiscum habere, aut cum alijs solemus, se se diffundit, & omne scriptum, omnis disputatio, omnis sermo, qui ad hanc regulam, ac normam non habetur, ut res de qua in ipso explicatur, ita sit exposita, ut necessario eam sic esse intelligere quisq; possit. Loquacitas quaedam, strepitusq; inanis verborum potius existimandus est esse, quam sermo. Sed iam satis de hac Methodo à me dictum esse puto; neque enim locum totum, qui ad singulas formas ratiocinandi pertinet, tractare nunc in animo habeo: nam sunt isthæc omnia ab Aristotele duobus libris magnifice explicata, quos priores Analyticos inscripsit, & ex illis, disci à quouis planè possunt: mihi enim propositum est ab initio velle solum in his libris declarare, quæ, & quot Artium explicandarum omnes Methodi essent, & quæ vis in unaquaque ipsarum etiam inesset. Nam si omnia à me explanarentur quæ, ad ipsas valent, ad immensam magnitudinem volumen istud excresceret. Itaque istis sic expositis nihil amplius de hac dicam; sed de Methodo demonstrandi

*Strandi pauca quedam ad ista adiungam. pro-
peraboq; post modum in alia, quæ magnas uti-
litates ni fallor studiosis præbebunt.*

CAPVT IIII.

De Methodo Demonstrandi.

¶ Differit de Methodo demonstrandi, & declarat quid inter-
fit inter ipsam, & Methodum ratiocinandi. Ostendit-
que nullam esse opinionem veterum, qui existimarunt,
ipsam nullam vim habere ad cognitionem rerum accipien-
dam. Post docet eam versari in tradenda ratione demon-
strationum, & præcipuè inquirere, quæ rerum materia ab
ipsa tractetur, & ex quibus initia suæ tractationis ducat.
Postremò notum facit eam verè esse appellandam doctri-
nam.

*AVLO antè dictum fuit, Metho-
dum ratiocinandi, & demonstrandi
inter se nexas iunctasque esse quod
verum sanè est: nanquè utraq; in-
struit Rationem nostram ad res breviter expla-
nandas, sumpta Ratione aliqua rei, pro re nota,
et utraque inquisitionè Rationis nostræ dirigit
recta quadam norma, sicuti explicatum fuit.
Et hæc norma, regulaq; est eadem in utrisque;
nam quæquè ipsarum adhibet ad rem declaran-
dam eas formas, quas Methodus ratiocinandi
rectas esse statuit, ex quo ipsa tota est coniun-*

etia cum Methodo ratiocinandi: & denique est
 pars siue species eius qua utitur formis ratioci-
 nationum non aliter, atque ratiocinandi Me-
 thodus, nec absque ratiocinatione de re vlla
 disputare potest. In eo autem differt ab illa,
 quod elaborat tantum in ijs rebus declarandis,
 qua Causa aliqua constant, ex qua sunt, &
 ex qua solum cognosci possunt; de quibus iam
 communis loquendi consuetudo suscepit, ut sci-
 re propriè dicatur; nanque (ut scribit Aristo-
 teles) & scientes, & inscientes tum putant se
 ipsos, aut alios scire rem aliquam, cum cau-
 sam eius propriam reddunt; aut cum existi-
 mant illam esse redditam, ex quo hac Metho-
 dus istud sibi proponit, ut hoc genus Scientiæ
 nobis afferat: cumq; id assequitur munus suum
 est omninò exequuta. Veteres autem nonnulli,
 qui in his rebus explanandis nimium multum
 diligentes esse voluerunt arbitrati sunt hoc ge-
 nus Scientiæ ab hac Methodo tradi non posse:
 existimaruntq; ipsam esse rem quandam ina-
 nem; nec illius cognitionis fructum nobis ferre;
 & in hanc opinionem ea res ipsos induxit,
 quod opinabantur nihil à ratione nostra inqui-
 ri posse: neque enim res notæ queruntur, quã-
 doqui-

doquidem de his inquirere nihil est necesse, nam iam cognita sunt, & res ignota quæri non valent, quoniam à nobis ignorantur. Vnde cum hæc Methodus tractet inquisitionem illam, quam Ratio nostra adhibet ad inuestigandas, res incognitas, & illam dirigere conetur, ad capiendam earum notitiam, scientiãq; labor iste frustra ab ea in hac re positus erit. Sed isti nõ viderũt res, de quibus Ratio nostra inquirat, esse nobis partim cognitas, partim verò incognitas, atque inquiri à nobis ex ea parte tantum, qua incognitæ sunt; & cognitione ipsarum nos assequi, quatenus illas ignoramus: nanque exempli gratia, mihi notum est herbas multas esse amaras; ignotum verò cur sint amare; aut ignota est mihi causa, quamobrem sapor amarus in ipsis insit, ratio igitur istud inquirat, & inuestigat causam, cur is sapor in illis sit insitus, quod quidem ignorabat. sed rem esse, idest ipsum saporem in eis inesse cognoscebat; & de hoc non inquirat, sed id ponitur pro noto, & inquiratur id, quod est ignotum. Vnde res partim erat nota, partim ignota; ex numeroq; harum sunt res, quæ ex causa aliqua efficiuntur, & has, ut dictum fuit;

tanquam materiam quandam, quam tractet, sibi subijcit hæc Methodus, & eas explanat, posita parte earum nota pro nota, & pro principio quodam quo fundare habeat totam tractationem explanationemq; suam: conaturq; exponere solam partem, quæ est ignota, cuius causa intus in natura ipsarum est inclusa. Infinita autem est materia harum rerum, eaque semper oculis nostris obijcitur, & excitat rationem nostram, ad inuestigandam naturam earum, cognoscendasq; causas, ex quibus factæ sunt, hæc q; Methodus. Docet qua via, quo ordine, qua ratione recte disputari de his possit; ex quo ipsa est existimanda excellens quedam, ac præstans Methodus in qua qui sunt instructi, hi eruditi in exponenda doctrina, sciëntiaq; rerum habendi sunt. Qui verò ipsam nunquam didicerunt, caveant ne locos aliquos, aut Philosophiæ, aut Medicinæ, aut aliarum Scientiarum scriptis suis mandare velint; neque enim res ipsas explanabunt, sed omnia confuse ab eis erunt tradita, & plus obscuritatis, quam luminis rebus afferent. Nam hæc sola scientia rerum, quæ est involuta, explicat, atque aperit, & sicuti Methodus ratiocinandi instituit Ratio-

nem nostram generaliter ad docendam rem, quaecumq; illa fuerit, modo ipsam sermone nostro tractare velimus. Ita hac dirigit nos ad explicationem earum rerum, quae is causis constant, sicuti dictum fuit, et ad capiendam scientiam ipsarum. Applicatq; ad istud efficiendum unum genus ratiocinationis, quod vocant Demonstrationem: ipsa enim est ratiocinatio, quae fit à ratione nostra, cum causas rerum scientiaq; ipsarum inuestigat: solemus enim in peruestiganda scientia harum, si notitia Cause à nobis est percepta, & essentia rei est cognita, formare ratiocinationē, in qua posita ipsa causa pro re nota, & pro vera causa sicuti ipsam esse arbitramur. Concludimus necessario res quae in ipsa insita sunt, ex illa causa effici, constareq;, & ex ea cognosci, atque ita fit, ut, hac ratiocinatio det nobis scientiam rei, quae erat incognita, & ipsa à Logicis proprie est nominata demonstratio; existimareq; licet, id nomen ex ea re fuisse inuentum, quod scientia rei, quae erat involuta, atque implicata sit aperta, & demonstrata. Cognosciturq; ex istis, hanc Methodum esse partē Methodi ratiocinandi; nam quae mutuatur ab illa formam ratiocinationis

su

sua, nec absquè hac de materia, quam sibi sub-
 iycit quidquam explicare valet. Atque nisi do-
 ctrinam ratiocinandi, formasq; eius omnes,
 aliquis cognitas habeat, is, de demonstrationi-
 bus audire non potest; ea enim re solum hæ, à cæ-
 teris formis ratiocinationum discrepant, quòd
 in rerum materia versantur, quæ vera est. &
 scientiam earum dant. Ista autem Methodus
 multam operam, curamq; ponit in colligendis,
 & declarandis illis, quæ necessaria sunt ad de-
 monstraciones efficiendas; ex quo ipsa investi-
 gat de causis rerum, & locos tradit ex quibus
 ipse inueniri possunt; & item est diligentissima
 ad tractandam definitionem rei, & de hac stu-
 diosè inquirat ex quibus partibus constet, præ-
 claramq; rationem ac viam eius inueniende
 nos docet, de qua in Libro quinto sermo haben-
 dus à nobis erit. In eo etiam quemq; nostrum ip-
 sa erudit, ut cum locum quendam regula ipsius
 tractandum suscipimus, ab initio prænotiones
 à nobis ponantur, principiaq; quæ sint assum-
 pta ex causis rei, quæ tractatur, & ex essen-
 tia eius, & admonet ut istis stabiliatur tota
 tractatio, nec rationes ullæ cum his sint permi-
 xte, quæ ex alia re sint depromptæ. Unde ponend-
 dum

dum erit, ipsam esse habitum quendam, qui doctrina recta, tradit rationem demonstrationum. Subtiliterq; disputat, de tota materia quæ ab ipsis explanari potest; et inuestigat formas, ac vias, ex quibus ea rerum scientia capitur, quæ ex cognitionem cause comparatur. Apparetq; ex hoc ab ipsa exponi tantum posse eas quæstiones, in quibus de rebus ijs queritur quæ causas habent, istæ autem sunt tres; idest an res sit, an insit, in alia, et cur insit, et has ipsa accuratè, planeq; explanat, certamq; rerum earum cognitionem nobis affert. Non est autem ignorandum tum hæc, tum etiam Methodum ratiocinandi verè esse doctrinas; nam hoc est insitum in quaque Doctrina, quæ verè hoc nomine sit appellanda, ut posita prænotione aliqua, de re ipsa doceat. Idq; studiosè à quaque harum factum esse videmus; namque Doctrina ratiocinandi sumit suas prænotiones, tum ab ijs, quæ sunt extra rem ipsam, de qua differit, tum ab alijs quæ in rebus ipsis fermè sensibus nostris comprehendimus. Solaquæ hæc demonstrandi Doctrina, ponit pro prænotione essentiã rei, causas, eius, & deniq; definitionem illius, explanationemq; nominis, & hac se se totam fundat,

fundat, & in eo laborat, ut perspicuè, ac dilucidè, omnia ab ipsa fiut, exposita. Ex quo proprijs nominibus res omnes explicat, curatq; ut notiones horum, sint omnibus cognitè, fugitq; omnia nomina inusitata, ambigua, translata, & denique alia omnia, quæ aliquid obscuritatis nobis in re ostendenda afferre possunt, atquæ si tractentur res inusitatae, noua nomina facit, quæ ad naturam ipsarum accommodata sint. Atque ista de hac Methodo hic percurrimus; nam copiosè in libris Analyticis, ab Aristotele disputata sunt alia, quæ ad ipsam pertinent, & à nobis commentarijs nostris etiam aliquo modo illustrata & declarata fuerunt.

CAPVT V.

¶ Docet Methodum definiendi non posse rectè dici Doctrinam. & locum quendam Galeni, qui huic opinioni repugnare videtur, explanat. Post, ostendit istam Methodum, tractare solum principia demonstrationum. & ob eam rem tantum de ipsa in Logica inquiri.

Xijs igitur, quæ de his duabus Methodis sunt à nobis collecta, intelligere licet eas ita esse, ut explanare tantum possint tres quæstiones de ijs, quæ solent à nobis proponi, ac Mentibus nostris occur

rere, in perquirenda scientia Rei. Etenim omnibus ferme, qui de his mediocriter scire unquam curarunt, arbitror cognita esse, quatuor illa genera Quæstionum, de quibus copiosè disserit Aristoteles Libro II de Demonstratione. Namquè aut de re aliqua quærimus, an res illa sit, aut quid sit, aut an aliquid insit, vel cur insit; Expositum itaque supra fuit, Methodum Ratiocinandi, atque Demonstrandi, tres solas ex his, idest an sit, an insit, & cur insit, posse explicare, tractare, atque perspicuas efficere. Quæstio autem quid est, quæ sola relinquitur, sic est facta, ut ratione vlla doceri non valeat; etenim in ipsa inquiritur, Essentia, Natura, & Diffinitio Rei: nullus autem modus ex ijs, qui traditi sunt à Logica, et à Methodo ratiocinandi ad hanc declarandam aliquam vim habet; quisque enim ipsorum fundatur ratione. Sed hæc nobis deest in hac re, nec ex aliquo loco vlla ratio trahi, aut inueniri potest, quæ ad hanc exponendam valeat; etenim si quis Exempli gratia velit ostendere, Hominem esse Animal, quod habet Rationem, aut Tonitruum esse ignem, qui extinguitur in nubibus. unde rationem aliquam, quæ apta ad istud sit, de pro-
 mere

mere possit, non reperiet. Neque enim istud ostendi potest, rationibus sumptis ex initijs Rei; quia ipsa sunt eadem essentia rei, & prima initia, ex quibus Natura eius constat. Sic igitur, idem declararetur eodem, quod est ridendum, sequereturq; idem. Nec etiam ad hoc valent rationes, quae dicuntur ex postremis partibus Rei, aut ex ijs quae postremo sunt facta, à Natura in re ipsa; namque ista possunt tantum ostendere, aliquid esse, aut rem aliquam esse: aliud autem est declarare esse partes rei, aliud quid ipsa res sit. Ex quo efficitur, ut id nulla ratione declarari valeat. Nec Methodus definiendi est doctrina, qua Definitio de re, quae definitur ostendi possit; omnis enim doctrina (ut iam ex ijs, quae hactenus disputavimus, clarè perspicitur) posita aliqua praenotione declarat aliud, quod est ignotum, idq; non contingit Methodo definiendi: neque enim Definitio, aliqua re praecognita docet aliud, quod non sciatur. sed est quid proprium, quod appositum ad rem, quae definitur, distinctè explanat essentiã eius, quae confuse nomine ipso tota continebatur. nec quid veri, aut falsi dicit, sed per res essentiae rei, quae latebant, exponit ante oculos, decla-
rans

rans hoc modo quid res sit. Et ob id ex disciplina Aristotelis intelligimus, Methodū definiendi nihil aliud esse, quam Rationem quandam, & viam, qua collectis ijs Prædicatis, quæ explicant quid res sit, & singulis suo loco dispositis, hæc applicantur ad Rem; ut notum fiat quid ipsa sit, vel quæ sint intima initia, ex quibus eius natura constat. Quare nomen doctrinæ, merito habere non potest. Et quamquam Galenus, vir admirabilis in Medicina tradenda, dicat tres esse Doctrinas, quibus exponi possunt tum Artes, tum omnia, quæ in singulis alijs Scientijs explanantur, & unam ex his appellet doctrinam definiendi: Tamen facile est cognoscere, eum non loqui de illa, quam Aristoteles, & alijs veteres Peripatetici nominant Methodum definiendi; nam apparet ex ijs, quæ de ipsa diximus, hanc non esse aptam, ad explicandas Artes, ac Scientias. Sed ipsi libuit nominare Doctrinam definiendi modum quendam declarandi, quo, posita Definitione (verbi gratia) ipsius Medicinæ, aut alterius cuiusvis Artis, vel Rei, breviter explicantur omnes partes ipsius Definitionis. Et ita, quia is modus totus versatur in explananda Definitione,

& totus ad ipsam refertur, ob istud appellatus
 fuit, Doctrina definitiua. idest doctrina que
 sumit breuiter explanandam definitionem ge-
 neralem alicuius Artis, aut Scientie, nec argu-
 mentationibus, aut alia ratione declarandi
 eam explicat, sed solum affert definitiones eo-
 rum, que generaliter illa definitione comprehen-
 sa sunt. Atque ita sigillatim omnia percurrit,
 atque attingit, que ad Artem, aut Scientiam
 pertinent, et ab ea sunt tractata, nec scientiam
 ferè, aut notitiam rei alicuius que incognita sit
 aliam dant, nisi eam, que Definitione acqui-
 ritur, sed tantum ad memoriam reuocat, que
 alibi explanata fuerint. Ob quam causam,
 solum excogitata etiam ab aliquibus esse vide-
 tur, neque enim hæc ratio exponendi ad ali-
 quid aliud proficit (sicuti Galenus etiam ipse
 admonet) nisi ut facilius memoria teneri pos-
 sint, que iam alibi Demonstrationibus, & De-
 finitionibus sunt tradita. Ex quo, Methodus
 definiendi, verè doctrina dici non potest. nec
 etiam propriè pertinet ad Logicam, quidquam
 de ipsa differere; quoniam (ut dixi) non est
 Methodus docendi. Logicaq; aliquid aliud
 non curat aut tractat, nisi has Methodos, que
 docent.

docent. Propterea autem de hac disputat Aristoteles in II Lib. de Demonstratione; quoniam ipsa suppeditat mediū demonstrationi, nec absque cognitione huius, potest verè medium percipi. Ita eius cognitio est necessaria ad Methodū demonstrandi; et ob id tantū de illa quærimus in Logica. Quod satis declarant illa, quæ de hac ab Aristotele in initio II Lib. de Demonstratione sunt disputata: Nāquē ut doceat Definitionē necessario esse medium Demonstrationis, in primo cap. ostendit quatuor tantū esse ea, quæ de re aliqua sciri possunt. post in II docet non posse ipsa sciri, nisi medio, et id mediū esse Quid est, vel Definitionē. Sic ex his efficitur, ut Definitio quia est mediū, quo percipiuntur oīa, quæ sciri possunt, necessario sit mediū Demonstrationis quoniam ipsa gignit scientiā. Et ob hanc causā in III capite, proponit se velle quærere, quem locū hac habeat in Demonstratione, et quid ipsa sit, ac quæ definiri valeant; nam si hac oīa percepta habebimus facile cognoscemus quod nam mediū sit Demonstrationis, et quomodo reperiri possit. Vnde apparet de ea in Logica quæri, nullā aliā ob causam, nisi, quoniam est fermè pars Methodi demonstrandi: sed ipsa verè doctrina appellari requirit.

CAPVT VI.

¶ *Rationibus confirmat, Methodum Analyticam non esse si-
militer doctrinam. et vim totam eius hic strictim tangit
colligit quæ in vnum breuiter, quæ in his Libris, latè di-
sputatata sunt.*

V O *Didem, & de Methodo Analy-
tica dici potest; quandoquidem, ne-
que ipsa aliquid docet; neque enim
quid docere potest, nisi ratione, aut
medio, aliquo, istud concludatur. Quod nullo
modo efficit, hæc Methodus; nam ipsa, solum
valet ad inquirendum aliquid, aut inuenien-
dum: quæ verò inuenta sunt, post declarantur
aliqua Methodo, quæ docendi vim habeat, qua-
les duas tantum esse posse iam multis rationibus
confirmatum est à nobis. Ob quod etiã Aristote-
les, vocat eam disciplinam, quæ ratione fit,
et vult ipsã distingui à doctrina in initio pri-
mi Libri de Demonstratione. Idquæ etiam ex illo
perspici potest, quod si ex quaque explanatione
remoueantur ista duo genera docendi, ita quod
nequæ afferatur aut Ratiocinatio, aut Inductio,
aut Demonstratio aliqua, nihil omnino, illa tra-
ctatione aut doceri, aut explanari potest. Ex
quo confitendum est, ipsam non esse doctrinam:
Illud tamen verè dicere, licet hæc oēs Methodos
ita*

ita inter se nexas esse, ut altera ab altera separari non possit. Nec aliquis intelligere potest, quæ sit vis cuiusq̃, & quomodo ad res tractandas applicari debeat, nisi is omnes egregiè cognitas habeat. Nequè enim Demonstratio quidquam valet, nisi definitio prius posita sit. nequè hac, absq̃ Via Analytica, uti in aliqua re fermè licet, nisi aut Inductio, aut Ratiocinatio aliqua, in eius tractatione permisceatur. Et propterea, existimandum est, ab aliquibus eam doctrinam esse nominatam: ipsa tamen propriè est Methodus, quæ inquirat Ratione ea, quæ in re insunt, aut quæ sunt necessaria ad eam efficiendam. Quod superiori Libro diligenter est à nobis expositum. Unde tenendum erit, duas tantum esse doctrinas, quibus Ratione explicari de ijs potest, quæ in Artibus, atque in Scientijs continentur; quandoquidè ex alio loco ullo sumi non possunt prænotiones, nisi aut ex principijs rei, aut ex his quæ sunt profecta à principijs. De quibus, cum à nobis hæc breviter sint explicata, perfectum magna ex parte illud arbitror, quod ab initio susceptum à nobis fuit; nam totam Methodum Scientiarum, atque Artium declaravimus; notum enim feci-

mus, eam habere duas partes, unam inueniendi, alteram declarandi, & utranque bipartitam esse; quoniam utraq; prænotione nititur. Quæ non potest sumi, nisi aut ex principijs rei, aut ex ijs, quæ postremò nata sunt ex ipsis. Ita Analytica, ex postremis inuenit. Diuidendi ratio ex principijs. Demonstrandi Methodus, principia rei cognita sibi proponit, & per hæc rei Scientiam dat. è contrario Inductio, Ratio citatioq;, sumptis, pro notis ijs, quæ rem consequuntur, per ista declarat reliquam naturã rei. Sed de his, nihil præterea hoc in loco, aut admodum pauca à me dicenda sunt; nam omnia, iam planè disputavi, de quibus mihi discernendum esse constitueram. Breuiter autem ipsa tetigi; quoniam ab initio istud solum oneris mihi imposui, ut formulam huius Methodi, quæ à nullo hactenus ex Veteribus, aut ex nostris Philosophis perspicuè declarata fuit, eruditus ante oculos ponerem; nam alia multa, quæ ad hanc pertinent copiosè sunt perscripta ab Aristotele In duobus Libris de Demõstratione, & nos, ibi ea latè, Commentarijs nostris explanauimus. è quibus assumi possunt, quæ huic disputationi deesse videntur. Nunc verò ut

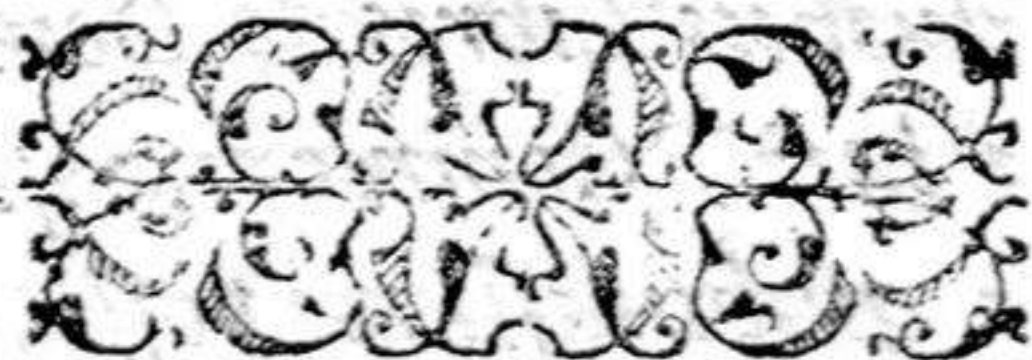
quisq;

quisque dilucidius cognoscere valeat, ex quibus partibus tota hæc Methodus constet, & quæ qualisq; quæque ipsarum sit, non gravabor ad hos Libros, quos iam conscripsi alios tres adiungere, quorum alter integram prænotionum intelligentiam nobis clarè subijciet; in altero verò declarabitur locus Galeni, qui Rationem triū Doctrinarum amplectitur: Nam hæc maxime valent ad illa percipienda, quæ hactenus docuimus. Atqui alius à nobis etiam Liber scribetur, qui erit extremus omnium in quo de illo Habitu disputabimus, quem ab Aristotele quasi puerilem quandam institutionem appellatam esse diximus. Sed prius de istis tribus Doctrinis

exponemus, quænam, quæque ipsarum sit, & quid omnino possit.

Deinde de prænotionibus, in altero Libro diligenter agi à nobis poterit.

FRANCISCI TERRILII

DE METHODO SCIENTIARVM,

ATQVE ARTIVM,

LIBER QVARTVS.

CAPVT I.

ARGVMENTVM.

¶ Dicit se velle explanare locum quendam Galeni, in quo ipse disputat de tribus Doctrinis, & clarè ostendit duas ex his diligenter à se fuisse expositas. Sed in eo differre à Galeno quod alijs nominibus ipsas appellauerit. Ad extremum promittit se de tertia Doctrina præcepta daturū esse.

ED, Vt nihil in his libris à me sit prætermisum, quod aliquid luminis afferre valeat ad ea perfectè intelligenda, quæ supra disputata sunt; placet mihi locū quendam Galeni hic explicare, qui has Methodos fermè oēs in se ipso continet, et notū facit, quam vim, quæquè habeat. Ipse igitur in initio libri illius, qui est inscriptus Ars Medendi, scribit tres esse oēs Doctrinas, quæ ordine rem aliquā complectuntur, & ordine explicationem illius faciunt: atquè unam quidem earum ait esse Doctrinam, quam ipse Analytiam nominat; alteram verò Doctrinam Compositiuam, vel Doctrina

G

quæ

qua declarat compositionem rei: Tertiam autem nominat Doctrinam definiendi, atque satis aperte ex ratione loquendi, qua utitur, intelligere possumus, eum existimare Doctrinam Analyticam, & Compositivam esse inter se se nexas. Nam dicit Doctrinam Analyticam esse primam: quoniam facit ad Inventionem Principiorum rei. Huic post adiungenda est Doctrina Compositiva, quæ initium docendi sumit à primis initijs iam inventis à Via Analytica; & singula ex ordine declarat, prout rei essentia ex ipsis constructa est ab Arte, aut à Natura. Tertiam verò vult esse distinctà ab his utrisq; & appellat eam Doctrinam Definitivam, vel Doctrinam, quæ tota nititur definitionibus, nec argumentationes, aut explanationes rei, ullas affert. Atque sic ipse existimat non posse relinqui aliquam aliam doctrinam, quæ de re aliqua, ordine disputare valeat; sunt enim tantum istæ tres, ut ipse palàm pronuntiat ibi in initio eius Libri. Vnde iure optimò quis fortasse hoc loco diceret, ea omnia, quæ exposita à te hæcenus sunt de istis Methodis, omnes Methodos in se ipsis comprehendunt, quæ pertinent ad aliquam. Artem, aut Scientiam

tiam ; nullam tamen ex istis tribus Doctrinis (quantum intelligere licet) explanare videntur : Itaque ipse , rem hanc totam diligenter complexus non es . Atque ego hoc loco à quouis in primis peto , ut nomen ipsum Doctrinae in hac re mihi inuidiam aliquam non faciat ; namque à me dictum fuit iam , ante Viam Analyticam non rectè posse nominari Doctrinam ; quoniam existimo hoc nomine propriè declarari Habitum quendam , qui argumentationibus de re aliqua differit ; nam docere ij dicuntur , qui Rationes , & Causas rei narrant , & ob hanc causam in his Libris omnibus Analyticam Methodum nunquam vocavi Doctrinam . Si quis verò aliter sentiat , appellet , illam pro suo arbitrio Doctrinam ; neque enim istud ad rem multum interest ; sed is intelligat , hanc præteritam à me non esse : nanquè semper nominata fuit , vel Methodus Analytica , vel Methodus Reuertendi , aut Inquirendi ; & de tota ratione ipsius , multa explanata sunt . Doctrinam verò Compositiuam quisquè cognoscere potest esse Methodum Demonstrandi ; nam Demonstratio rem declarandam suscipit eo ordine , quo effecta est à Natura ; ex quo ista Do

ctrina, quæ sibi proponit explanationem rei, pro ut ipsa est inchoata ex primis initijs, & constructa ex alijs, atque alijs partibus, nihil differt a Demonstratione. Atque istud verum esse, clarè perspicui potest ex Scientijs Mathematicis; nam istæ solis Demonstrationibus utuntur: etenim ad res explanandas adhibent demonstrationes, & ex primis rerum earum, quas perquirunt principijs, ab initio illas conficiunt, post gradatim singulas partes exponunt, & ad eum ordinem, quo extractæ sunt, illas dirigunt. Etenim tota vis harum, atque summa præstantia, in eo maximè elucet, ut rerum earum, quas tractant Cognitio non aliter capiatur, quam Essentia illarum constat, aut formata est. Itaque tota illa Doctrina est Compositiva: nam rerum earum compositionem, præclarè ante oculos constituit. Vnde ex istis apparet, multa à nobis esse disputata, quæ declarant qualis sit hæc Doctrina, & quod munus habeat; atque hanc non solum Doctrinam verè appellari putamus, sed præclaram quandam, excellentemq; Rationem docendi ipsi attribuimus; quæ præstabilem, & quacunque alia magis expectendam cognitionem in nobis gignit.

Quia

quia tamen vis huius Doctrine Compositivæ
 latius multò patet, & ad eam materiam accom-
 modari potest, quæ Demonstrationibus perci-
 pi non valet, ob hanc causam existimamus,
 etiam hanc Doctrinam complecti quanquàm argu-
 mentationem. Sed paulò post, de hac re, distin-
 tius quedam à nobis tradentur, nihilquæ præter-
 mittetur, quod perfectam, & plenam eius no-
 titiam afferre valeat. De Doctrina verò Defini-
 tiva. quam Galenus tertiam ponit, nihil ha-
 ctenus locuti sumus: quoniam apud Aristotelem
 præcepta tradita de ipsa non extant. Quod
 etiam à nobis supra tactum aliquo pacto fuit,
 nihilominus, si DEVS OPT. MAX. hunc
 laborem nostrum fortunabit, de ipsa etiam di-
 ligenter inuestigabimus. & docebimus, que-
 nam illa sit, atque quod munus profiteatur, &
 quam ob rem vel Galenus, vel aliqui alij
 antè ipsum illam excogitarint, aut
 ad quas res illam uti-
 lem esse volue-
 rint.

CAPVT II.

¶ Proponit ea de quibus agere constituit; & simul etiam perquirat de sententia Galeni, quæ loco allato breuiter ab illo denotata fuit. Deinde demonstrat has duas Methodos idest Analyticam, & Compositiuam latissimè patere; & ita inter se copulatas esse, vt ad quamq; Artem explanandam, aut Scientiam, ambæ vnà applicari debeant, & altera absquè altera nihil fermè valeat,

V N C verò cum Galenus dicat ex his tribus Doctrinis, primam esse Analyticam, atquè post hanc esse applicandam ad explanationem rerum Doctrinam compositionis rei, de hac re tota libet pauca quedam inquirere, quæ dilucidiora efficiant ea, quæ in superioribus Libris narrata sunt. Sæpius à nobis dictum fuit, in his libris Methodum Analyticam, & Doctrinam Demonstrandi esse germanas, ac socias, nec alteram ab altera separari fermè posse. Istud, hoc loco tangit Galenus; & significat in aliqua Arte, & Scientia, (si modo diligenter ab aliquo ipsa tradi debeat) opus esse, utranque Methodum applicare, atque primum à nobis adhibenda est Methodus (vt ipse palàm predicat) Analytica, post Doctrina Compositiua, & causam huius
red.

reddit. Nam (ait) ex notione finis eius, ob quē, quis Artem, aut Scientiam inquirat, aut tractat partem aliquam ipsarū, reperiri ea omnia, quae necessaria sunt, ad ipsum assequendum; & istud effici à Via Analytica, quod ipse planè ibi declarat. Atquē ex verbis eius perspicuè intelligitur, nullum aliud huius Methodi munus esse, quam, ut reperiat & colligat in unum illa omnia, quae pertinent ad finem propositum; & ista exquirat, atquē inueniat ex sola cognitione finis: et post sic inuenta offerat Doctrinæ Compositivæ, quae quidem ista omnia sumens tanquā Materiam quandam, ipsa tractat, atque exponit, vel applicat ad rem efficiendam. Cognoscimusq; ex istis, quae hic tradita sunt, hanc Methodum latissimè patere: nanquē ad ea omnia necessario applicanda est, quae ob finem aliquem sunt genita à Natura vel à nobis, aut aguntur etiam. Et id in primo Libro copiosè nos quoquē ostendimus. Verūm (sicuti ex hoc loco constat) Analyticam ad ista omnia aptam, necessariamq; esse, sic etiam Doctrinam Componendi, in eisdem istis omnibus necessario locum habere similiter perspicere potest. Etenim nemo, in perquirenda Materia aliqua laborat, nisi propositum

ipsi sit, postquam illam inuenerit, ipsam vel tra-
 dere ordine, & docere, & ita finem, quem op-
 tat essequi, vel applicare ad opus efficiendum
 vel finem alium consequendum. Nequè enim ob
 aliam causam attinet quidquam in perue-
 nda Materia laborare; ex quo percipitur infini-
 tam ferè esse Materiam rerum, quæ sub utrisq;
 istis, Methodus est subiecta. Etenim notum est
 quidquid agitur ab Hominibus, ob aliquem fi-
 nem agi, & hec omnia, quæ supra, & infra
 sunt, admirabili, & diuino quodam artificio
 à DEO effecta esse, cernimus; in hisq; con-
 struendis, & in minimis ipsorum partibus, fi-
 nem aliquem Naturæ, ac DEO propositum esse
 constat. Itaque ad ista omnia hæc Methodi vim
 suam transferunt, & est res quidem præclara
 distinctè percipere, quid propriè Analytica,
 quidq; Compositiua efficiat, aut valeat in sin-
 gulis iis quæ ab Hominibus præstantur: sed ni-
 hil neque tam præstans, neque tam admiran-
 dum esse valet, quàm posse aliquo pacto Via
 Analytica reperire, ex quibus constant, quæ à
 Natura, & à DEO sunt constructa; & hæc,
 eadem componendi Doctrina eruditè declarare.
 Istud ego unum de humanis operibus, longe
 maxi-

maximum esse arbitror, ac si quis ita in omni-
 bus philosophetur, ut quæ inquirit omnia ad
 normam hanc, nobis præscriptam, ab his dua-
 bus Methodis tractet; hunc ego inter paucos sin-
 gularem quendam philosophum iudico. Sed re-
 deamus ad rem. Cum igitur tam ampla, pa-
 tensq; sit Materia rerum, in qua versantur
 istæ duæ Methodi, perspicuum est, non posse
 istam totam Demonstrandi rationem explicari.
 Confitendum itaque erit Componendi Doctri-
 nam, non solum constare Demonstrandi Me-
 thodo, sed etiam Argumentandi; unde illa in-
 quiret, quæ sunt in re, & explanabit ista ea-
 dem tum Argumentationibus, tum Demon-
 strationibus: qualis enim Naturæ rei, fuerit,
 talis ad eam applicabitur Ratio. Atque ex istis
 perspicui etiam omninò potest, quæ nam sit socie-
 tas, qua inter se consociate, sunt istæ duæ
 Methodi. Nam hæc summa est, nec Ars vlla,
 aut Scientia perfectè doceri potest, nisi quis ad
 eam explanandam utramque hanc Methodum
 applicet. Quod ob eam causam efficitur, quia
 cuiusque Rei Natura temere, & inconsidera-
 tè non est tradenda, sed in primis querere oportet,
 ex quibusnam partibus, & ex quibus ini-
 tijs

rursus, ipsa constat, & cauendum, nè quid ex
 istis sit omissum, post modum singula hæc ordi-
 ne sunt declaranda: & hæc ab aliquo rectè ef-
 fici non possunt, nisi ista in utrisq; his Methodis
 diligenter sit institutus, & utranquè afferat
 ad ista tractanda, Via Analytica, inueniet
 partes, & initia rei. Deinde Doctrina compo-
 nendi, singula diligenter, percurreret, & doce-
 bit causas, ob quas ità comparata sit Natura
 Rei, & habeat tales vires, atque tales. Ex
 quo si amba ista Methodi simul iuncta sint, &
 ad rem ipsam rectè accomodentur, perfecta to-
 tam Rei Naturam, & partes eius inuenient,
 perfectè docebunt, nihil omitteretur, quod neces-
 sarium ad ipsam sit, nihil addi poterit, quod
 inutile appareat, atquè ita perfecta rei notitia
 capiatur. Et hæc vera esse, ex Aristotele ipso
 disci potest, atquè ex alijs Veteribus Philoso-
 phis, qui in explicandis singulis partibus Phi-
 losophiæ, & in alijs Artibus tradendis, dili-
 gentissimi fuerunt. In primis ipse Aristoteles, ad
 tractandam doctrinam Demonstrationum, am-
 bas has Methodos præclarè, & eruditè adhi-
 bet, & totam illam tractationem, proponit no-
 bis tanquam exemplar, quod imitemur in om-
 nibus

nibus ijs, quæ à nobis explanantur. Etenim in primo Libro de Demonstratione, cum exposuisset quid sit scire, & constituisset Definitionem huius, tanquam initium quoddam; quoniam ipsa continebat finem, ob quem explanabantur ea omnia de Demonstratione, quæ ibi ab eo sunt collecta, sic Incipit de ipsa differere; si igitur scire Ita est, uti positum fuit à nobis necessè est Demonstratiuam Scientiam, esse ex primis, & ex veris, & ex alijs. Unde ex hoc loco clarè cognosci potest, ipsum primam Via Analytica, hoc est ex notione finis, ea inuenisse, ex quibus constat essentia Demonstrationis. & ita ipsa omnia in unum congregata, in primis perscripsit ex ordine, atque deinceps statim de singulis Doctrinam componendi disputat; nam docet cur veræ sint Propositiones, cur primæ, cur absque medio; et alia diligenter persequitur, istudque apud eum perspicuè legi potest, nec aliter id est, atque à me nunc est dictum. Sed præter doctrinam Demonstrationis, est et videre, totam Philosophiam Naturalem, hac eadem ratione, vel his duabus Methodis explanatam ab eo fuisse; etenim in initio Physices ex notione finis, quem propositum habebat in illa tradenda, id est, ex notione Scientiæ Rerum Naturalium, indicat esse

esse necesse ante omnia, inquirere de initijs ex-
 quibus constant Res Naturales; quoniam Scien-
 tia ipsa, aliter acquiri non valet. & distin-
 ctè totam notionem explicat; nam ait esse inue-
 niendas causas primas, veras, et absquè medio,
 quod idem, dixerat de notione Scientiæ in Libro
 de Dēmōstratione. Vnde in illis Libris primum
 accuratè de primis causis, atque initijs Rerum
 Naturalium inquirit, & istis explicatis, Do-
 ctrina componendi, statim docet, ex his primò
 Naturalia Corpora constare, post peruestigat
 de proprietatibus, quæ in eis insitæ sunt. Nan-
 que persequitur diligenter, omnes rationes Mo-
 tus, & disputat de Ortu, atque Interitu ipsa-
 rum, aliâq; omninò perquirit, quæ ad Scien-
 tiam pertinent, quam tradendam susceperat.
 Ex quo non est dubitandum, quin ipse Aristo-
 teles, istas Methodos semper simul coniunxe-
 rit, atque viderit non posse alteram ab altera
 rectè segregari, sed necessario simul iunctas,
 esse adiungendas ad explanationes ipsas. Ve-
 teres etiam alij, istarum vim cognitam habue-
 runt; nanque Medicina tota ad normam ha-
 rum, ab illis explanata fuit. Doctus Avicenna,
 statim in principio illorum Librorum, quos de
 Medici-

Medicina conscripsit, ponit, Definitionem totius Medicinae quo quidem declaratur, sibi propositum esse in illis Libris ea colligere, quae Bonam Corporis Valetudinem conseruare possunt, ipsamque instaurare, aut innouare cum opus est, & Morbos ex Corpore eycere. Itaque ex hac notione huius finis Via Analytica, id est redeundo à fine ad prima initia, à quibus is est genitus, aut gigni potest, aut omnino proficiscitur, inuenit primū ea omnia, quae ad ipsum assequendum necessaria sunt, et ex ordine descripta nobis ante oculos ponit; nam congregat ab initio in vnum locum ea omnia, quae sub Medicinam sunt subiecta, hoc est ea in quibus ipsa versatur, aut quae ab ea tractari possunt, ut finem propositum assequi valeat. & ita istis omnibus ibi collectis, de singulis Doctrina componendi differere aggreditur. nam in istis explicandis tota explicatio, ordine, & ratione componendi procedet; primum enim de ijs explicatur, quae magis generalia sunt, post ab istis gradatim ad ea peruenit, quae propriè Rem ipsam continent, unde tota explanatio Doctrina componendi constat, et palam apparet eum imitatum fuisse Aristotelem, atque rectè de his ab illo

illo disputatum esse. Sed ista in presenti satis sint, ad declarandum has Methodos esse inter se se copulatas, & maximè aptas ad omnes Artes, atque Scientias tradendas; nam accuratius etiam suo loco notum fiet, ad quamquè nostram actionem, ipsas necessarias omninò esse.

CAPVT III.

¶ Ait aliqua seorsum esse disputanda de vtraquè Methodo, ut accuratius perspici possit, quæ quaque ex ipsis vis sit. Deindè de ipsa Analytica, latè differere incipit.

VERVM antequam ista tradere aggrediamur, separatim de vtraquè diligentius quaedã declaranda sunt, ex quibus perspiciamus quemodò quæquè ex ipsis munus suum obcat, et quemodò quisquè ità in his instrui possit, ut ad regulam harum ea inueniat, quæ ad rem ipsam faciunt. & de singulis demùm rectè disputet, ac disputando quæquè nota, & perspicua efficiat. Ac primùm quidem de prima, idest de Analytica dicendum est. Hac primùm se se nobis offert, in quaquè re exponenda. Et cur prima sit, ex re ipsa cognoscitur; etenim præbet materiam quæ tractanda est: nisi hac primùm subsit, non stat, aut constat vlla Disputatio. Ex quo, primùm laborandum est.

est, in inveniendâ materia rei, de qua disputatur. post Doctrina aliqua est explananda. Ac sine dubio, præclarum quoddam opus mihi suscipere videtur hæc Methodus. etenim declarat qua via inueniri possint, quæ ad rem aliquam pertinent, de qua Ars vlla, aut Scientia inquirat, nec id temerè, casuq; nos efficere docet, sed certa quadam via, et ratione. Quæ quidem Via, doctrina propriè dici non potest; quoniam nihil docet. Sed est verè Methodus; quia via quadam, sine errore ducimur ad res ipsas, atque ibi eas inuenimus, ubi sunt. Et ob hæc causam nomen istud Methodi, propriè in hanc conuenit. Quod Galenus etiam adnotat; namque scribit, Analyticam Methodum, in eo superare Doctrinam Definitiuam; quoniam est tum magis præstans, quam sit ipsa, tum magis Methodum in se continet. etenim certa via, & vera, solum nos ducit ad Res. atque ubi inuente sunt, nihil præterea de his laborat. Aliæ verò Doctrinæ hoc nomine appellantur, quod inclusam in se habeant Methodum. id est quod recta via aliquid doceant; nam Argumentandi Doctrina, Methodus ob id appellatur; quia certa Via Argumentationes dirigit. item &

Demon-

III DE METHO. SCIEN.

Demonstrandi Methodus, & rectè quidem id fit; nam si ablata ab eis sit Methodus, vel recta ratio, ac, via; qua aliquid tradunt, tota vis ipsarum corrumpit. Itaque ipsa verè est Methodus, qua certa via inquiritur, aut inuenitur quidquid ad Artem aliquam, aut Scientiam necessarium est. tantumq; in hac re potest ut omnis nostra Inquisitio, quæ hac via non dirigitur, inanis habenda sit. Nec solum in hoc nobis ostenditur vis eius, sed nulla alia via rectè distingui possunt, quæ ad Artem verè pertinent, ab ijs, quæ ad ipsam non pertinent, quàm hac. Et hæc omnia ob eam causam in ipsa contingunt; quoniam omnem actionem suam fundat Fine, qui propositus est in quaque Arte, & Scientia, atque ad notionem eius omnia perpendit. Sed nos in primis, de Artibus pauca quædã afferemus, ex quibus percipietur vera esse, quæ nunc a nobis tacta sunt. post Scientias percurreremus. Ad extremum explicabitur à nobis de magna atque incredibili vi, quam Analytica simul, et Componendi Doctrina nobis afferunt, ad Sapientiam comparandam & Vitam nostram Beatam efficiendam.

CAPVT IIII.

¶ Docet quanquē Artem efficientem, à Methodo Analytica, & à Methodo componendi; omnem vim suam habere, Et distinctè declarat, quomodo ex his vtrifq; quæquē ex ipsis constet, & opus suum perficiat, quod tanquam Finem sibi proponit.

CONSTAT quanquē Artem (de ijs tantum nunc loquor, quæ Efficientes sunt) esse rectam rationem, qua opus aliquod, quod Sensu comprehenditur, perfici potest. Etenim Ars, quæ tractat ex edificationem Domuum est talis. & item illa, quæ constructionem Navium docet. atque similiter, quæ pertinent, ad texendos Pannos, atque Teles, & deniquē quæquē alia (modò ex illarum numero sit, quæ Efficientes Latine sunt nominata) in aliquo opere efficiendo laborat, atquē post effectiōnem ostendit opus, quod Sensibus ipsis cerni potest. Omnes igitur hæ Artes, ita constant ex his duabus Methodis, ut si alterutram harum ab aliqua ex istis auferas, nulla omnino relinquatur Ars; sunt enim ambæ hæ Methodi sic permixtæ cum quaque Arte, ut tota essentia ipsarum, tota ratio cuiusq; ex ipsis his duabus Methodis, omnino contineatur. Nam

duo necessaria sunt in quaque Arte; idest tum
 materia, in qua, aut ex qua opus extrui debet;
 tum modus, quo ex hac materia istud opus per-
 ficitur. Sed primum Via Analytica sibi sumit;
 etenim satis cognitum est, ipsam id profiteri, ut
 materiam & inueniat, & suppeditet: ad alte-
 rum autem, pertinet Componendi Methodus;
 hac enim quomodo extrui, componiq; res possit,
 praeclare docet: sed ipsi praesto sit materia, oportet;
 nisi enim hac iam adsit, & muta est haec
 Methodus, & nihil construere valet. Ex quo,
 utraque haec Methodi, quanq; Artem efficiunt,
 atque continent. Etenim qui Artem compre-
 hensam habent, hi tenent rationem, qua opus
 aliquod effici potest. & haec constat his duabus
 Methodis. Ex quo haec totam Artem in se ha-
 bent, atque in quoque opere iam facto, ista ap-
 parent; nam tum materia in ipso cognoscitur,
 tum modus, quo tale est redditum. Ista non pos-
 sunt extare, nisi adhibita sit utraque Metho-
 dus: igitur quaeque Ars istas tenet. Ars est ha-
 bitus insitus in Animo, unde non potest quid
 Arte effici, nisi prius istud Animo conforma-
 tum, & distincte effectum sit. Itaque quisque
 Artifex, primum Arte ipsa in Mente sua effin-
 git.

git, atque conformat Exemplar Operis eius, quod efficere cogitat, postmodum istud intuens, ad huius similitudinem, conformat Opus in materia aliqua, vel ex materia, quod Sensu cer- nitur. & istud continet expressam similitudi- nem illius, quod est impressum in Mente: si præ- clarum est Exemplar, Opus est præclarum, si secus, non est præclarum. Resq; hæc tota, ita omninò est; nam primò, Ars his duabus Metho- dis Exemplar Operis effingit, post hæc eadem, id quod absq; materia conformavit in Mente, extruit in materia. Ita Ars semper est causa efficiens, non autem Exemplar, sed id præce- dit Opus extructum in materia, nec species, aut figura Domus, Mente efficta ab Artifice, quidquè agit, in extruenda Domo in ipsa ma- teria, sed Artifex eam sibi proponens, vi Artis aliam format, ex materia. eodemq; ordine utraq; Domus construatur, cum in Mente, tum extra Mentem; quia in utraq; adhiben- tur hæ Methodi. Et Analytica ex fine, extre- mo primùm inuenit id quod est magis proxi- mum ipsi extremo, et ita ab eo redit ad primùm; id est ad id ex quo primo Domus extrui debet, & est illud quod ultimo loco inuentum fuit.

Componendi verò Methodus ab hoc incipiens, ex ordine singula adhibet, quæ iam inuenta sunt. Non longè ab eas, Finis ob quem extruitur Domus, est conseruatio rerum; ex hoc primùm sese ostendit nobis tectum; nam ante omnia opus est ad id operculo. istud non potest constare absquè parietibus, hi erigi non valent sine fundamentis. Ità Analytica, ab extremo Fine proposito, reuertitur ad id, quod primo est faciendum, & ab hoc initium sumit componendi Methodus, & primo fundamenta iacere docet, post extruit parietes, postremo tectum. Eademq; est ratio cæterarum Artium omnium, & ex ipso omnia inueniuntur, possuntq; per ipsum reddi causa, cur quodquè fiat, & cur talis sit tota materia, & quam ob rem hoc modo, atquè non alio quæquè pars, sit construenda. Et hæc omnes ex Fine ipso sunt assumptæ nec ratio vlla in his explicari valet, nisi Finis positus sit. Ob hanc causam scribit Aristoteles, rationes istas esse tantùm ea re necessarias; quia pertinent ad Fines. Namquè si positus sit finis stat, aut constat ratio, eo ablato, ipsa tota corrui, & Ars omninò tollitur. Nec enim ob aliam causam, ex hac atquè illa materia, non autem ex

alia

alia est ex edificanda Domus, nisi ut ipsa apta sit ad conseruationem Rerum. Ex quo is finis imponit necessitatem alijs omnibus, quæ ob ipsum paratur. & ita etiam alias Artes esse, affirmandum est. Idq; cum iam notum factum sit, intelligi etiam ex hoc potest in tradenda ratione cuiusquæ ipsarum, hunc ordinem adhibendum esse, quo videmus has duas Methodos inter se se in quaquæ Arte coniungi. Namquæ in primis Via Analytica sunt reperienda ea omnia, quæ faciunt ad ipsum Finem, & isthæc simplici oratione explanari, & quasi antè oculos exponi debent. Postmodum de his singulis, argumentandi Doctrina, quæ est Methodus componendi, differere oportet. Exemplo aliquo noto ista dilucida quoquomodo fiant, post accuratiori inquisitione de his disputabimus. Proponat sibi aliquis, tradendam rationem ex edificanda Domus. in primis materia ex qua extrui debet, est ipsi describenda, hoc pacto. si edificari habet Domus, opus est conquirere Lapides, Calcem, Aquam, & Ligna, & Clauos, & alia sigilatim omnia colligi debent, atquæ constituis ante oculos. deinde his ita expositiis, de singulis particulatim est disputandum, nec aliquid

prætermitti debet, atque docendum cur quodq;
 necessarium ad id sit, nec temere istud tractari
 habet, sed ex ordine omnia disponenda sunt,
 & initium docendi ab eo est sumendum, quod
 primum principium operi extruendo dat. &
 istud est postremum illud, quod Via Analytica
 repertum fuit, nam ex notione Finis inventum
 erat Fundamenta esse iacienda, hæc extrui non
 possunt, absque Lapidibus, igitur in primis tra-
 denda est causa, cur Lapides, aut quid aliud
 tale, necessarij sint, ad Domum construendam,
 deinde singula ex ordine percurrere oportet, do-
 nec ad Finem & extremum Operis peruentum
 sit, & semper illa causa est referenda, quæ ad
 finem faciat, nec alia vlla valet. Et hæc norma
 explanandi, transferri ad singulas Artes expli-
 cadas debet; namq; ita fit, ut tota res dilucide
 tradatur, nec aliquid prætermittitur, quod
 necessarium ad opus sit, & causa cuiusq; aper-
 tè cognoscitur, nec vlla pars confuse tradita ap-
 paret. Nanque per multum interest ad perspi-
 cuam declarationem Rei, ut vno loco, & pri-
 mo ostendamus, Rem esse, & post causas affe-
 ramus, cur ipsa sit, nec enim ista confundi re-
 ctè inter se se possunt, stultitiamq; esset, red-
 dere

dere causam alicuius, nisi prius notum quis haberet, ipsum esse. Itaque primum inveniendae Res & materia est, Methodo illa, quae proprie ad id valet, deinde alia Methodo illa tota materia diligenter explanari habet. Hanc rationem, Avicenna ad Medicinam declarandam, & eam totam perfecte (quod ad istud attinet) explicavit; nam cum ab initio notum fecisset, sibi propositum esse scribere de Arte, vel de Scientia, quae est custos Sanitatis Corporis, aut instauratrix eius & agrotationem, ab ipso etiam, quantum effici potest, depellit, evoluens diligenter notiones huius Finis, quem in Animo impressum habebat, ex istis inuenit ea omnia, quae necessaria erant ad ipsum assequendum. & ipsa exposita, ante oculos nostros constituit, istudque efficit Via Analytica, post Methodo componendi causas tradit, atque ita totam Medicinam complectitur. Nec difficile factum est, singula ista exequi; etenim inquiretur à nobis docendi gratia, qua ratione, vel qua scientia instructus Avicenna, ita de Medicina disseruit. In primis cogitanti illi de Fine, quem propositum habebat, se se ostendit ipsi Ars, vel Scientia sanitatis instaurandae, atque

ex notione horum nominum, reperit esse per-
 quirendas causas materiales, in quibus inest
 sanitas, & ea quibus ipsa effici debet, et alias
 causas omnes tum adiuuantes ad id, tum etiã
 conseruantes ipsam sanitatem Corporis (nequẽ
 enim aut Ars, aut Scientia aliter tradi valet)
 post ex notione huius, quod instaurandum, &
 efficiendum à nobis est, inuenit quenam, &
 quales hæ propriè sint, atquẽ alia nomina om-
 nia accurate secum examinans, & inuolutas
 in eis notiones in apertum proferens, ab his ipsi
 suppeditata fuit materia omnis, necessaria ad
 id, quod quærebat. unde Homo acutus, et exer-
 citatus in his perquirendis, vidit omnia quæ
 ad id faciebant, ductus hac via, & ea primum
 subiicit ante aspectum nostrum, & egregiè in-
 structus, in demonstrandi Methodo de singulis
 Componendi ratione, post disputat. noueratq;
 ipse doctus in Philosophia, & benè eruditus in
 Logicis, notiones nominum, quibus explana-
 tur Res, quæ declaranda suscipitur, vel quæ
 explicant finem nobis propositum, in quaque re
 esse prænotiones veras, quas studiosè cognitas
 quisquẽ habere debet, antequam aliquid de Re
 ipsa doceat; quoniam hæ dant nobis totam ma-
 teriam

teriam rerum, quæ est tractanda. Et demen-
tia est, aliquid explanandum aggredi, nisi
prius hæc percepta Mente, & comprehensa sit.
Etenim si sit profcrenda Ars, quæ instauret in-
firmam Corporis valetudinem, non potest id re-
ctè effici, nisi inuentum sit quid sit hæc valetu-
do, quæ innouari debet, & in qua rē consistat,
& quæ ipsam instaurent, aut efficiant. Et de-
nique Animo tenenda est tota materia, quæ ad
istud præstandum opus est. & ista sunt verè
prænotiones, quibus fundatur tota tractatio.
Atquæ ista quidem satis sint, ad explanan-
dam formulam, qua Artes Efficientes explana-
ri habent. De alijs pauca quedam attingere,
ère erit.

CAPVT V.

¶ De Artibus ijs inquit, quæ Agentes à Veteribus sunt no-
minatæ, & declarat, naturam ipsarum constare ex his
duabus Methodis. profertq; rationes aliquot, quæ hanc
rem planè dilucidam reddunt. deindè demōstrat actiones
omnes, quæ in hac communi vita à nobis fiunt, omninè
etiam his duabus Methodis cōtineri, & de hac re disputat.

N primo Libro, nonnulla à nobis nar-
rata sunt, de sententia Veterum, quæ
declaran ex generibus Artium, a-
lud

aliud esse quod Efficiens appellatur, aliud verò
 Agens. Atque de Efficienti, ea iam exposuimus
 in superiori Capite, quæ ad institutam disputa-
 tionem pertinere existimauimus. Nunc, de ijs
 narrandum est, quæ Agentes ab ipsis sunt vo-
 cate, & ea breuiter tagemus, quæ totam ratio-
 nem ipsarum, nobis antè oculos subiicient.
 Atque certè ista omnes, non aliter ac Efficien-
 tes, ex his duabus Methodis, de quibus totus
 iste Sermo à nobis habetur, omninò sunt confla-
 ta. Quod quidem non erit difficile cognoscere,
 si præsertim ea quis omninò teneat, quæ de Ef-
 ficientibus iam explicata sunt. Nequè enim
 est dissimilis ratio omnium; nanquè sicuti Effi-
 cientes, opus quod propositum, habent intuen-
 tur, & ex illo reperiunt materiam, ex qua id
 effici debet, & ea inuenta ipsum extruunt com-
 ponendo; ita hac eadem ratione, Artes hæc di-
 riguntur. in eo solum ab illis differunt; quod
 post actionem, opus quod sensu capiatur, non
 relinquitur, sed totus Finis ipsarum, in actio-
 ne situs est, nec potest inueniri, quomodò actio
 illa geri valeat, nisi notio eius diligenter sit
 perspecta; hæc enim edit ex se se et profert, quæ
 necessaria sunt ad ipsam agendam, & declarat
 etiam,

etiam, quomodo agi debeat. Atque, nisi adhibeatur tota hæc ratio, quæ ex his duabus Methodis constat, non extat ulla Actio, aut Finis alicuius ex ipsis. Ita evanescent hæc Artes omnes. In his, numerari possunt, Ars piscandi, Ars aucupandi, & Ars venandi, & aliæ multa; hæc nanque omnes, habent propositam Actionem quandam, quam ubi egerint, Finem suum assecute sunt, & omnia quæ ab ipsis inquiruntur, sunt necessaria ad illam agendam, et propter illam solum perquiruntur, ab quaquæ ex ipsis. Ars piscandi, tota versatur in capiendis Piscibus. Venandi, in capiendis Feris. Aucupandi, in Volucris. Itaque, omnes hæc, habent propositam sibi Actionem quandam, quam profitentur, & qui eas exercent, hanc Mentem impressam tenent, & ex hac, antequam quid agunt, primum Via Analytica reperiunt omnia quæ opus sunt ad eam agendam. Atque Mentem suam, in primis ex istis sic inuentis, totam actionem perficiunt, postmodum ad hanc foras edendam, et re ipsa gerendam, se se dedunt. nec aliter, aliquis ex ipsis in his agendis versari potest, nisi singula agat, quomodo primum in Animo acta sunt. Ex quo cognoscitur, si rectè primo

Mente

Mente ipsa pertractata sit, rectè posse ipsam geri, nisi quod in hac desit: si verò non rectè comprehensa fuerit, semper is, qui eam agit, ab recta actione aberrabit. Intelligitur etiam ex his, quaque Artem, quæ sit ex numero harum, esse rectam Rationem, qua inveniuntur quæ pertinent ad actionem propositam gerendam, & cognoscitur etiam modus atque ordo, quo agi rectè debet. Atque hæc quidem adeò nota ex se ipsis sunt, ut non opus sit isthac Exemplis Rationibusq; alijs, dilucidiora efficere; si quis enim aliquantulum Artes istas secum Animo suo cogitet, statim ipsi tota ratio hæc, se se offert; nam constat Pisces v. g. capi non posse; nisi primum Mente nostra, totam hanc actionem, quam nobis proponimus comprehendamus. Itaque primum ex hac cognoscemus, opus esse ad id agendum Esca, qua ipsi allici possint. ex hac, reperitur etiam nos indigere Hamo. ex hoc Fune. ex Fune inuenitur Virgula. & ita, cum ista cogitatione inuenta sunt, transferimus ad actum omnia, & experimur quid singula valeant, gigniturq; in nobis perfecta Ratio, per quam res tota geritur, & est Ars ipsa. idq; fit in quaque alia. Nec id solum habet locum in actionibus, quas,

quas, nomine Artium appellamus, sed nihil agi à nobis potest, nisi utraqùè hac Methodo, tota actio nostra dirigatur; nam omnes actiones, quas agunt Homines, ob aliquem Finem ab illis suscipiunt, & Finis est causa, quæ excitat ipsos ad eas agendas, & dat quoquè illis materiam necessariam ad eas, & modum, quo agi debent. Quod quidem cum perspicui à quouis facile valeat, ipse de istis nihil præterea hoc in loco dicam, sed ad Scientias explanandas, totum hunc Sermonem transferam, ostendamq; DEO adiuuante, eas omnes, his duabus Methodis omninò contineri.

CAPVT VI.

¶ Disputat de Scièntijs, & ostendit has duas Methodos, in illis tantum inclusas esse, quæ res adeo incognitas tranctant, ut & principia rerum earum, & tota natura incognita sit: in alijs autem, quæ præ principia cognita habent, inquiruntquè solum de natura, quæ ex his constat, aut ab his est profecta, ait solam Methodum Componendi contineri; quandoquidem hæc sola, per se Scientiam totam explicare valet, & de his copiosè, & distinctè quædam docet.

NON solum autem verum est, quanq; Scientiam ex his duabus Methodis esse conflaram, sed etiam non est difficile factu, id in quaque ex il-

lis perspicere. Nāquē cum Artes omnes, tum
 etiam Scientiæ, res illas tractant, quæ sunt con-
 fectæ ex causis: sed differunt inter se; quòd Ar-
 tes propositum sibi habent finem, vel rem quan-
 dam, quæ nondum extat, sed illam efficere la-
 borant; ob hanc causam opus ipsis est (sicuti
 iam copiosè expositum fuit) ut tūm inueniant
 ea ex quibus, aut in quibus res illa effici debet,
 aut illa per quæ ipsam perficere valeant: dein-
 de ad eam efficiendam aggrediantur. Itā fit,
 ut necessario, utraqūe Methodo, in his uta-
 mur; nam Methodo Analytica, reperiuntur om-
 nia, postmodum ex istis componitur, perficitur,
 conflatur res tota. Istud idem, contingit nobis
 in capiēda Scientia, rerum earū quæ à DEO
 creatæ sunt, & quibus totus iste Mundus est
 refertus; istæ enim omnes, non sunt simplices,
 sed habent in se Naturam, quæ constat ex mul-
 tis Causis: ad Scientiam autem ipsarum perci-
 piendam, opus est illas non aliter percipere,
 quàm hæc Natura sit effecta. Vndè primūm in
 eo laborare oportet, ut Causæ istæ omnes inue-
 niantur, deinde, ut perspiciamus quomodo ex
 istis Essentia ipsarum sit constituta. Prima igitur,
 in his rebus tractandis, nobis occurrit Met-
 hodus

modus Analytica, quæ subjicit ante oculos ea, ex quibus constant: post, ex istis ita inuentis, Metodo Componendi totam Naturam ipsarum, distinctè percipimus, nec aliter quàm effecta fuerit. Non est autem dubitandum quin istud ita sit, sicuti nunc à nobis traditur; nam què Veteres omnes, istud palàm affirmant, & in explananda tota Philosophia, has duas Methodos illis propositas fuisse constat. Atquè Aristoteles, quem nos in his Libris solum fermè sequimur, apertè declarat, se velle applicare ad Res naturales tradendas, has duas Methodos; Namquè in primo Physices in initio, perspicuè ostendit nulla alia ratione posse aliquid doceri, de Rebus naturalibus, nisi quis ad normam hanc, omnia quæ de ipsis tradit, diligenter dirigat. Atquè illa ratione se ad id agendū adduci demonstrat, quòd ipsarum Scientia, aliter capi non valet; inquit enim, ita esse omnes Methodos, quæ tractant Res factas ex Causis, ut cognitionem earum Rerum, nullam afferre valeant, nisi primùm ponant causas ipsas, vel principia illarum, & doceant quæ & quales sint: deinde his expositis, totam naturam causarum declarent ex his esse perfectam.

Et ob eam, rem ipse constituit eo in loco, primum investigare de Initijs, ex quibus est perfecta Essentia Rerum naturalium, & notum facit, Methodum illam per quam imus à Notis ad Ignota, esse applicandam ad id efficiendum, nec aliã viam quidquã posse prodesse ad istud: Hæc autem est Methodus Analytica, quæ habet id munus (sicut iam, non semel atquè iterum, sed sepe, atquè sepe, in his Libris est ostensum) ut à postremis Rei, proficiscatur ad prima. Atquè ita, ipse hanc tanquam Magistram eo in loco sibiproponens, inquirit diligenter de Initijs primis, & Causis, quæ insitæ sunt in Rebus naturalibus, & has inuenit. Atquè hoc modo, iactis fundamentis uniuersæ Scientiæ Rerum naturalium, facile factum fuit, eam in alijs Libris egregiè complecti, & Methodo Componendi, totam explanatam nobis relinquere. Quare pro certo affirmandum est, omnem Scientiam quæ traditur de Rebus, quæ Sensibus à nobis percipiuntur, his duabus Methodis omninò niti, non aliter, quàm quæquæ Ars, ex his sit constituta. Est tamen intelligendum, non nihil differre inter Artes, & Scientias. nam Artes, necessario has duas Metho-

dos

dos profcrunt, & necessario utrisq; utuntur; etenim res novas fingunt, nec possunt opus aut perficere, aut omnino inchoare, nisi inventa sint Initia, qua ad illa pertinent: secus autem in Scientijs esse apparet. Nanquè est videre aliquas Scientias sumere sibi tractandas res, quarum Principia aut sunt nota per se nobis, Sensibus ipsis, aut sunt iam exposita in alijs Scientijs, atquè ità hæc tantum adhibent ad has res declarandas Methodum Componendi; hæc enim sola, illis omnem rerum Naturam, quam inquirent, notam facit. Tales sunt Scientiæ Mathematicæ, quæ solam hanc Methodum afferunt, ad res ipsas, quas suscipiunt, nec laborant in inveniendis, aut inquirendis Principijs illarum rerum, quibus fundant omnem explanationem suam. Atquè ità certum quisq; sciat hæc duas Methodos esse diffusas per omnes Scientias, exceptis illis, quæ non ponunt aliquid laboris in perscrutandis suis principijs. Nanquè Methodus Componendi ipsis per se suppeditat id quod sibi proponunt, idest cognitionem rerum, & hæc afferre possunt, aut applicare ad res ipsas, cum Principia iam ante cognita habeant: est enim Methodus hæc Componendi eadem fer-

mè, quæ & Methodus Demonstrandi, atque sic fit, ut per hanc Scientiam, quam propositam habent, sibi comparare valeant. Atque id cum iam ita explicatum à me sit, ut facile à quouis percipi valeat, nihil præterea de tota hac re scribam: sed ad alia veniam que ab his duabus Methodis in vitam nostram afferri supra à me tactum fuit. Et his traditis, finem scribendi aliquid aliud de his faciam.

CAPVT VII.

¶ Ait solam Sapientiam esse ab Hominiibus in hac vita expectandam, & pessimè cum ijs agi, qui vitæ suæ actiones ad hanc non dirigunt. Post ostendit Via Analytica posse reperiri præstantissimam quandam Naturam, & admirabili Sapientia præditam esse extra cœlos. Declarat etiam auxilio huius Viæ, hanc Naturam omnia, quæ supra, & infra sunt, ab initio tum creasse, tum ea ita ordinasse, ut hoc totum Vniuersum sit ex his constructum; & omnes partes eius libenter, & constanter in suo statu maneant, nec de illo declinare aliquo pacto, aut velint, aut optent.

HÆC quoque Ratio quæ has duas Methodos complectitur, tantam vim habet, ut ipsa fermè per se sola Animos nostros ad veram Sapientiam assequendam instruere valeat. Quod quidem quanti sit estimandum, non est quod longa oratione istud declarare adnitar; nanquè hæc à me illis scripta

Scripta sunt qui se se in vera Philosophia, ac
 Sapiencia studijs exercent, nec ullam aliam
 mercedem laborum suorum exoptant, quam
 ut hanc gustare sensu aliquo possint. Etenim
 certum habeant eos, qui in tota Vita sua ad
 hanc non spectant, illam vivendi Rationem esse
 ingressos, quæ & tenebras Mentis ipsis affert,
 & miseras, æternasq; pœnas ad extremum eis
 pariet. Hanc reperire Via Analytica, vel redi-
 tu à postremis ad prima licet; is enim ad quan-
 que rem occultissimam, gradum nobis facit.
 Atquæ si postmodum, quæ hac via inventa sunt,
 Componendi Doctrina quis tractare velit, in-
 credible est, qua cognitione, quibusq; bonis
 Mens illius exundet, si modo diligentiam, ani-
 miq; integritatem ad hanc rem perficiendam
 adhibeat. Hæc (ut in pauca omnia conferam)
 tum in tota hac rerum universitate, tum præ-
 cipuè supra Cælos esse, cernitur, Bonitatisq; ac
 Charitatis domicilia apud ipsam collocata esse
 perspicimus, reditusq; iste ibi Sedem suam ab
 ipsa constitutam esse, certissime ostendit; quod
 quidem non est difficile cognoscere. Primum
 itaque si quis diligenter investiganda sumat
 ista omnia, quæ sensibus percipiuntur, & sub

Lunam sunt, secumq; Animo suo cōtempletur,
 quis & qualis sit status horum omnium, repe-
 riet ipsa per se esse fragilia, & semen quoddam
 in se continere, quod occasum semper ipsis ma-
 chinatur. Isq; idem inueniet aliud quiddam il-
 lis esse datum, à quo Vita, Salusq; omnium
 pendet; quo quidem cum priuata sunt in inte-
 ritum statim cadunt. Nec erit etiam magnus
 labor hac eadem Via reperire id, quo sustine-
 tur Salus horum non esse ex Natura harum
 rerum, quæ sunt infra, sed ex alia quadam
 longe præstantiori, atque deniquè ex Cælis pro-
 ficisci. Vnde repertum quoque est, beneficio hu-
 ius Viæ, cælestes Orbes totum hunc statum re-
 rum, quæ subter sunt, incolumen conseruare,
 hancq; vim non à se ipsis habere, sed ab alio sibi
 esse traditam; nam quodq; ex ipsis munus ali-
 quod exequitur, quod est sibi proprium, nec ab
 alio id geri valet, omnesq; admirabiliter inter
 se se consentiunt ad hunc statum rerum conser-
 uandum: vicissitudines enim Dierum, ac No-
 ctium afferunt, quatuorq; Tempora Anni, &
 alia multa in hanc rem conferunt, ex quibus
 inuenitur aliud quiddam existere, quod ipsos
 ita disposuit, ordinavitq;, ac tales effecit, ut ni-

hil potius habeant, quam ut ipsi pareant, et vo-
 luntati eius semper obtemperent. Reperiturq;
 hoc eodem reditu, istud non versari inter Cae-
 los, nec actionem ullam agere, quae sit, similis
 alicui ex illis, quae ab eis sunt editae, sed in
 multo altiore gradum istud ascendisse, & ex-
 tra Caelos alicubi, nescio ubi, celsissimam suam
 Sedem sibi posuisse, atque ibi solo nutu om-
 nia regere, & gubernare, solaq; Sapiencia
 isthaec omnia ab illo talia esse perfecta, qualia
 se se Sensibus nostris partim subiiciunt, partim
 Mens nostra ipsa percipit. Nanque solertissimo
 Artificio ea constructa esse perspicimus, et Mens
 nostra, qua industria quaeque pars harum sic
 effecta, semper assequi conatur. Ex quo & apien-
 tiam illam quae Ingenijs nostris capi non potest,
 propè ipsum non esse, non est dubitandum; af-
 firmandum etiam erit, Bonitatis Numen ip-
 sum circumstare; quam enim aliam rem exi-
 stimare licet, ipsum adducere potuisse, ut ista
 existere, appareq; vellet, nisi solam Bonitatem?
 quid enim cause afferri potest, cur hunc statum
 rerum creauerit; nisi quoniam Natura eius
 quae Bonitate constat, non est passa divitias,
 quibus redundat, in se solum inclusas latere?

sed ad id ipsum impulit, ut quam pluribus ipsas distributas esse voluerit. Itaque hæc duo Bonitatis videlicet, Sipientiaq; Lumina in Natura ipsius se se maximè ostentant; atque efferunt, viaq; hæc Analytica per gradus harum rerum ascendens, atque extra Cælos progressa reperit ista omnia sic esse, atque declarat, re ipsa non posse illa aliter se habere. eò etiam sua diligentia hæc penetrat, ut oculis ipsis perspiciat cum Cælos, tum quæ illis capiuntur; atque denique totam hanc universitatem rerum esse ita extructam, atque ordinatam, ut omnes eius partes suum statum retineant, nec ex illo dimoueri velint; manusq; illud obeant, quod à DEO ipsis est impositum, illius numerum semper colunt, & quantum possunt in perpetuum ei parent, atque obtemperant.

CAPVT VIII.

¶ Componendi Doctrina de ijs disserit quæ beneficio Viæ Analyticae inueniri posse ostendit: Vnderationes quasdam benè firmas affert, quibus demonstrat potentissimam Sapientissimamq; Naturam extra Cælos habitare. Aliasq; iteni rationes explicat, per quas declaratur cum Cælos tum id Vniuersum ab ipsa esse perfectum. Ac postremò coniectura quadam, quam capit ab ex monumentis Aristotelis notum fit, cur ista non viderit Aristoteles, & cur

sibi persuaserit se sapientius de his sentire, quam Veteres, qui, & quod verum in his est perpexerunt, & id posteritati traditum diligenter reliquerunt.

NUNC verò audiamus quid afferat eius socia, atque adiutrix Componendi Doctrina. Certè id ipsa sumit, ut quæ inuenta iam sunt rationibus magis firmet, atque stabiliat. Itaque inuentum est Sapienciam cum ubiquè in omni hac rerum Natura tum maximè extra Cælos Sedem suam habere, & omnia, quæ sunt, tum perfecisse, tum ordinasse, et eius Numini usquè adeo ipsa obedientia esse, ut statum suum libenter retineant, atque ab eo discedere nullo modo velint. Nec verò aliquis dubitet hæc omnia sic esse, ut & narratum, & inuentum est: nihil enim voce alicuius proferri valet, quod tam verum sit, quam sapientissimam quandam, incorruptissimamq; Naturam, Sedem suam supra Cælos sibi collocasse. Næquè Ratio cum Re consentiens istud ita se se habere omnino convincit. Quod enim vi sua creat alia, id gradum celsissimum inter ipsa tenere debet, multoq; magis id illi conuenit, si & Imperio suo ipsa regat, & Salutem, atque Incolumitatem illis assidue tribuat, quæ omnia in hac incorruptissi-

ma Natura inesse, tum re ipsa, auxiliog. *Kia*
 Analytica iam perspectum est, tum ratio quo-
 que istud docet. Nanque constat Caelos multos
 esse, constat etiam quodq. ipsorum actionem
 aliquam sibi propriam agere: etenim apparet
 alios ex ipsis alias conversiones efficere, et alios
 alia munera exequi, atque quodq. ipsorum esse
 distinctum ab altero; que omnia, si vera sunt,
 sicuti esse re, & facto perspicui potest, certe con-
 fitendum est Caelos esse extractos à DEO. Nam
 quod habet munus unum, aut plura sibi insita
 à Natura, & in his se se exercet, istud absq.
 dubio est factum ab alio, & ob eum finem, ut
 illa munera obiret; quomodo enim cogitatione,
 aut Animo ullus sibi cōfigere potest aliquid tale
 existere, quod ab alio non sit factum? certe id
 intelligi Mente non valet; nulla enim ratio aut
 vera, aut firma ab ullo reddi poterit, cur in il-
 lis versetur, nisi ad illa præstanda natum, &
 factum sit, idq. ab alio; nam si quis Mente sua
 istud introspiciat, cognoscet quidquid tale est,
 necesse esse, ut antequam fuisset editum aliquo
 modo existeret. Etenim actiones quasdam cer-
 tas, definitasq. habet, atque non alias, & item
 Naturam aptam ad illas edendas; non autem

id

ad aliam; quoniam hæc omnia Mente alicuius prius comprehensa fuerunt, deliberatumq; fuit, illud tale efficere, ac non aliter, & re ipsa tale fuit, effectum. Ex quo antequam factò ipso istud apparuit, Mente alicuius fuit conceptum, & formatum, nec est quod aliquis contra istud nimis pugnax sit; quoniã id itã verum est, ut aliter esse non possit. Idq; cum sic omninò sit, certè pro verò illud ponendum est, quod ex hoc necessario efficitur; ut videlicet tota Natura huius prius præcepta ab alio sit, & perinde ac fuit comprehensa, sit etiam formata ac facta. Itaque nullo modo affirmandum erit istud, aut à seipso, aut alia quadam ratione ab immenso Tempore existere posse, sed solum ab alio esse effectum. Quod etiam tantò magis de Cœlis, atque denique de hoc toto statu rerum existimari debet, quanto plures sunt Cœli, & mirabiliter inter se se apti, atque connexi: nam si cognoscitur, ex ratione allata, unam quadam Naturam quæ obeat munus priuatum, necessario pendere ab alia, & ab ipsa esse creatam, certè hæc eadem ratio nobis multò magis notum reddet, effici non posse, ut tot, ac tam varij Cœli, ex quibus id Vniuersum est actum, per se ipsos
 exorti

exorti sint; sed ponendum erit, aliam quandam
 vim, quæ omnium potentissima est, ipsos, ab
 initio effecisse. Quod etiam ex ea re magis per-
 spicue verum esse iudicabitur; quia omnes hæ
 Cœli sunt partes huius Vniuersitatis, & omnes
 consentiunt ad eam conseruandam; itaque ut
 ob hunc finem creati fuerint, necesse est. Quod
 si quis hoc loco contendat, ista omnia non verè
 à nobis disputari, dicatq; de hac re tota aliter
 iudicandum esse; quoniam tum Aristoteles,
 tum Veteres alij, qui subtilius isthæc oïa tra-
 ctarunt, quàm ego efficere possim, affirmant Res
 ipsas, & Motum earum ab infinito Tempore
 constare, atque à nullo Principio Motum in re-
 bus insitum fuisse: is primùm quidem, pro ea
 beneuolentiæ charitate, quam priuatim erga
 illos habeo, qui mihi horum studiorum cogna-
 tione coniuncti sunt, à me est admonendus ut
 caueat ne temere de hac re iudicium faciat;
 secumque ipse diligenter Animo suo rationes
 prius consideret, quibus tum hæc opinio quam
 ipse hic profero, tum altera, de qua illi multa
 differunt, nitatur; deinde, ut patienter, ac be-
 neuole pauca ista legat, quæ nunc ipse scribo,
 atque sic fieri solere sibi omninò persuadeat, ut

qui se sapientes, & esse, & haberi volunt, hi
 longissime saepe ab hac segregati sint. Etenim
 nulla res est, quae aliquem nostrum tum à vera
 Sapientiae studio disiungere valeat, quam si quis
 ob eum finem ad eam se se dedat, ut hoc facto
 Nomen, aeternamq; Gloriam sibi pariat. Quod
 Aristoteli contigisse, ex scriptis eius (nisi quid
 me forte fallit) videre licet; nanquè ubiq; in
 his occurrunt Loci, qui eruditè, ac sapienter
 ab alijs explanati fuerunt: quos tamen ipse,
 & oppugnare, & quibus rationibus potèst, ever-
 tere non veretur. Quae res, satis signi nobis
 dat, multa ab eo litteris mandata esse; ut alio-
 rum Nomen frangere, suum autem augere pos-
 set. Nec verò ista nunc attingo; ut aliquam
 invidiam per me illi comparatam, aut Doctrinae
 illius aliquid detractum esse velim. Longissi-
 me ab hoc absum; nam magnum Ingenij Lu-
 men, sibi datum à D E O habuit. Magnum
 Studium, Magnaq; optimarum Artium Exer-
 citatio in ipso fuit. Multa Adiuumenta, per
 eum ad omnia Disciplinarum genera, sunt alla-
 ta, Aditusq; ad ipsa, qui antea multis occlu-
 sus erat, est patefactus. cōfiteorq; ego, me, eius
 Disciplinæ auxilio ornatum, munere D E I
 assecutum

affectum esse, ut ista, qualiacunq; sunt, nunc
 scribam. Sed cum mihi hoc in loco propositum
 esset, cuius notum reddere, quanam & qualis
 sit ipsa Sapiencia, non potui facere, quin istius-
 modi quaedam mentio à me de ipso fieret. Nan-
 que ex hac quisq; perspicere potest, sic compa-
 ratam ipsam esse, ut eos omnino à se respiciat,
 qui Animum suum diligenter preparatum ad
 illam non transferunt. Itaque munere DEI,
 iste quidem hanc vidit, & aliquid de ipsa de-
 gustavit, sed erga illam non fuit Animatus, si-
 cuti ipsum esse oportebat. Etenim honorem eū
 illi non habuit, qui habendus ipsi erat. Nanque
 magnitudinem Ingenij, Doctrinaq; prestan-
 tiam in se ipso agnoscens, confidit se absq; illius
 auxilio, in ea posse pervadere, quæ admirabi-
 liter ab ea sunt perfecta. Quam arrogantiam
 à se aspernata Sapiencia, ipsum destituit. Nec
 est mirum, si ei postmodum evenit, ut Mens
 eius in illa penetrare non potuerit, quæ de po-
 tentissima Vi huius, à Veteribus rectè tradita
 acceperat. Nanque Vis illa Mentis, cum se se
 totam, turpi inanitate inflaret, iure merito
 ad res abiectissimas fuit depressa, quas assidue
 intuens, sese revocare ab his non potuit. Hac
 igitur

igitur Mente ipse præditus, multa colligit, quibus putat se ingeniosè (ut opinor) eos confutare, qui Numen D E I, cum Res istas omnes: tum Motum in eis creasse prodiderunt. Sed leuia sunt omnia, ac fermè puerilia, quæ de tota hac Quæstione ipse disputat, nec ego illa digna existimo, quæ ipse litterarum monumentis, posteritati tradere voluerit. Nequè enim ad hanc Veritatem labefactandam, aliquid possunt. Sed istis, de his duabus Methodis sic expositis, nihil amplius de istis dicam, sed de Doctrina Definitiva, quæ una, de illis tribus quæ nobis ab initio propositæ erant, superest, dequè alijs quibusdam Commentationibus, quæ cum Methodis connexæ sunt, quædam breuiter explanare aggrediar.

CAPVT IX.

¶ Primum ait, Veteribus Laudem esse tribuendam; quòd vias nobis tradiderint, quæ deducunt nos ad Artes, ac Scientias. Et gratiam quoquè illis habendam; quòd omnes Exercitationes Ingeniorum persecuti sunt. Post de Doctrina Definitiva, de qua mentio fit, à Galeno, verba facit; & docet, quæ & qualis Doctrina ea sit, atquè quodnam opus efficiat. Exèplisquè propositis, omnem vim eius aperit, & omninò distinctè de illa disputat.

Equidem

QUIDEM existimo, Veteres il-
 los in magna Laude ponendos esse,
 qui de Methodis ijs, quæ Artiū con-
 sequendarum viam nobis muniunt,
 diligenter præcepta dederunt; est enim perfe-
 ctum ab eis, ut Artes omnes ac Scientias, Men-
 te comprehendere, tractare, atque docere re-
 ctè possemus, ad quas nullum aditum quisquã
 nostrum ante perfectè habebat, nec postero tem-
 pore habere aliter potuisset. Atque hi non so-
 lum in his laborarunt, sed de alijs etiam, siue
 Meditationibus siue Exercitationibus, aut Cõ-
 mentationibus nos instruxerunt, quæ illa om-
 nia, quæ ad Artes pertinent, & illis duabus
 Methodis iam tradita, ac percepta sunt, in Ani-
 mis nostris, atque adeò in Memoria ipsa collo-
 care, defigereq; possent. De his in hoc Quinto
 Libro, quedam breuiter disputare in Animo
 habeo; sunt enim adiunctæ ad Methodos expla-
 natas. & ob eam causam a Veteribus fuerunt
 inuenta ut Fructus omnium Methodorum, faci-
 lius capere liceret. In numero harum est, tum illa
 quam Galenus nominat, Doctrinam Definien-
 di, tum alia, quæ breues, & selectas sententias
 iam expositas refert in commentarios, quæ ab
 Hippo-

Hippocrate, studiosè concelebrata fuit. Nam Libri sunt editi ab eo, qui breuiter complectuntur fermè oīa, quæ copiosè sunt tractata in Medicina, et eos APHORISMOS inſcripſit. Perſpicuūq; eſt, iſtas oēs Commentationes, in ſubſidium Memoriz à Veteribus eſſe inuētas. Quod ſi aliqua ex his ordine distribuatur, ea quæ colligit, Nomen Methodi habere poteſt: alia verò, quæ nullo ordine Res ipſas narrant, ſunt potius numeranda inter Commentarios Rerū ac Sententiarum, quos ſibi quiſquē fermè ſtudioſorū conficere ſolet, ad retinendam Memoriam earū. Ego itaque, primum de Doctrina illa, quam Galenus appellat Doctrinam Definitiuam, pauca diſſeram. poſt alias omnes, quas Veteribus, uſitatas fuiſſe cognouerō, diligenter conquiram & quàm breuiſſimè poterō, ſingulas tantum proponam. Ipſe itaque, in eo Libro, qui eſt inſcriptus ARS MEDENDI, refert Doctrinam iſtam propterea eſſe uocatam Doctrinam Definitiuam; quoniam tota fundata Definitionibus, nec aliud quiddam proferit; niſi Definitiones, quæ declarant Rem propositam & omnia quæ ad ipſum Genus Rei pertinent. Atque, iſtud quidem eſt cognitione digniſſimum in his

Methodis

Methodis omnibus; nam quæquæ ipsarum, niti-
 tur Definitione Rei, & ea posita munus suum
 exequitur. Analytica, proposita sibi Essentia
 Rei, & notitia eius, id agit, ut per ipsam, ma-
 teriam reperiat, ex qua illa constat. Componen-
 di vel Demonstrandi Methodus, stabilita Defi-
 nitione Rei, argumentationes format, quibus
 exponit causas eorum, quæ in natura Rei ap-
 parent. Hæc item Doctrina, Definitionem quæ-
 dā generalem primò ponit, quæ complexu suo,
 amplectitur totam naturam Rei. & ita, ordi-
 ne descendit ad alia, quæ in tota Scientia ex-
 planantur, Definitionesq; suas ad omnia accom-
 modat, nec aliquid prætermittit. Cognosciturq;
 ex hoc, verissimum esse, quod Plato, Galenus,
 & Cicero, tradiderunt. Id est omnem Dispu-
 tationem, quæ suscipitur de aliqua Re, à De-
 finitione profisci debere. Estque imprudentis
 aliter facere; nam Disputationes omnes, quæ
 verè hoc Nomine dignæ sunt, Methodo aliqua
 diriguntur, Methodusq; omnis, nullam vim
 ad aliquid, habet nisi Definitione se ad id mu-
 niat. Itaque Definitio in quaque illarum est
 summè necessaria. Hæc igitur Doctrina, tota
 constat ex Definitionibus potestque nominari

Methodus; quoniam Ordine disponit, ea quæ Definitionibus explicat. differtq; à Methodo illa Definiendi, de qua disputatum est ab Aristotele, Libro VII. Sapientia, nam illa, est ratio quedam vel habitus per quem aliquis Definitionem Rei, quæ sibi est proposita, rectè afferre potest. Hæc autem est Doctrina, quæ explanat definitionem alicuius Artis, aut Scientiæ, & solum in hac re laborat, ut partes omnes Definitionis, quæ ad ipsam Artem, aut Scientiam conueniant, diligenter explicata sint, definiendo, nec aliquid sit omissum, quod ad illam pertinere possit. Atquæ hæc docendi ratio, apud Veteres et nota erat & ab his adhibebatur, ad Artes, ac scientias explanandas. scribitur enim à Galeno, Medicinam fuisse explanatam à plerisque ad regulam huius, & ait etiam, esse nominatam ab illis, Explanationem Definitionis, vel Distinctionem eius, divisionemq;, in partes simplices, et quæ amplius diuidi nõ possunt. Atquæ his Nominibus, Eruditi illi, et in Scientijs tradendis Exercitati Viri, declarare voluerunt, quod nam opus hæc Doctrina propriè tractet. Etenim suscipit ut ponat ante oculos, quæcunque explanata sunt in aliqua Arte, ac Sciē

tia: idest ut afferat Definitiones omnium, donec ad eam peruentum sit, quæ sunt postrema Genera, infrà quæ solum inueniuntur Res singulares, quæ non possunt Definitionibus ullis explicari. Est enim Definitiva, idest Doctrina, quæ solum affert Definitiones, nec ullum Argumentandi Genus profert, ullamq; explanationem adhibet ad res, nisi solas Definitiones. Constituit autem sibi fermè pro initio quodam, aut pro materia, quam solam explanet, Definitionem generalem Artis, aut Scientiæ, & omnia quæ ipsa sunt comprehensa, persequitur diligenter definiendo, donec ipsi occurrant Res particulares, quæ in Definitionem cadere non possunt. Nanquè hac diligentia illud assequimur, ut nihil à nobis omissum sit, quod in Scientia aut Arte contineri valeat; nam Definitio generalis Scientiæ, omnia complectitur, quæ ab ipsa tractari valent; quoniam genus rei, in quo illa versatur, exponit: non potest autem aliquid rectè doceri in aliqua Scientia, quod inclusum in Genere eius non sit. Vnde, si accuratè partes singulæ Definitionis explanate sint, patet nihil posse relinqui quod ad Scientiam pertineat. Intelligitur etiam ex istis, hanc

hanc Doctrinam, nullam aliam cognitionem nobis dare, nisi eam, qua accipitur ex Definitione; hac autem explicat solum quid Res aliqua sit. Sed ista cognitio, potius habenda est pro initio quodam Scientiæ quàm pro ipsa Scientiâ. Unde percipi potest, verum esse, quod à Veteribus de ea traditum nobis est: hoc est, hanc Doctrinam, solum breviter colligere Capita, & Initia eorum, qua copiosè, & diffusè sunt explanata in Scientiâ, & ea subijcere nobis ante oculos, ut Memoria ipsa tradere valeamus. Cum autem hac Doctrina, Definitiones solum afferat, constat ipsam non posse per se illas inuenire, sed illi opus est aliqua Methodo, qua materiam ei subministret, ex qua ipsas conficiat: se se autem in hac re, tanquam famulam ipsi prebet, Methodus dividendi. Etenim cum sibi ab initio statuatur, Definitionem generalem, quâ tractet, & diligenter explanet, necesse est, ut dividendo ad ea descendat, qua infra genus sunt, & hoc modo illa reperiat, qua continentur ipsa Definitione, & in tota Scientiâ aut Arte explanari solent. Facilequè hoc pacto Definitiones formari possunt, & definiendo omnia explanantur. Sed rei patefaciendæ

causa, unum aut alterum Exemplum, à nobis est apponendum. Sit propositum nobis declarare hac Doctrina, quæ ad Logicam pertinent, Definitio eius, antè omnia est proferenda. Ipsa est *Habitus*, qui docet rectam rationem differendi, de quaquæ re omnis recta ratio differendi, fundatur prænotione aliqua rei. prænotio, est res quedam, ante Mentem ipsa comprehensa, quam res ignota sit declarata hæc, vel est propositio vel pars. eius propositio, est oratio, quæ explicat unum de uno. pars eius, est vel *Subiectum*, vel *Prædicatum*. *Prædicatum*, est quod de *Subiecto* dicitur. *Subiectum*, est id in quo inest *Prædicatum*. Atquæ ità, ex his perspicitur, à via dividendi, semper nobis ministratam esse materiam, quam in Definitiones includimus. Quod etiam cognosci potest, si alia persequi libeat. Omnis ratio differendi; vel sumitur ex ijs, quæ per se sunt insita in natura Rei, vel ex illis, quæ non sunt insita in ea, sed quoquo pacto ipsam attingunt. hæc Divisio, subjicit nobis materiam Definitionum, quæ pertinent ad Demonstrationem & ad Argumentationem vel Syllogismum. Nanquæ Syllogismus, est ratio quæ constat ex ijs, quæ rem cōsequuntur,

tur, vel aliter illi inherant: Demonstratio verò est ratio sumpta ab illis, quæ inherant in essentia Rei. atquè hoc itinere idest diuidendo atquè definiendo, licet ad omnia profisci, quæ in Logicis sunt tradita; Genera. n. Argumentationum omnium, hoc pacto perquiri possunt, & distinctè doceri. Partes etiam ipsarum, hac ratione notæ fiunt, nec aliqua relinquitur, de qua non sciatur. Atquè ita ex his, quæ nunc exposuimus, cognosci potest, non esse magni laboris tractationem huius perdiscere & ad quæquæ Scientiam ipsam adiungere. etenim hæc Doctrina via diuidendi iter ad omnia facit, & singula definit. Vnde si quis, quæ de ea scripta sunt sibi proponat, opus quod ab ea tractatur, diligenter intelliget, & efficiet, nec ab eo aberrare poterit. Atquè notum quidem est apud omnes studiosos Medicina, Galenum totam Artem Medendi ad normam huius Doctrinæ diligenter esse complexum, potestq; quisquæ ea quæ apud ipsum perscripta sunt, per se ipsum cognoscere Quo autem facilius, ab uno quoquæ illa comprehendendi Mente valeant, libitum mihi est rem eandem hoc modo ante conspectum ponere. Medicina est Ars, quæ Victu, et Medicamen-

tis, Morbos depellit à Corporibus Hominum,
 infirmam ipsorum Valetudinem instaurat, &
 bonam conseruat. Hac Definitione ita consti-
 tuta, singula eius partes accuratè inspici debēt,
 & quæ distinctionem postulant, sunt distin-
 guenda. & ad quancquē partem separatim, sua
 Definitio est accommodanda. Primum Victus
 Definitio proferri debet. Victus est ratio vinen-
 di, sine qua, bona Valetudo Corporis constare
 non potest: hæc autem continetur Aere, Cibo,
 & Potu, Somno & Vigilijs, Motu, & Quiete,
 atquē Animi perturbationibus. & hæc omnia
 exponi habent, suis Definitionibus. Estquē per-
 spicuum, esse cauendum, ne Definitiones Par-
 tium, excedant è Definitione generali. Etenim
 declaratio huius suscipitur tantum. Quòd si
 ex illa excederent, aut alia complecterentur
 quæ sunt extra ipsam, esset res tota obscurata,
 non autem patefacta. Itaque si explanatur
 quid sit Aer, quid Cibus, quid Somnus, tota
 explanatio horum, referenda est ad Morbos de-
 pellendos, ad instaurandam Valetudinem, &
 ad alia. Nec aliquid in se debet continere,
 quod ad res istas perficiendas non adiuet. Sed
 cum ista à me sic exposita sint, finis huic expla-
 nationi

nationi est imponendus ; nam, qui studiosè ea
 pervolvent, quæ hic scripta sunt, sentient se
 satis firmo presidio instructos esse, ad efficien-
 da opera illa, quæ præclara, hæc Doctrina,
 tractare solet. Et quo, cum iam fructum eum,
 quisquè ex his ferre possit, quem mihi in his
 tradendis proposueram : laxabo me à conten-
 tione huius explanationis, & DEVM præca-
 bor, sicuti mihi eius munere, ista oblata
 dataq; fuerunt, quæ de hac Doctri-
 na dixi, ita quoquè Mentem
 meam ad illam quæ mihi
 reliqua sunt di-
 ligenter
 perscribenda, suo Auxilio
 muniat atquè
 ornet.

FRANCISCI TERRILII

DE METHODO SCIENTIARVM,

ATQVE ARTIVM,

LIBER QVINTVS.

CAPVT I.

ARGVMENTVM.

¶ Declarat in hoc Libro, propositum esse de Prænotionibus disputare, & in primis explanat quid istud nomen significet, post distinctionem Prænotionum affert.

V M ex ijs, quæ in superioribus Libris explicata sunt à nobis cognosci possit duas tantum esse Formas, aut Methodos docendi, & quanquæ illarum continere in se Prænotionem aliquam, in qua ipsa Methodus fundat totam suam explicationem, & à qua tota ratio eius pendet: querendum, nunc est de his Prænotionibus, quid quæquæ ipsarum sit, & qua Via reperiri valeat. In primis autem differemus de ijs, quæ sumuntur ex Principijs Rerum, et pertinent ad ipsas Demonstrationes. Post de alijs disputandum erit: sed prius de Voce ipsa expli-

care

care oportet, videndumque quid vox hæc *Præ-*
notio significet, & quid demiquè ipsa sit. Intelli-
 gimus hæc *Voce* declarario *Notionē* aliquam,
 idest *Cognitionem*, quæ sit percepta antè aliam,
 potestquè istud referri, vel ad *Res omnes* vel ad
 aliquas tantum, ita quod hæc sit *Cognitio* qua-
 dam, quæ percipiatur ante *Cognitiones rerum*
omnium, vel ante aliquas tantum; & utrumque
 designatur hoc *Nomine*, quod facile perspicitur
 ex loco illo primi *Libri de Demonstratione*, quæ
 suppeditavit nobis *materiam eorum omnium*,
 quæ hic explanamus. Nam si *omnis Doctrina*,
 & *omnis Disciplina* quæ *Ratione* constat, gi-
 gnitur *Prænotione*, ergo *Prænotio* est compre-
 hensa ante *omnes Doctrinas*, & *Disciplinas*,
 ex quo ipsa percipietur ante *Res omnes*, quæ
Doctrina aliqua, aut *Disciplina* declarantur,
 aut inveniuntur. Itaque istud nomen decla-
 rabit eas *rerum Cognitiones*, quas absquè *Do-*
ctrina perceptas habemus, nec à *Doctore*
 aliquo ipsas accipimus, sed per nos eas com-
 prehendimus, antequam simus traditi magi-
 stris, & hæc latine nominatae sunt *Communes*
Animi Notiones; quoniam quisque modo sanus
 est, eas tenet, et *Græci* appellant eas *Axiomata*,
 quod

quod digna sint, quæ ab omnibus probentur. Hac continēt in seipsis ea, quæ pertinent ad oēs res, vel quæ de omnibus rebus dicuntur, et ob id omnibus sunt cognita, & necessessest à quouis ea percipi, nec aliquis, quod Ratione discere, aut intelligere valet, qui non habeat, ipsa prius explorata: nam quia convenit cuiq; rei, quod ipsa sit, aut non sit, & quod sit una, aut non sit una, ob hoc quisq; per se intelligit verè de quaque re dici ipsam esse, aut non esse, & esse unam, aut non esse unam. Nec id aliqua ratione cognoscitur, sed à mente percipitur, quæ istud per se absq; ulla dubitatione perspiciat; & sunt isthæc ita perspicua, quod etiam si quis velit ea non probare, tamen id facere non possit; quoniam nihil ei occurrere valet, quod illa aliquo modo dubia faciat. Itaque quantumvis aliquis verbis, aut nutui significet sibi ista non ita videri, tamen Mens eius, eo etiã recusante, ipsa semper perspiciet, & pro veris habebit. Qua de causa rectè ab Aristotele de his dicitur, necesse esse hæc vera esse, & necessarium etiam esse ea ita videri omnibus; apparet etiam ex loco illo primi Libri de Demonstratione, quem modo protulimus, ipsa necessaria esse ad quaque

quæ Doctrinam, & Disciplinam percipiendam; nam omnis Doctrina, & si omnis Disciplina fit Prænotione, ergo sine hac effici non potest. Itaque hæc erit necessaria ad ipsas gignendas, quod ex eo fit, quia quæquæ Doctrina, ea tantum de re aliqua explanat, quæ proprie ipsi congruunt; hæc autem rectè doceri non possunt, nisi quæ ad omnes res conveniunt, & his Axiomatibus explicantur, prius percepta fuerint; itaque necessario sunt vera necessario, sunt cognita cuiquæ, & necessario antè quæquæ Doctrinam, aut Disciplinam sunt comprehensa.

CAPVT II.

¶ Profert rationes, quibus primum demonstrat Prænotiones eas, quas dixit nominari Communès Animi Notiones, nequæ ingenitas in nobis Natura esse, neque etiam disci Doctrina, postquam nati sumus. Deinde docet has præcipi notitia quadam à sensibus acquisita, quam vocat Prænotionem Naturalem, & copiosè rem istam omnino tractat.

A T QVÆ cum à quouis necessario percipiantur, quærendum est, num ingenita sint in nobis à Natura, aut fiant nobis cognita, postquam editi sumus in Lucem, cum ea prius ignoraremus;

ac certè valdè mirabile est, horum Habitum insitum esse nobis à Natura. Quandoquidem dum Infantes sumus, non animadvertimus istum in nobis esse, quod non coatingit in alijs Scientijs; nam si quis tenet quid demonstratione, is certè novit se illud cognoscere, istudq; fit in quaquè etiam alia Cognitione: unde videntur ista omninò inter se pugnare; nequè enim fieri potest, ut horum cognitione Natura comprehensam habeamus, et aliquo Vita nostra Tèpore non sentiamus eas nos habere cum præsertim Habitus horum sit longè excellentior alijs cognitionibus omnibus; sed nec disci etiam à nobis possunt, si omninò ignota sunt; nam omnis Disciplina fit Prænotione aliqua, rei eius, quam discimus; nulla autem Prænotio istis præcedere potest. Itaque intelligitur ex his non posse nos habitum horum Natura Cognitum habere, nequè etiam eum acquirere, vel percipere, si omni ex parte à nobis ignoratur; sed res hæc tota sic est, nanquè Prænotio, qua ista Principia cognoscendi, discimus, est innata in nobis, & naturali quadam Vi eam tenemus: nascimur enim una cum Sensibus, qui rerum singularum notitias nobis dant, quæ sunt Prænotiones,

tiones, quibus percipimus Principia hæc nobis
 incognita, & ob id acceptis Prænotionibus his
 à Sensibus domi per nos ipsos absq̃ ullo Doctore
 assequimur Habitum horum Principiorum.
 Nam quod percipitur, Sensu in aliqua re sin-
 gulari id permanet in nobis, & gignitur memo-
 ria eius rei; atquè si istud aliàs in alia, atquè
 alia quadam re singulari comprehendatur, eo-
 dem modo permanet in nobis, & similiter effi-
 cit eiusdem rei alteram, atquè alteram memo-
 riam, quæ ita simul congregata, et aliæ ad alias
 additæ, rem eandem perfectius ostendunt. Vn-
 de creatur perfectior Cognitio, quæ Experien-
 tia est nominata. Cum verò ad istas accesserit
 eiusdem rei rursus altera, atquè altera obser-
 vatio, quæ per Sensus tanquam per fenestras
 quasdam in Animum intret, tum paritur in
 nobis perfecta rei notitia, qua certo scimus istud
 in quaquè ex illius rebus inesse, & hæc Princi-
 pium sciendi verè dici potest. Nam quia ita es-
 se in hac, atquè in illa re, et item in alia, atquè
 alia, Sensus nos docet, ob id Ratio nostra hæc
 Prænotione ducta, quam in nobis & Memoria,
 & Experientia confirmant. Certè concludit in
 omnibus ità esse, & ità generalem perfectamq̃
 Cognitio-

Cognitionem acquiramus, quæ est Principium cognoscendi. Atque si istud, quod primo Sensu exploratum est, sit tale, ut in quaque re inesse Sensu cognoscamus, nominatur Communis Animi Notio, quæ est notitia generalis, quam quisq; necessario habet perceptam Prænotione naturali (sicut dictum fuit) antequam de re aliqua quid aliud intelligat. Etenim exempli gratia quorum à nobis comprehensum est, Sensu, id totum esse maius quaque sua parte, & item istud, atque istud, & id sæpe atque sæpe Sensu observatum Memoria, etiam & Experientia cognitum habemus: fit ex hoc, ut in quoque alio, quod sit totum, sic esse, confitendum sit; quod enim euenit in exercitu, qui est in fugam conuersus, ut si unus consistat, alter etiam consistat, & item alter, atque alter, post tota phalanx, ad extremum vniuersus exercitus, istud idem in hac rationem cognoscendi euenire cernimus. Nam si in hac atque illa re quid animaduertatur, Sensu, & item in alia, ut in quaque alia eiusdem generis re ita sit, necesse sit, perspicimusq; ex his Prænotiones istas naturales, quæ sunt nobis à Sensibus suppeditatæ, esse tennes quasdam, & rudes Cognitiones Rei, quibus

quibus Natura inchoat in nobis perfectas notitias Principiorum, quas post adhibemus ad quamquæ rem discendam. Nam cum Sensus cernunt res sibi subiectas agnoscuntur in eis, sed confusè; Naturam generalem, quæ simul cū particulari est permixta, rectèq; ait Aristoteles moueri quidem Sensus, à re singulari, percipi tamè ab eis Naturam uniuersam, cum enim obijcitur, Sensui (exempli gratia) Socrates, mouetur, Sensus à Natura particulari, qua ipse Socrates propriè constat, tamen simul cum hac cognoscit in eo humanitatem; nequè enim potest cognosci Socrates, quia Socrates, nisi eum Hominem esse percipiamus. Etenim particularis Natura est sic commixta cum uniuersa, ut sine hac ipsa capi non possit, ità implicatam quandam, & inuolutam Nature cõmunis cognitionem Sensus afferunt, quæ post & assidua obseruatione, & adhibita Memoria atquè Experiencijs euoluitur ab his Tenebris quibus inuoluta, Sensibus offertur, ac postremò percipitur à Mente nostra simplex, talis, qualis est vera Natura eius separata ab omni Materia; nec quatenus est coniuncta aut Socrati, aut alijs rebus particularibus; sed ipsa

sa per se, se. Itaque affirmat ratio, sic esse universam Naturam totius, ut contineat in se hoc quod ipsa sit maior quaque sua parte, & ita hac rudi Prænotione, quæ proficiscitur ex Sensibus, tum inchoatur, in nobis, tum perficitur notitia Principiorum horum, quæ transferuntur ad res omnes.

CAPVT III.

¶ De ijs Prænotionibus hic disserit, quas non necesse est habere comprehensas ante omne Genus rei; & ostendit non nullas ex his capi à nobis cognitione à Sensibus acquisita, Nomina autem harum distinctæ explanat. post demõstrat istas Prænotiones necessariò esse ponendas ante explanationem rei, & ostendit, cum tractantur res, quarum Prænotiones sunt ignotæ istas primum esse explicandas, idquæ faciendum Methodo, quæ fit diuersa ab alia Methodo quæ res explanantur, & de hac re multa ab illo disputantur.

I eadem etiam Prænotiones, idest quæ sumuntur ex Sensibus, nobis nota faciunt alia quadã Genera Principiorum, quæ non præterea attingunt omne Genus rei, sed aliqua tantum. Verum illud inter hæc interest, quod Prænotiones Principiorum, de quibus locuti sumus cuiquæ note, sunt, nec aliquis, ut dixi, reperiri potest, qui eas non teneat; nam sunt tales, ut
qui

qui vivit, & Sensibus utitur his, hac comprehendit in omnibus rebus sola vi Sensum. Prænotiones autem Principiorum de quibus differemus, non sic sunt, ut quisquæ per se ante quã aliquid discat, eas perceptas habere debeat; cum enim pertineant ad magnã partem rerum, aut ad aliquam tantum, non tamen ad omnes, fieri potest ut quis de is nihil unquam, Sensibus suis hauserit, atquæ ob hanc causam ipsi incognita sunt. Sed si Doctor aliquis eas, Sensibus eius subiiciat, statim ab ea percipiuntur, & sic exploratis his Prænotionibus, capitur Cognitio Principiorum, inductis rebus singularibus, ex quo fit, ut hæc etiam Principia non necessario per nos ipsos à nobis discantur: quoniam Prænotiones, quibus ea cognoscimus, non possunt esse in promptu nisi ijs, qui in rebus illis, ad quas Principia conveniunt versati sunt. Et in hoc differunt à superioribus: consensunt tamen inter se se omnia, quod vera sunt semper, nec Demonstratione declarari possunt. Igitur quia non necessario nobis cognita sunt, nec Domi, ob id Græci ipsa nominant Theses; quoniam sunt ponenda in Initijs Disputationum, atquæ Explicationum omnium, antequam

tequam de rebus ipsis quidquam disputetur, nos è græco vertimus Positiones, ac licet istud Nomen latinis Auribus sit in auditum; tamen rei explananda gratia in auditis, & inu-
 sitatis Nominibus est utendum, cum præfer-
 tim, hic res illæ tractentur, quæ latinis Literis
 explanata nunquã fuerint. Igitur nos ad arbi-
 trium nostrum, tum Theses, tum Positiones hic
 ea appellauimus. Est ergo Thesis principium
 cognoscendi siue prænotio, quæ quidem est ita
 nota, ut demonstratione declarari non possit,
 tamen quisquæ per se eam cognitam habere non
 debet. Quod ex eo ipsi euenit (sicuti dictum
 fuit) quia non continet in se aliquid eorum,
 quæ in omnibus rebus inesse, quisquæ Sensibus
 ipsis quotidie comprehendit: & cum non sit notum
 per se, est ponendum ab initio, antequam ali-
 quid de re ipsa sit expositum demonstratione;
 ut hac prænotione informatus is, qui discit,
 alia post facile probare valeat, quæ ex hac præ-
 notatione lucem suam accipient: de re autem qua
 quæ, non potest poni nisi quid ipsa sit, aut ali-
 quid in ea inesse. Vnde nascuntur duo Genera
 Positionum. Atquæ illud quidem Genus, quo po-
 nimus aliquid reperiri in aliqua Re, vel ali-
 quod

quod Prædicatum dici de Re aliqua, aut non dici, est nominata SUPPOSITIO. At ferent ne istud Latine Aures? sed ut ferant necesse est; Rebus enim iustitatis, sunt imponenda Nomina, quæ sint perspicua, nec augeant obscuritatem ipsis. cum præsertim vox hæc sit versa è græco ad verbum; Nam græcè dicitur ὑπόθεσις. atquæ hæc quidem, vel ea narrat quæ possunt referri ad multa Cenera Rerum, ut quæ vni & eidem sunt æqualia sibi & inter se esse æqualia; potest enim referri, & ad Numeros, & ad Magnitudines, quæ duo tota natura inter se se discrepant; & ita hæc appellatur SUPPOSITIO communis: cum verò profertur applicata ad unū Genus Rei tantū, fit suppositio propria illi Scientiæ, quæ Rem illam tractat. Etenim cum dicimus Numeros, qui vni pares sint, eos etiam esse inter se pares id non præterea pertinet ad aliud quiddam, nisi ad Genus, Numerorum. & ita, duæ sunt suppositiones; idest propria, & communes. si verò ponatur quid, quod & ignotum sit, & etiam is, qui discit id non facile concedat, aut fortasse contrariam illi sententiã habeat, id vocatur PETITIO; nam interdum his utendum est pro principijs, ut nos

paulò post diligenter explicavimus; ponit enim
 Mathematicus Angulos Rectos esse aequales,
 istudq̄, nequè est notum per se, nequè is qui
 discit probare valet absquè declaratione. ta-
 men quoniam verum est, & ipso debet funda-
 ri tractatio ipsa, petimus ut nobis detur, quo
 Res tota commodius explanari possit, ex quo pe-
 titiois Nomen ipsi impositum est. Cum verò po-
 nitur à nobis quid Res sit, hæc positio vocatur
 DEFINITIO, et hæc quidem duplex est; nan-
 què vel explanat quid significet Nomen tantum,
 vel quæ sit essentia Rei, hisquè principiis,
 aut omnibus, aut aliquibus ex istis præmunien-
 da est tota disputatio Rei, antequam afferatur
 aliqua Demonstratio; nam debet aliquid ex his
 poni tanquam Fundamentum, quo tota expli-
 catio stabiliatur, quod nisi quis diligenter effi-
 ciat, is imprudens pertubabit omnem Rei noti-
 tiam, nec aliquid unquam rectè docere poterit;
 cum enim Inter se distincta sint Initia Rei, &
 quæ genita sunt ex his, separatim utraq̄ tra-
 ctanda sunt, atquè Initia quidem ponenda,
 post ex his efficienda Demonstrationes, quæ
 alia omnia, quæ ad Rem illam pertinent, ex-
 planent. Ac deniquè tota Declaratio, dirigenda est

da est ad normam illam, qua videmus traditas
 Scientias Mathematicas; nam imprimis ponun-
 tur Definitiones, & explanatur, quid quodq;
 Nomen significet, post ex his sic positis, fiunt De-
 monstrations, quæ declarant illa, quæ in tota
 ea natura insunt. Et hanc rationem semper si-
 bi proponit Aristoteles, in quaque parte Philo-
 sophia explananda, nobisq;, ut ad morem hunc
 omnia exponamus, præcepit: nam hæc propriè
 est Methodus Demonstrandi, quæ veram Rei co-
 gnitionem nobis dat, & ipsa tota (ut iam per-
 spicue quisque noscere potest) nititur Scientia
 Principiorum Rei, quæ, si fuerint ignota, per-
 spicuum est, non posse res illas, hac Methodo
 explanari; nam ignorantur Principia, ex qui-
 bus effici possunt Demonstrationes; ex quo cum
 suscipimus Doctrinam Rerum earum, quarum
 Principia incognita habemus, nescimusque an
 ipsa sint nec nè, aut quæ nam sint. duplex in
 his Methodus est necessaria; altera enim est ac-
 comodanda ad explanationem Principiorum
 Rei, altera ad illa, quæ sunt genita ex Princi-
 pijs. Quam rem nos docet Aristoteles, in ini-
 tio Phisices; nam ait, in quaque Methodo, quæ
 habeat Causas, aut Principia, non posse cogni-

tionem Rerum earum quæ tractantur, illis Methodis acquiri, nisi ex cognitione Causarum. Vnde cum sit tradenda ibi Scientia Rerum Naturalium, nec istud effici possit, absquè notitia Causarum, vel Principiorum harum Rerum, atquè ista sint ignota, significat se necessario hac re cogi, ut prius declaret Initia, post Demonstrationibus Res ipsas explicet: hæc autem Initia, exponenda sunt alia Methodo, de qua ipse eo in loco disputat, & ostendit illam non constare ex prænotione Causarum, sed ex ijs quæ sunt explorata nobis, facere nota ea quæ sunt cognita Naturè. Vnde apparet, istas Doctrinas diuersas esse. Nanquè cum Initia, & ea quæ ex his procreantur sint inter se distincta, necessario distinguuntur etiam inter se debent Methodi, quæ ad eas declarandas adhibentur; ut enim cuiusquè rei natura est, sic etiam explanari debet. sed natura Principiorum et natura eorum; quæ ex his nascuntur sunt diuersa; ob id modis declarandi diuersis quæquè est exponenda. Vnde quæ proficiscuntur ex Principijs, Demonstratione declarantur: Principia verò in primis Methodo Analytica inquiruntur, post Inductione explanari habent, ut ipse Aristoteles

les ibi etiam nos admonet. ex quo loco similiter intelligimus pertinere ad eum qui vult tradere perfectam rei alicuius Sciētiam ut in primis is efficiat nota, ipsa Rei Initia si sint incognita, post totam Rei naturam Demonstratio- nibus declaret. Itā Phisicus ibi, Via Analytica inquirat, quid sit Natura, vel quæ, et quot sint Principia Rerum Naturalium, Inductione post ostendit eam esse principium Motus. Quæ- riquè hoc loco potest, nūm hac ratio explanandi, qua declaramus Initia Rei, sit propria eius Scientiæ, vel Facultatis, quæ, ipsa cogitur uti, & Nomine eius sit appellanda, aut ad aliam quampiam Artem id propriè pertineat, ita ut explanatio Phisica haberi debeat illa, quam Aristoteles in Phisicis adhibet, ad explicanda Principia Rerum, aut aliud quoddam Nomen teneat, nequè enim facile factu est iudicare, Dialecticam nè, an Phisicam (ut in hoc exemplo Aristoteles Immoremur) sit declaratio hæc; nam illud totum explanatur, rationibus sumptis ex Rebus Naturalibus. Itaque non recedit à munere suo Phisicus, aut à sua Scientiâ. si tota hæc actio, pendet ex Rebus Naturalibus & tota in his consistit, explanatq; Res Naturæ

les. Quod si quis dicat, non posse rationes à Phisico afferri præter illas, quæ sunt assumptæ ex Initijs, Scientiæ eius; tota enim Phisica, ab his ducta est, unde non erunt existimanda phisicæ rationes illæ, quæ ex Principijs his non proficiantur, is vera diceret, si una tantum Methodus valeret ad Phisicam tractandam. sed duas ad istud necessarias esse, tradit Aristoteles in initio Primi Libri Physices. Ità ex eo quod non sunt assumptæ ex Initijs, Scientiæ phisicæ fit necessario ut non sint rationes quæ demonstrant. Phisicæ tamen dici possunt, & sunt; etenim assumuntur ex ijs, quæ Sensibus perspicimus inesse, in Rebus Naturalibus, & verè declarant Principia ipsarum, quæ incognita sunt. Ità Phisicæ dici valent & Rei Scientiam vere gignunt; nam cognoscimus ex his principia esse, & quid ipsa sint. Ità notitiam hanc veram nobis dant, quæ nulla alia via acquiri potest. Ac si quis contrà dicat, explanari quidem Res Phisicas, rationes tamen esse Dialecticas, affirmetq; id Aristotelem voluisse, Primo Topices qui dicit, eam habere viam explanandi Principia Artium, atque Scientiarum, cerè id non facit contrà hanc sententiã, cū appa
reat

reat rationes illas non esse Dialecticas nec probabiles; nequè enim communi Hominum opinione fundate sunt, sed rem ipsam verè exponunt, atquè ad alteram aut contrariam partem accommodari non possunt, quod est proprium Dialecticarum rationum. Unde disputatio illa est habenda Physica; quoniam Physicis rationibus tota procedit. Quod idem etiam de quavis alia parte Philosophiæ, aut alia Scientia dici potest, cum rationibus sumptis ex partemis Rei eius de qua disputatur, declarantur Principia illius; nò enim sunt hæ rationes Dialecticæ, sed ad illam Rem tantum pertinent, ex qua sunt profectæ: verè tamen dicit Aristoteles, Dialecticam habere viam, ad explananda Principia Artium, & Scientiarum; nam ipsa ibi valet, ubi tractantur Res, quarum Initia, aliter quàm Dialecticis rationibus, declarari non possunt. & istud tribuit eo in loco Aristoteles ipsi Dialecticæ, nec aliud planè ut facile intelligi ex loco illo à quovis potest; Etenim si ex re ipsa suppediatur ratio exponendi ipsa Initia, stultum est, eam ex Dialectica querere. Sed de hac re, quisquè ita sentiat, ut sibi placet; nam hæc solam eò attingi, ut locus cuius motus fieret.

CAPVT IIII.

¶ Demonstrat cur diligenter ea tractanda suscipiat, quæ ad Definitionem pertinent. Post, ait ipsam duplicem esse, vnã quæ explicat quid Nomen significet, alterã, quæ declarat quid Res sit. disputatquè prius de Definitione Nominis, & explanat in ea summè necessariam esse perspicuitatem.

VNC reuertendum est ad propositum. Atquè cum de Prænotionibus generaliter explicatum fuerit, quæ nam ipse sint, & quomodo à nobis percipiantur, istud idem querendum in ijs est, de quibus differere incipimus. Et id accuratius à nobis effici debet, quò hæc quæ explanare ingredimur, sunt propria Initia cuiusq; Scientiæ, sine quorum, cognitione nullius Rei intelligentia capi Demonstratione potest; nisi enim cognitum habeamus Rem esse, & quid ipsa sit, nulla existit Demonstratio. nec solum Demonstratio, sed etiam quæuis alia vera declaratio rei, omninò tollitur, si sublata sit notitia Rei; nosse enim quid Res est, tantam habet vim in quaquè re percipienda (sicut Aristoteles Libro II. de Demonstratione cap. II. perspicuè declarat) vt id solum, sit medium quo quæquè Quæstio explanari possit; Etenim in Rebus ijs quæ per

per se constant, nulla alia via cognoscere licet, an aliqua ipsarum sit, nisi exploratum habeamus, quid ea sit, aut teneamus, aliquam partem Essentiae eius. Unde ipse ait, nos intelligere Hominem esse, propterea quod percipimus Animal esse, quod est pars eius. Et hanc Regulam etiam transfert, ad declarandam Questionem illam, quam in primo libro de Demonstratione Cap. Primo tractat; idest an Demonstratio sit, aut effici possit: nam ostendit Ratiocinationem esse, quia existit cognitio, quae simul cum alia cognitione iam ante percepta, capitur; ex hoc fit ut Ratiocinatio reperiri possit. quae cum sit pars Demonstrationis, efficitur ut Demonstratio ponenda sit. ita quia aliquid Essentiae eius reperitur, est confitendum eam esse, aut effici posse. Ex quo intelligitur, alterum ex his duobus Principijs; idest, Rem esse, declarari per alterum; idest per cognitionem Essentiae. Haecque declaratio, fit Demonstratione; nam explicatur Causa, cur Res sit. Quod idem etiam evenit in Rebus ijs, quae in alijs insunt; cognitio enim essentiae Rei quae ipsis subijcitur, ostendit nobis Res illas inesse, aut non inesse, & causam cur insit. ex quibus perspici-

tur quid sit Res, vel rei Essentiam esse causam
sive medium quo quæquæ Res sit, & cognosca-
tur. De hac igitur nos quæremus, qua ratio-
ne à nobis ipsa inueniri vel cognoscit possit.
Breuiter autem dilucideq; (ut opinor) omnia
quæ ad id pertinent, hic à nobis tangentur;
quoniam hæc eadem exposita latè sunt ab Ari-
stotele in II Libro de Demonstratione, & à no-
bis etiam de hac re tota ibi, in explicationibus
nostris, copiosè narratum fuit. Cum autem Es-
sentia rei à Definitione explanetur: nam ob
eã causam inuenta est Definitio, ut rei Natura
nota fieret, sicuti Primo Topices ostendit Ari-
stoteles, patet, quæ ratio à nobis tradetur inue-
niendæ Definitionis, hanc eandem esse, quæ Es-
sentiam rei, in conspectum ponet. Itaque tota
hæc Oratio nostra, versabitur in explicanda
Methodo qua rei Definitio inuenitur. Vt au-
tem istud rectè à nobis fiat, breuiter exponen-
dum est, quid sit Definitio, & quæ propriè De-
finitione explanari possint. Cum autem duplex
huic Voci Notio subsit, idest vel Explanatio
Nominis, vel Rei, in primis de ea loquemur,
quæ explicat quid designat Nomen, post de al-
tera, quæ declarat, quid res sit, atquæ ea qui-
dem,

dem, quæ est expositio Nominis, partes rei non attingit, sed denotat solum quid Nomen quodq; significat; ob quam causam, ad illa potest etiam accommodari, quæ nullo modo sunt. Nanquæ explicare licet quid Nomen Centauri declarat, cui res nulla subest; hæc tota petenda erit, ex usu quotidiani Sermonis: Nomen enim quodquæ id designat, in quo Sermo Communis ipsum ponit; is enim est sola Regula, ad quam Definitio hæc dirigi debet, ex quo fit, ut ipsa declaret unà cum Re ipsa communem Opinione, quam omnes de re habent: nequæ enim istud Nomen ad illam applicarent, nisi opinarentur talem illam esse, qualis à Voce ipsa, est designata. Unde evenit, ut cum res aliqua est omninò in cognita, explanatio Nominis eius, aperit nobis Aditum aliquem ad eam intelligendã, qui alioquæ cuius omninò interclusus erat & sic ipsa quoquomodo potest dici Principium Doctrinae, & adhibetur ab Aristotele tanquã Principium in quibusdam locis tractandis; quod idem etiam à nobis nunc effici quisquæ videre poterit. Nam quæ hic differemus, omnia ad huius normam dirigemus: conabimur nanquæ ex Notione nominis Definitionis, ea om-

nia inuenire, quæ de hac tradentur. In hæc summè necessaria est perspicuitas; nisi enim perspicuè explanetur quid Nomen significat, nihil attinet, explanationem eius asserre. Sunt enim omnia Nomina, vel vsitata, vel inusitata, & unam rem, aut plures significant, ita nisi vsitatum sit omninò verbum, et rem unam dilucide declaret, necessaria est eius explanatio. Ea. n. quæ sunt noua, & ob id inusitata, nisi declarentur, incognita sunt, et item quæ nimis vetusta, et ab vsu quotidiani Sermonis intermissa: illa verò quæ ob Inopiã Linguae ad plures res trãferuntur, diligenter explicare oportet. Nanquè nisi quis planè ostendat pro qua re à nobis ponantur euenit, ut tota Doctrina confuse tradatur; quod nescio an peius sit, quàm si nè tradita quidè esset: non enim aperitur hoc modo aditus ad Notitiã rei; sed potius occluditur, nec aliud nisi Error, ac Cõfusio in Animis nostris gignitur, du dubitamus qua de re Disputatio hæatur quã doquidè multa Noie ipso significari videantur. Hinc post nascuntur Cocertationes inter illos, qui cupidi magis Cõtentionũ, quàm Scientiæ sunt: nã aliud, atquè aliud quisquè dicit, & eodem Namine utitur. Vnde non repugnant inter se, quæ

ab

ab ipsis afferuntur, sed ipsi tantum verbis contendunt, atque pugnant. Ista non accidunt in Mathematicis, quia in eis distincte omnia Nominibus exposita sunt. Nam si quis dicat Circulum, aut Veritatem, aut Quadratum, aut quid aliud, iam cognitum est, quid quoque horum Nominum significatur. Et ita in istud tantum, id transferri potest, nec in aliud, atque aliud. Nec contingunt etiam in iis, quae ab Aristotele sunt declarata, quia ipse verus est Doctor, & Magister Disciplinarum. & vult eas gigni Praenotione. Itaque sint Praenotiones vere, id est sint notae sint perspicuae, nec obscure. aut confuse quid dictum sit, siue Nominis, siue Rei explanatio afferatur, ac si multiplex sit Verbi significatio, ea tantum tangenda, quae ad rem propositam pertinent, aliae relinquenda, aliter nimis loquax Explanatio esset, & superuacanea: cum tamen accidit, ut perfecte intelligi una significatio non valeat, potest alia ipsius patefaciendae gratia proferri; sed semper Loquacitas est fugienda. Atque ut breuissime, ac maxime perspicue, Definitio explicari potest, sic est afferenda. Quod ut commodius fiat, si desint Nomina, quae apte singulas partes rei explanent, non video cur non possint

fingi

fingi noua, quæ propriè id quod volumus exponere valeant; cum præsertim huius rei Authores habeamus Veteres Philosophos Græcos, quos in faciendis Nominibus multum diligētes fuisse constat: et certè stultitia est, quod ipsi sibi licitum existimarunt, id nobis interdictum esse putare. Sed hæc satis sunt ad hanc Nominis Definitionem exponendam; nam de alia accuratè differendum est, quæ verè est Definitio, & definite rem aperit.

CAPVT V.

¶ Incipit de Definitione Rei differere, & docet eam esse Prædicatum, quod explicat distinctè totam Essentiam, Rei, & post declarat, quomodo ipsa sit Propositio.

HÆC autem (ut ab Aristotele traditur Primo Libro Topices, Capite quarto) est Oratio, quæ declarat quid sit Esse Rei, & Capite Tertio sæpe nominat ipsam proprium Prædicatum. Ac, Secundo de Dmonstratione Capite IIII & VI. sumit pro Re iam explicata, ac non dubia, ipsam esse Prædicatum proprium, quod totam Naturam Rei explicat, recipiantq; res, & ipsa. In Primo autem de Demonstratione Capite

pite I I. numerat illam inter Principia De-
 monstrationum, & vult ipsam distare à Sup-
 positione, quod non dicit verum, vel falsum;
 suppositio verò ait rem esse, aut non esse; quam
 rem etiam nos supra tetigimus, quibus locis
 idem nos omnino docet, nec aliud, atquè aliud,
 nanquè declaratur ab eo, Definitionem verè
 esse unum ex ijs Predicatis, quæ explanant
 quid res sit, sed differre ab alijs, idest à Genere;
 & Specie; quoniam ipsa totam Naturam rei
 exponit: Vnde fit, ut res, & Definitio recipro-
 centur. Alia autem nō aperiant totam Essentia
 rei, nec reciprocantur, tum illa, tum res; Prin-
 cipium autem Demonstrationis, vel Propositio
 ab eo in Primo Libro est nominata. Ob eam
 rem, quia ex ipsa fiunt Propositiones, quæ
 sunt Initia eius, & hoc modo in Topicis Libro
 Primo Capite Tertio vocat Genus, & Speciem.
 Propositiones, nullam aliam ob causam; nisi
 quoniam cum sint Predicata ex ipsis gigni
 possunt Propositiones ut ipse ibi dicit; et ita ve-
 re & Principium et Propositio quia est Predica-
 tum, quod pro Medio sumitur in Propositioni-
 bus ex quibus fit Demonstratio, & dat Mate-
 riam totam ex qua formantur Propositiones.

Nec erat quod Locus is, Themistium tantopere perturbaret, ut eum non explicatum relinqueret. Etenim disci ex Aristotele potest, (ut dixi) Primo Topices, quomodo Prædicata hæc sint Propositiones.

CAPVT VI.

¶ Disputat de ijs. ex quibus effici debet Definitio rei, & ostendit perfectam Definitionem perspicue totam Rem declarare, distincteque; vitiosam autem esse eam in qua aliquid deest, quod inest in Natura Rei, aut aliquid additur, quod in ipsa non inest.

NOS igitur hac re iam planè ità explanata, quæremus de hoc Prædicato, vel de hac Definitione, quomodo ipsa effici debeat, et quænam via, atque Ratio ad eam reperiendam valeat, nec in hac re præstanda à Methodo, quæ à nobis in primo Libro est tradita, discedemus. Nanquæ pro vero putamus, quod Secundo Libro de Demonstratione Capite Secundo, est diligenter ab Aristotele declaratum; idest, Quid Res sit esse Initium, quo cuiusquæ rei notitia capi valet, nec ex alio loco ullo eam reperiri posse. Itaque in hoc Sermonem nobis, propositum erit tanquã Initium quoddam, à quo tota Disputatio eruenda

est quid sit ipsa Definitio : etenim Essentia Definitionis , vel Finis eius , nobis ante Oculos Mentis ea omnia ponet , ex quibus effici debet , et etiam declarabit quomodo aut quo ordine , quodquè ipsorum ad eam efficiendam adhibendum sit ; atquè nisi quis istam intuens ad hanc , id totum quod affert , accomodet , necessario quid in ea efficienda peccabit . Quid igitur est Definitio ? quæ est hæc Essentia ? Finisque eius ? is nihil aliud (sicuti iam planè dictum fuit) est , quam explanatio Naturæ rei , vel Prædicatum , quod declarat quid res sit perfectè , id est quod distinctè constituit ante oculos singulas partes , ex quibus rei Essentia est effecta . Age igitur istud totum (si placet) diligenter attendamus atquè nobis quidem , id tota Mente Cogitantibus duo in primis occurrunt , quæ in quaquè Definitione necessaria esse , putandum est . Primum ut tota res id est singula partes , quæ efficiunt totam Naturam eius reperiantur de inde ut planè declarentur ; quæ enim ex his constabit pro perfecta definitione merito habenda erit , atquè quod ad primum attinet , facile est videre in illo præstando tria à nobis peccari posse . Nam si quid in ipsa adhibebitur ,

quod in eius Essentia inclusum non sit, erit Definitio vitiosa: cum enim profiteatur declarare tantum rem illam, ad quam Definitio pertinet, aliquod aliud ad istam adiungit, quod in ea non inest, idque facit ne res perfecte intelligatur, & sic est vituperanda, nec Definitio probe dici potest: nam ipsi deest perfecta explanatio rei, quæ necessario in quaque Definitione reperiri debet. Nec minus etiam vitium habendum est, siquid in ea omittatur quod necessario in re inest: eadem enim ratio ipsam non esse Definitionem ostendit; quandoquidem non efficit rem notam perfecte; pertinet etiam ad locum hunc, ut partes rei, eo ordine dispositæ narrentur, quo res ipsa est effecta: nam si aliter id fiat, non explicatur rei Natura, sed confuse tota traditur; ita non præba eius Cognitio in nobis gignitur; Sic hac Definitionis parte admouemur in Definitione tradenda perficiendum esse ut singula partes rei, ita declarentur, ut nec aliqua ex ipsis desit, aut aliqua alia in ea recluder, & suo ordine quæque sit explanata. Alia autem pars qua, dicitur ipsam esse explanationem, vel quid quod explanat, aut notam facit rem Ostendit perspicue rem esse ab ipsa

Defi-

Definitione declarandam: ex quo apparet per-
 spicuitatem ex ijs esse, quæ per se & necessario
 in Definitione continentur, & remota ipsa, De-
 finitio nulla haberi debet. Nam ut ait Aristo-
 teles Secundo de Demonstratione Capite XV si-
 cuti Demonstratio non potest esse Demonstratio,
 quæ eadem non est ratiocinatio, sic Definitio
 pro nihilo putari debet, quæ perspicua non sit:
 quemadmodum enim tota Essentia Demonstra-
 tionis in eo est, ut forma ratiocinandi necessa-
 rio ostendat aliquid inesse in aliquo, ita tota
 Natura Definitionis id agit, ut explanet, quid
 res sit: sed quæ potest esse explanatio ista, aut
 quanti planè estimanda, si res perspicue expo-
 sita non fuerit? ita evenit ut nihil omnino va-
 leat Definitio, quæ obscure narratur. Quod
 si verum erit (sicuti planè est) nihil fermè in-
 ter perspicuitatem, atquè Definitionem interes-
 se poterit, aut ita nexa inter se ista duo erunt,
 ut alterum ob altero separari nullo modo possit.
 Vbi enim Definitio est, ibi perspicuitas sit oportet,
 nec ista absquè Definitione alicubi fermè
 extare valet. Ita intelligitur quanquè Metho-
 dum, quæ aliquid rectè docetur, Definitione
 dirigi, & Definitione fundare explanationem
 M 3 suam

suam; quid enim est Demonstratio, quæ aliquid
 inesse in aliquo dilucidè nō ostendit? sed quid
 ego istud de Demonstratione dico? quid valet
 Propositio illa, quæ unum de uno (ut ait Ari-
 stoteles In Secundo Capite Primi Libri de De-
 monstratione nō dicit? idest quæ aliquid certè
 et dilucidè de re aliqua non narrat? latissimè
 patet res ista: nihil n. omnino esse scripta illa
 oportet, quibus perspicuè idest definite, & ex-
 planatè aliquid nō est traditum. Exclamat di-
 ligentissimus ille in Medicina docēda Galenus,
 Veteres aliquos Medicos, qui Curationes Mor-
 borū literis persecuti sunt, plus mali, quā boni
 Hominibus attulisse; quod eas explicatè, di-
 stinctè, ac deniquè perspicuè explanatas nobis
 non reliquerint. Cum enim scriptum apud
 eos ita fermè sit, ad Singultum exempli gratia
 facere Piper, & Castoreum, aut quid aliud,
 multiplexq; sit natura, Singultus (etenim tum
 calore, tum frigore, tum tenui, & acri, tum
 crasso humore ea constare potest) nec ex Scri-
 ptis ipsorum quispiam intelligat, ad quem ex-
 istis Singultum, id sit propriè Remedium ac-
 commodandum, sit ut si quis istud non satis at-
 tendens, in quo nam Singultu eo uti debeat
 frequen-

frequenter non curet, sed augeat Morbum, &
 hoc modo plus damni faciat, quam utilitatis,
 ita quia perspicue idest definite de singulis res
 explicata non est, nec explicatam quidem esse
 verè dicere licet. Percipimus itaque ex istis,
 ita permixtam esse Definitionem in quaque
 forma docendi, ut hæc tota ab ipsa sit. idq; ob
 eam causam, quia nihil absque hac perspicue
 nihil certè declarari valeat. Et istud est, quod
 & supra sepe significavi, & Aristoteles nos do-
 cet I I de Demonstratione Capite I I. Idest
 Definitionem, vel quid Res sit, esse Causam,
 aut Initium, quo quaque Rem intelligimus.
 Quæ quidem, cum alijs omnibus, quæ aliqua
 Doctrina aut Arte explanantur, lumen &
 perspicuitatem det; ut ipsa multò perspicua
 sit, perficiendum erit. Id nos qua
 ratione effici possit, explanare
 ingrediemur, & docebimus
 qua via ea inueniri
 valeant, ex qui-
 bus ipsa con-
 stare de-
 bet.

CAPVT VII.

¶ Declarat non posse Definitione explanari quid sit Res, nisi ipsa contineat Prædicata, quæ id explicant. & ostendit, ista esse Genus, & Differentiam; nam hæc inter se iuncta, perspicuè aperiuunt quid Res sit. deindè demonstrat, quæ nam Res Definitione exponi possint, & quæ non possint, & ab ipsa explicari tantum, Naturam Rei vniuersam, quæ nomine Generis, vel Speciei declaratur. hinc fieri ostendit, vt Genera media, & Species extremæ in Definitionem cadant, nec aliud quidquam.

PERSPICUVM autem est, non posse ab illa declarari, quid sit Res, aut qua sit tota Natura rei, nisi omnia in se contineat, quæ ad istud explanandum valent: ista autem sunt, quæcunque semper de Re dicuntur; idest sunt Prædicata necessaria, quæ vniuersè & semper in Re insunt; nec re ipsa, aut cogitatione à Natura Rei separari possunt; sunt enim talia, vt nequè sine his, Rei natura constare, aut quæ qualisq; sit, intelligi possit. Tria autem omnino esse. Prædicata, quæ declarant quid sit Res, aut ad ista tria omnia alia referri, nec alia vlla reperiri posse, quæ id valeant, nos docet Aristoteles Primo Topices Capite VIII. Etenim quæ declarant quid Res sit, & ita sunt, vt in unoquoque

quoque ex decem Cathegorijs, supra ipsam Rem ponantur. Neque enim que alijs Subiecta sunt, explanant quid sint Superiora, sed contra superiora ostendunt quid illa sint, que sub se subiiciuntur. Exempli gratia si queratur quid sit Animal, non recte responderi potest, ipsum esse Hominem: sed istud assumendum est, ex ijs, que supra ipsum sunt. itaque probe respondemus, ipsum esse Corpus, aut Corpus Animatum. Quod idem etiam fit in singulis alijs Cathegorijs. Ex qua re perpicitur, ista Predicata, velesse Genera rerum earum, quas Definitione explanare volumus, vel assumi ex his Generibus. Unde Species quia Species est, non poterit in Definitione adhiberi tanquam Predicatum: quoniam ut talis est, alijs subiicitur, non autem de ipsis dicitur. Itaque tota Definitio complectetur id Predicatum, quod pertinet ad Genus, & id de Specie explanabit, que sub eo est. atque ita declarabitur quid ipsa sit: sed id per se non valet, ad ostendendam totam Naturam Speciei; quoniam Genus quidam est pars eius, & includitur in natura ipsius, atque aperit quid ipsa sit; non tamen est idem, quod ipsa, sed latius patet, quam ea, & denique

deniquè ab ea differt. Vnde aliud quid est adiungendum ad istud Genus, quod simul cum eo declaret perfectè, quid sit ipsa Species. Istudq̄, ut iam expositum fuit, non potest inueniri nisi ex ijs, quæ supra ipsa sunt: supra autem Speciem, recta quidem via nobis ad superiora ascendentibus, nihil occurrit, nisi ipsum Genus, quod quidem continet naturam omnium eorum, quæ supra ipsum sunt. ob quod, nihil in hoc reperitur, quod ad declarandam Naturam Speciei valeat. ex quo aliundè, idest ex latere (ut breuiter rem tangam) eorum, quæ in Cathegorijs consistunt, id quæri debet. Est ergo petendum ex latere ipsius Generis: In hoc autem loco, non est aliud quam Differentia; hæc enim est inclusa in intima Natura ipsius Generis, & magis distinctè quam faciat Genus ipsam patefacit. & hac de causa adiungitur ad latus eius. Ità, magnopere nos adiuvat ad explicandam totam Naturam Speciei, quæ nihil aliud est quam Natura Generis Differentia conformata. Itaque si Genus verum, & Differentias eius veras adhibebimus, ad explicandum quid Species sit, nullum Prædicatum prætermittetur à nobis, quod eius Naturam

exptèel

expletè aperire valeat. omnia enim in his includuntur, nec alia reperiri possunt, quæ ad id pertineant. Ex quibus patet, hæc esse veræ Prædicata, unde cuiusq; Rei Definitio effici debet. Quod etiam rationibus ex Physica sumptis, facile ostendi posset: sed non sunt permiscenda Disputationes Physicæ cum his. Declaratur etiam hoc loco, quæ his duobus Prædicatis carent, Definitione non posse intelligi. ita summa Genera, ultra quæ nullum aliud relinquatur Prædicatum, in Definitionem cadere non poterunt. Ex quo, media Genera, & postremæ Species sic declarabuntur, nec aliæ ulla: Nam Definitio, ad hæc tantum valet; etenim quæ sub extremis Speciebus sunt; idest Res ipsæ Singulares Definitionem etiam habere non possunt; nam sunt infinitæ, nec eodem statu Naturæ permanent; unde nec Ratione cognosci, nec Scientia comprehendi valent. Ità nec Definitio etiam in eas conuenit; quoniam ipsa est Principium, à quo & Demonstratio, & Scientia gignitur. Hinc fit, ut Res tantum Vniuersæ in Definitionem cadant, & ex his illæ, quæ aliquod Genus supra se habent, quod cognoscitur ex illis Definitionibus, quæ

à sin-

à singulis Artibus, atque Scientijs afferrī solent; nulla enim ipsarum rem singularem explanat, sed totam Naturam eius. Etenim nec Mathematicus explicat quid sit iste Triangulus, qui est hic descriptus, sed totam Naturam Trianguli, quæ huic, & illi, & alijs singulis est communis. Item & Arithmeticus explanat Numerum, & quisq; alius denique totam Naturam Rei, quæ per plures res est diuisa Definitione complectitur; quoniam hæc sola (ut dictum fuit) ea explanari potest, & ipsa (sicuti etiam supra ostendimus) vel Generis, Nomen vel Speciei tenet; idest vel est cōmunicata Generibus, quæ inter se Specie differunt, vel multis Speciebus Natura inter se distinctis. Ac de his utrisq;, docenda ratio est, quæ cuiusq; horum Definitio rectè inueniri valeat. Atque in primis de his quæ ad Speciem pertinent post de Genere dicendum erit; nam facilius Speciei Definitionem, quàm Generis, quisq; reperire potest; quoniam ipsa proprius accedit, ad Naturam Rei Particularis, quæ nobis magis est cognita, quàm sit ea, quæ est Generalis.

CAPVT VIII.

¶ Dicit necesse esse ad reperiendam Definitionem Rei, in primis inuestigare verum Genus Rei, et id applicare ad Rem definiendam, & docet quomodo istud rectè effici à nobis possit.

N hac necessarium omninò est Genus sub quo ipsa Species est subiecta, ante omnia nosse; nã istud est pars Naturæ eius, & Principium à quo illa est inchoata, & tota effecta. Atquè nisi istud cognitum fuerit non potest aliquomodo intelligi, quid species sit. Id quærendum erit, in aliqua ex decem Cathegorijs; idest in eadem, in qua species consistit, nam supra ipsam est collocatum. Sed de ratione tota, qua istud inueniri potest, & omninò cognoscere valeamus, an aliquod sit Genus alicuius, supra à nobis diligenter est expositum, Libro Secundo; nam id discitur ex Locis, qui traditi sũt ab Aristotele, Libro IIII Topices, qui propriè ad istud pertinent: nos autem ibi ea attigimus quæ satis esse duximus ad id, quod nunc agimus. Ex eo loco igitur, id totum percipi poterit. A nobis etiã, eodem Libro I I. tacta est alia quedam Via, quæ ad istud inueniendum nos facile feret. De
qua

qua non inutile erit, hic narrare nam viden-
 dum est, an Res ipsa, de qua inquirimus, ad
 aliquam Artem, aut Scientiam pertineat; nam
 Res sic erit, ut Genus, in quo Ars, vel Scien-
 tia versatur, sit & Rei eiusdem Genus. Exem-
 pli gratia, si queratur Definitio Ternarij, quia
 istud ex ijs est, quæ ab Arythmetica tractan-
 tur, fit ut Genus in quo versatur Arythmetica
 idest Numerus, sit & Ternarij Genus. similis
 est ratio cæterarum rerum; nam quæ ad Phy-
 sicam, aut ad aliam quancquè Philosophiæ
 partem conveniant, habent idem Genus, quod
 & illa Pars explanat. Ità euenit, ut si Leonem
 verbi gratia aut Taurum, aut quid aliud si-
 mile explicare propositum sit, ea Pars Philo-
 sophiæ, ad quam tractatio horum congruit,
 & est illa, quæ de Animalibus inquirit, Ge-
 nus harum omnium Specierum nobis suppedi-
 tet. Idem accidet si vel Ficum, vel Prunum,
 vel Fraxinum, aut aliud quid tale definien-
 dum suscipies, ex eadem Parte Philosophiæ
 quæ ista explanat, Genus horum facile inue-
 niripotest. Sed nè quis error hoc in loco cree-
 tur, Genus illud intelligo, quod est tale, ut sub
 ipso Species subijciatur, et inter ipsum, & Spe-
 ciem

siem nullum aliud medium Genus sit; id enim
 verè Genus est, & continet in se omnia Prædi-
 cata superiora; id est quæ supra ipsum in Ca-
 thegoria rectè posita sunt. Ex quo fit, ut si istud
 adhibeatur, in Definitione, superiora omnia,
 quæ in eo inclusa sunt, etiam exhibita sint. Et
 ita non necesse est ipsa ponere: si verò id omit-
 tatur, & alia superiora omnia addantur, ni-
 hil valeat Definitio; quandoquidem ipsi deest
 verum Genus; si quis enim explicans quid sit
 Fraxinus, dicat eum esse Stirpem, is nihil fer-
 mè declarat, aut non propriè Rem declarat; nõ
 enim affert verum Genus. Etenim inter Fra-
 xinũ & Stirpem, est Arbor quæ est verum Ge-
 nus Fraxini, & segregat eum à Virgultis, ab
 Herbis, & ab alijs, quæ voce Stirpis declara-
 ri videntur. Unde fit, ut supervacanea sit vox
 ipsa; & hac de causa obscura, & vitiosa redda-
 tur Definitio. Istud idem, in quaque Defini-
 tione accidet, si quis relicto verò Genere Rei ali-
 quod ex his Prædicatis, quæ supra Genus sunt,
 ad eam adiungat; qui enim explicare volens
 quid sit Candor, ait ipsum esse Qualitatem,
 is nimis altè Genus repetit, & ineptè, ac planè
 inscitè loquitur; nequè enim definita est Expla-
 natio

natio, & perspicua, sed omnino confusa. ac ne explanatio quidem verè dici valet; cum enim multa, ac fermè infinita res, hac voce ostendantur, vix intelligi potest, quæ nam ex istis sit attributa Candori. ita nihil aliud nisi confusio quedam, hac voce in Animis nostris creatur. Et ob id Definitionis Nomen, rectè non habet, quæ sic est explanata: secus erit si loco huius, ponatur Color, nam iam quid certi de Re cognoscimus, quoniam verum Genus profertur quod est Pars Essentia eius.

CAPVT IX.

¶ Declarat in primis qualia sint reliqua Prædicata, ex quibus efficienda est Definitio. & post docet, ex sola Methodo diuidendi, intelligi quomodo tum omnia ista sumi possint, tum ordine ad Rem explicandam, in Definitione disponi valeant Et item ostendit, Methodum Analyticam, ista omnia inquirere, atquè inuenire, & an verè insint in Re aut non insint, Inductione declarari.

IN VENTO Genere, alia Prædicata inquirenda, quæ aperiant totam reliquam Naturam Rei: atquè hæc omnia, ut uniuersè, & semper, & necessario in Re insint oportet; nequæ enim ex alijs, Rei Natura consistere potest, & hæc sola patefaciunt quid ipsa sit. ista, in eadem Categoria

thegoria reperiuntur, in qua inest Genus, & Species postrema, de qua nunc inquirimus. atque ex his, alia supra genus Rei collocantur, & patent latius, quam ipsum, alia partim ad latus eius adherent, partim infra ipsum sunt, et ista omnia de ijs dicuntur; de quibus etiam Genus. Atque ea quidem, quæ latiora sunt Genere, nihil necesse est, distinctè in Definitionem includere; quoniam sicuti expositum fuit, Nomine Generis omnia declarantur. Cauendumq; ne quid superuacaneum in ea adhibeatur. Nam qui Animal, tanquam Genus Leonis in Definitione ponit, is simul cum hoc omnia Prædicata, quæ in Cathegeria, Substantiæ supra Animal consistunt, profert, idest corpus substantiam & alia. Ità superuacaneum est, aliquid horum ad Definitionem separatim adiungere. Illa itaque tantum in eam conijcere oportet, quæ non patent latius, quam Genus. nam ista si sint differentia, quæ lateri Generis infixæ sunt, patet has vel harum contrarias necessario in re esse: si verò infra Genus consistant, omninò de Re dicuntur, & sunt Prædicata, quæ explanant quid Res sit, quoniam supra ipsam Speciem, & rem, de qua Definitio

inquiritur sunt. Itaque hæc in unū rectè, et ordine congregata, totā Essentiā rei planè explanare poterunt, ac licèt quodq; horū separatū ab alijs latius sit re quæ definitur, tamē si hæc diligenter tractata fuerint, in his oīa reperientur, quæ ita totā Naturā Rei adæquabunt; ut nec vlla pars eius relinqui possit, nec alia vlla in illa redūdet. Nam si quis afferat Definitionē Ternarij (libenter. n. ea Exempla proferimus, quæ sunt ab Aristotele apposita) in primis ei occurrat Genus, idest Numerus; is .n. est Genus Ternarij, nec supra hoc aliud inquirere oportet; itaque istud est primum Prædicatum necessarium, quod latius patet Specie, & continet in se, quæ in alijs speciebus insunt, post cū se se ostendit impar; necessario enim omnis Ternarius est impar, & istud non patet latius quàm Numerus, sed tamen latius est, quàm Ternarius; nam sunt alij Numeri impares. Postremò istud necessario in eo inesse cognoscimus, quòd ipse est primus duobus modis; idest tum quia non constat ex alijs Numeris, sicuti Septemnarius (exempli gratia) constat ex quatuor, & ex tribus, tum etiam quia nullus, alius Numerus illum metitur: sola enim Vni-

tas ipsum metiri potest; ipsa verò non est Numerus, ac licet id in alijs insit; nam Septennarium, etiam Vnitas metitur, tamen ab alijs differet, quòd ista duo in se habet, quae efficiant cum primum: nequè enim est reperire numerum alium, in quo ista insint, ità hæc omnia simul congregata totam Naturam Ternarij, expositam nobis ante oculos Mentis ponunt, nec in aliam congruunt. Itaque existimandū est, ista Prædicata esse verā Definitionem Rei; cū.n. declarent quid Res sit, et insint uniuersè ac necessariò in Essentia Rei. Confitendum erit ipsa esse aut partē Essentiae, aut Essentiam totā, sed ipsa non esse partē ex eo cognoscitur, quoniā Genus Rei dici nō possunt. quandoquidem Genus plures Res, vel Species, Natura inter se distātes continet, et de his dicitur; hæc aut ad Naturā Rei vel Speciei tantū pertinet, et ipsam totā Essentiamq; eius explanant, congruuntq; simul cum hac, & ad res singulares, atquè indiuiduas, quae ea Natura, atquè Specie comprehenduntur. Itaque erunt vera Essentia Speciei, cum sic inter se iuncta declarent singulas partes Essentiae, ex quibus Res est effecta, & distinguant eam ab alia quaque.

Sunt ergo Definitio; atque ista quidem, ut apud Aristotelem conscripta extant, sic etiam à nobis sunt explanata. Tantum in id laboravimus ut perspicue omnia exponerentur; patet autem in his Prædicatis explicandis, & disponendis Aristotelem usum esse Via dividendi; descendit enim (ut aperte apparet) à Genere ad inferiores Species, atque ad unam quaque Speciem, vel Genus medium distinguendum Differentiam primam adhibuit, donec postrema quedam Differentia sese ipsi obtulit, quæ propriè gignit Naturam Rei, de qua ipse quærebat, & hanc talem esse, ex eo certè percepit; quoniam infra ipsam nulla alia Differentia reperitur, aut Species, cuius illa Forma sit, sed solùm singulares Numeri, id est is, atque ille Numerus Ternarius, et alius, atq; alius. Atque hæc non aliter esse, ac dicimus, facile erit videre, si percurratur omnia, quæ iam tacta sunt. quod haud inuitus faciam; quoniam Res hæc Lumen affert huic Loco, quem nunc tractamus. Genus itaque quod inventum est ab eo, vel ex Locis ijs, qui propriè ad id pertinent, vel alia regula, atque via, de qua ostendimus, ipse divisit Differentia, quæ omninò est prima, id est,

idest, quae totam Naturam eius amplectitur. Etenim omnis Numerus vel est par, vel impar, quoniam verò constat Ternarium esse impar, ideo hæc Differentia est adiungenda Numero; reddet autem Naturam Generis magis angustiam: efficitur enim ex his duobus simul iunctis Genus, quod est infra Numerum, idest, Numerus impar, itaque Ternarius erit Numerus impar. Cum verò ista duo Prædicata nondum planè, & perfectè declararent Naturam Ternarij; nam latius patent, quam Ternarius; transferuntur enim ad Septemnarium, & ad alios. ob id alia Differentia adhibita fuit, quae adhuc magis ista in angustum adduceret, et ipsa est similiter prima; quoniam se se diffundit ad omnem Naturam, quae per ipsam dividitur. Omnis enim Numerus impar, vel est primus vel non est primus; vocat autem Numerum primum eum, quem Vnitas metiri valet: itaque apparet Ternarium esse Numerum primum; nam Vnitas illum metitur; sed ista omnia nondum explicant propriè, & per se Naturam Ternarij; sed ad alias etiam Species Numeri pertinent, quae sunt distinctæ à Ternario. Etenim Septemnarius verbi gratia

est Numerus impar primus, ob quod ista Predicata nondum adequant Naturam Rei, quam inuestigat; & ita aliam Differentiam protulit, quæ similiter est prima, nam omnis Numerus primus, vel est primus uno modo, vel primus duobus modis. Primum autem Numerum duobus modis esse dicunt eum, quem Unitas metitur, nequè constat ex Numeris, atquè id cum appareat in esse in Ternario, & de nullo alio dicatur, rectè poterit adiungi ad ea Predicata, quæ sunt inuenta, & simul cum eis explanabit totam Naturam Ternarij; nec præterea quid aliud perquirendum erit, quod ad id necessarium sit. Nam Ternarius est Numerus impar, primus duobus modis, & vicissim verè dicitur Numerus impar, duobus modis est Ternarius. Itaque pro certò putandum est, istam esse Definitionem Ternarij; quoniam infra Ternarium nulla relinquitur Species inquam ista convenire valeant, & vicissim omnia verè dicuntur. Hæc autem propterea Oratione hac nostra hic dilatate placuit, ut distinctè perspicere possent, quid valeat Methodus ista Dividendi ad Definitiones rectè tradendas. Nam in quaque Definitione tria necessaria sunt,

sunt, primum ut omnia Prædicata, quæ expla-
nare possunt quid res ipsa, quæ Definitione ex-
ponitur sit, in ea referantur, nec aliquod ex
istis prætermittatur, tum ut quo ordine à Na-
tura genita in re ista sunt, eodem explanentur
Postremo ut nullum aliud inutiliter ad eam
addatur, quod ad Rem non pertineat. Ista o-
mnia, si ea attendantur, quæ de hac Methodo
sunt à nobis tradita Libro Secundo, rectè à no-
bis fient, nanquè cognosci potest ex Definitione
Ternarij quam modò, ex Aristotele transuili-
mus, ipsam perfectè explanatam esse, & ordi-
ne omnia exposita fuisse, quoniam semper pri-
ma Differentia omnia distincta sunt: fit enim
ut nulla pars Differentiæq; Rei, quæ vel lateri
Generis hæret, omitti valeat, si ista proferatur,
nec aliquod Genus, inferius transiliri possit, at-
què ut postremo singula inueniantur, & tan-
dem perueniatur ad extremam Rei partem vel
Differentiam, quæ Naturam Rei perficit, nec
in aliàs diuidi valet. Idq; nam supra à no-
bis Libro Secundo breuiter tactum fuit; nunc
verò magis perspicuè exemplo allato est pa-
tefactum, & paulò post etiam cum Defini-
tionem Generis mediij tractabimus, diligen-

genius explicabitur. In istis etiam, quæ sic exposita sunt ab Aristotele Secundo Libro de Demōstratione Capite XIII. aperte perspicere licet verum esse Methodum hanc, nihil nequè docere, nequè Ratione declarare, sed sumere omnia pro notis, & petere ut dentur. Cum enim dividitur Genus Differentijs contrarijs, sumitur deinde alteram inesse in re. V. G. dicimus Ternarium esse parem, aut impar, post petimus ut detur nobis ipsum esse impar, vel sumitur tanquam notum; istud idem semper in quaque distinctione, ab illa efficitur præclare quæ Aristoteles Rem hanc adnotare volens, dum explanat Definitionem Ternarij, ait sumi esse impar, aut primum, nec aliter unquam loquitur. Sumuntur autem, quæ parata sunt, & Nota, ex quo non declaratur quid ab ea, licetq; cuiquæ, si quid ipsi non placeat, aut non probetur, dicere, non ita esse, nec ista Methodus ad id ostendendum aliquid affert. Itaque tenendum est id nos habere ab ipsa, ut ea quæ inuenta sunt, et iam parata habentur, in ordinem adducat, & nullum ex his transiliat, aut omitat, quod quidem ad exponendam, Naturam Rei, et ipsam distinctè constituendam

stituendam ante Oculos mirificè prodest. Quæ
 verò via ista Prædicata inueniantur, non erit
 difficile explanare. Nam perspicuum est hæc
 in illis reperiri, in quibus extant: Speciei au-
 tem Essentia in rebus singularibus, atque in-
 diuiduis insita est, quæ sub ipsa subiiciuntur.
 In his ergo nos inquirere ipsam oportet; quo-
 niam in eis inclusa est. Via autem, qua ad
 hanc peruenimus est Via illa, vel Methodus
 Analytica, de qua Primo Libro multa disputa-
 ta à nobis sunt. Nam reuertendo ab ijs, quæ
 postremo Natura efficit, vel à fine ipso, imus
 ad inuestigandam totam Essentiam Rei, vel
 ipsa initia, ex quibus ea constat; postremo au-
 tem Naturam in Speciebus gignendis sibi propo-
 nit res singulares; has enim & esse, & conser-
 uari vult, & ita totam hanc Vniuersi Natu-
 ram sustineri. Isq; est Finis, qui, maxime ab
 illa est exoptatus, & cuius causa omnia efficit.
 In his autem procreandis suo quodam Itinere
 à primis quibusdam generalissimisq; Initijs ad
 ea, quæ propria cuiusq; Naturæ sunt, et ipsam
 perficiunt, procedit; cuius quidem contrarium
 iter nos conficere oportet, si ad ista eadem Ini-
 tia, ex quibus quæquæ Natura constat, perue-
nire

nire volumus. Etenim, quæ Sensibus obijciuntur, in primis considerare cogimur, et ex his ad alia proficisci, quæ Sensus latent: Sensibus autem occurrunt, quæ postremo Natura efficit, unde reuersionem contrariam tineri Naturæ in his conquirendis facimus, & ita Via Analytica reuertimur ad Principia Naturæ, idest ad Essentiam Rei. Nam quia videmus hunc Hominem, atque illum, & alium, ac denique singulos Homines loqui, scribere, prouidos esse, Consilios, Legibus inter se se consociari, et alias quasdam similes Actiones agere, quæ ab alijs Animantibus non geruntur. Ex hoc intelligimus Initium quoddam in omnibus esse, quod est causa, quod illas gerat, et istud nominamus Rationem, existimamusque id unum ex ijs. Prædicatis esse, quæ efficiunt Essentiam eius; nam semper, & in quoque Homine est, dumque manet Vita eius: ut istud in eo appareat, necessè est, & sic à postremis redimus ad prima; idest inuenimus Initium ex quo Natura Hominis est genita. & item quoniam hos singulos Sensum habere cognoscimus, nec eorum Vitam stare posse absque Sensu, iudicamus in eorum Essentia contineri Vim hanc à qua Sensus nascitur,

nomina.

nominamusq; hanc partem Essentia Anima-
 lem, vel Animal. Ità reperta à nobis est altera
 pars Essentia Hominis; istud idem contingit
 alijs rebus omnibus; nam cum perspectum à no-
 bis est hunc atque alium Ternarium, & singu-
 los quosque non cōstare ex Numeris, et Vnitatē
 ipsos metiri, atque impares esse, & notum ha-
 bemus ista in omnibus his reperiri, semper, &
 necessarò, pro certò dicimus hæc Prædicata esse
 Essentiam Numeri Ternarij. Ità reuersio à
 postremis ad prima nobis perspicuam efficit Spe-
 ciei Naturam, & subiicit nobis ante Oculos
 Prædicata, quæ explanant, quid ipsa sit: sed
 ista omnia (vt planè expositum est) reperiun-
 tur contrario ordine ac Natura ipsa procrea-
 rit. Vnde Methodus diuidendi in hoc neces-
 saria est, quæ sumens ista sic inuenta, ex ordine
 ipsa disponit, & Methodo definiendi dat, vt ex-
 planentur. Ità percipitur istas Methodos, sic
 inter se copulatas esse, vt altera sine altera fer-
 mē nihil possit. Quod si de aliquo Prædicato,
 quod Methodo Analytica sit inuentum, dubite-
 tur hereat ne in re, aut non hereat, Inductio
 ad id ostendendum parata est. nam quia in hoc
 atque in illo, & in alio, atque alio, istud inesse
 cernitur,

cernitur, ut in omnibus insit, affirmandum erit si inest in omnibus semper etiam inesse existimare oportet, si tale sit, erit necessarium & uniuersè inerit: Sed ista alibi sunt tradenda. Nunc quæ sequuntur explanare oportet.

CAPVT X.

¶ Declarat rationem, qua Definitio Generis inueniri potest, & ostendit Viam diuidendi id prodesse, ut ordine partes Definitionis disponantur. Et postremò ait Methodo Analytica cognosci posse, an vox aliqua verè sit Genus, aut non sit.

SEQUITVR autem, ut expositis ijs, quæ ad Definitionem Speciei reperiendam pertinent, Viam, & Rationem ostendamus, qua Essentia Generis à nobis inueniri poterit. Ad hanc inuestigandam, ista eadem via, quæ nos ad Speciem duxit ingredi oportet: nam quemadmodum Essentia Speciei est diuisa in singulares res, & in his inuenitur, sic Natura Generis, est tota distributa in suas Species, et in his reperienda erit. Nam cognita Natura Specierum, in his necessario elucet Natura Generis; quoniam istis est communicata, et sic ex his cognosci potest; quod ita redeundo à Speciebus vel ab inferioribus

inferioribus progredimur ad Prima, & ad Genera, et hac Via est Analytica. Necessarioq; nobis sic faciendum est: quoniam cum Natura Generis longius distet, quam Species à Sensibus nostris, est minus etiã nota nobis, quam sit Species, ita in ea inuestiganda utimur Prænotione Speciei, nec alia Via ad cognitionem huius pervenire licet. Ex quo imprimis perficiendum est, ut cognitas habeamus Species ultimas, quæ sunt primæ et simplices Species; quoniam post singulares Res ipsæ nobis primò occurrunt, & in has Genus distribuere oportet. Post quæquæ ex his, aut certè magna pars ipsarum Definitione explicanda est: nihil enim refert omnes ne, an aliqua ex his proferantur; æquè nanquæ in paucis, atquæ in omnibus perspicipi potest, quod querimus: fiet enim omnino, ut ex Definitione cuiusquæ harum percipiamus, quæ propriè insint in quaquæ specie, & quæ non propriè insint; sed sint communia cum alijs, resquæ sic erit, ut quæ reperientur communia alijs, ista sint partes ex quibus constat Natura Generis, & tanquam Differentiæ ipsi propriè adhiberi debeant, ad explanandum quid sit illud. Vnde patet hac ratione faciliè inveniri posse Differen-

tias

tias quæ sunt partes Definitionis Generis. Altera autem pars Definitionis huius, quæ est Genus non opus habet accurata inquisitione. nam est, Genus summum, sub quo subicitur istud Genus medium, de quo inquirimus, & ita facile reperiri, ac cognosci valet. Exempli gratia, si quaeratur quæ nam sit Definitio Lineæ, occurrit ipsa Quantitas; nam hæc est Genus summum, sub quo Linea collocata est. Si de Animalibus explicemus, Substantia, vel Corpus erit Genus; nequè enim interest, an sumatur illud, quod altissimo loco consistit, aut aliquod ex illis, quæ paulò infra ipsum sita sunt. Itaque ex isto, & ex Differentiis narratis tota Definitio quam quaerimus, perfecta reddetur, atquè, ut Res hæc tota magis perspicua adhuc efficiatur, Exemplis est declaranda. Si quis velit hac Via reperire quid sit Essentia Animalis, de quo nunc loquimur, hæc non constat per se, sed in Equo, Leone, Homine, et alijs Speciebus, (nequè enim singulas afferre (ut dictum fuit) oportet insita est, quæ sub ipso sunt subiecta, atquè ut rectè omnia inueniri valeant, Definitiones harum explicari debent. Sed qua Via hæc inquirenda sint, iam traditum est. Itaque Homo erit Res

Animata

*Animata Sentiens, quæ duos habet Pedes, & Ratione utitur: Equus autem erit similiter Res Animata Sentiens quatuor habens Pedes, quæ hinnire solet; Leo verò est Res Animata Sentiens, Fera, & Rugiens. Igitur communia his omnibus sunt Res Animata sentiens: alia autem propria cuiquæ. Vnde ista si adiuncta sint ad Genus summum, sub quo Animal subijcitur, gignent integrã Definitionem Animalis. Istud autem est Substantia, vel Corpus, ex quo perfecta Definitio Animalis erit Corpus Animatum Sentiens, eademq; Ratio applicanda erit ad inveniendas Definitiones aliorum omnium Generum, quæ est Media sunt. Nã si queratur, quæ sit Definitio Lineæ, hæc primum est dividenda in Species postremas, hæ sunt, Linea Rotunda, Recta, & Curva, post quæquæ ex his explicari Definitione debet, quæ communia cuiquæ Definitioni harum sunt, inter se iungenda, & Genus supremum cum his copulandum; ita Definitio Lineæ inuenta erit. Igitur afferantur Definitiones Specierum. Quid est Linea recta? est Longitudo absq; Latitudine, cuius Media inter extrema æquæ iacent. Rotunda est Longitudo absquæ Latitudine, ad quam omnes Lineæ
rectè*

rectè ducta à Centro, quod est intra ipsam ad
 ad Circumferentiã sunt æquales. Linea curva
 est Longitudo, sine Latitudine, quæ constat ex
 rotunda atquè recta. Perspicimus itaquè in sin-
 gulis his Speciebus, illud commune omnibus es-
 se, quòd quæquè ipsarum sit Longitudo, sine La-
 titudine. Istud ergo si sumptum sit, & coniu-
 gatur cum Genere summo reddet Definitionem
 Lineæ, quam inquiremus perfectam. Genus
 summum, sub quo subijcitur Linea, est Quan-
 titas, unde ea Lineæ Definitio integra habenda
 erit, quæ est Quantitas longa absquè Latitudi-
 ne. Nec est dubitandum quin Methodus ista,
 qua ab Aristotele docemur, ita inuestigare has
 Definitiones Generum, sit Analytica; nam id
 fermè ex re ipsa cognosci potest. Etenim ab ijs,
 quæ postremò genita sunt à Natura, reuerti-
 mur, ad inquirenda, quæ primo ab illa pro-
 creantur. Primo autem ipsa creat Initia gene-
 ralia in re, post alia, atquè alia, quæ reddunt
 Naturam Rei magis particularem, & quisq;
 Intelligere potest hanc Viam certè, & absque
 ullo errore, nobis subijcere Naturam Gene-
 rum. Nam ut Aristoteles recte nos admonet,
 simplex Essentia, Specierum, quæ Definitione
 exponitur,

exponitur, est causa eorum omnium, quæ in Ge-
 neribus insunt: nisi enim, Species à nobis Men-
 tē tenerentur. nulla Notio Generis cogitatione
 percipi valeret; ex his enim tota extrahitur, &
 ab his verè nobis est suppeditata. Natura enim,
 quæ communis est multis Speciebus, ea tota est
 Generis, magnumq; ingenij Lumē in Aristotele
 fuisse opinandum est; quòd ista viderit, & ma-
 gnum etiam optimarum Doctrinarum Studium
 exercitationemq; quòd hæc monumentis suis præ-
 clarè conscripta nobis reliquerit. Is idē ostendit
 Viam dividendi ad Definitiones afferrè, ut Præ-
 dicata quæ explanant quid Res sit, ordine nar-
 rentur, & omnia colligantur, nec ullum omitta-
 tur, quæ à Magistro didicit, à quo sūmo studio
 hanc Methodū scriptis suis concelebratam fuis-
 se videmus. Vnde si ea Prædicata tantum sumā-
 tur, quæ explanant quid res sit, & quodq; suo lo-
 co disponatur, nec ullum omittatur, quis non vi-
 det Definitionem rei perfectè explanatam esse?
 Sed ista omnia hac mea Disputatione iam planè
 mihi declarasse videor. Nā & Secundo Libro,
 et Paulo antè à me de his disputatū est. Etenim
 Prædicata, quæ ad Essentiam rei pertinent, ab
 alijs distinguuntur quòd omnia sunt ducta ex
 O Genere,

Genere, et differentia rei; verum autem Genus
 Rei, et vera Differentia ex locis traditis perfe-
 ctè cognoscuntur ex ordine illa disponi in Defi-
 nitione percipitur, cum ea quæ latiora sunt su-
 pra alia collocantur, hæc eadem ea rē quoquē ab
 alijs distinguere possunt, quod ipsa non consequun-
 tur alia, sed alia his & item cum perspicimus
 Genus prima Differentia distinctum esse,
 quod nos supra diligenter exposuimus: Nihil præ-
 termissum fuisse declarat extrema Differentia,
 quæ propriè est Forma rei, infra quam nulla
 alia reliqua apparet, quæ in rē insita sit. Atquæ
 hoc quidem modo ad ista omnia utilis est hæc
 Methodus, nec alia vlla in istis, nos restè instrue-
 re valeat: ob eam autem rem non omnino appro-
 batur; quoniam Genus Rei statim tractat, quod
 varias, & multiplices Differentias in se inclu-
 sas tenet, quas ex ipso distinctè extrahere non
 est mediocris Ingenij. A Notitia enim nostræ lo-
 ge distat ob quod non possunt eius Differentia ni-
 si ab ijs percipi, qui exercitati in Scientijs &
 Doctrinis sunt, facileq; est in hæc decipi quod qui-
 dem non euenit ijs, qui Methodo Analytica, De-
 finitionem inquirunt. Nihil enim in his errare
 aliquis potest, si primum res singulares diligen-
 ter

te introspeciat: etenim facile ipsi ostendetur an aliqua Natura communis in has diuisa sit, iudicabitq; istam esse Essentiam speciei sub qua ille, res sunt subiectæ. Quod si nihil reperiat, quod in omnibus communiter appareat, iudicandum est Vocem illam esse ambiguum nec declarare Speciem aliquam, & ita frustra queritur vlla eius Definitio quæ rem declaret, istud idem similiter contingit & in genere. Nam si proposita sit Vox, quæ multas Species ostendere videatur, spectandum separatè in hac & in illa, atque illa Specie an aliqua Essentia communis omnibus in ipsis inhaereat. si ita sit & hæc communis Essentia declaretur ab ea Voce, nõ est dubitandum, quin hæc sit Nomẽ Generis, intelligimusq; Definitionem Generis esse communiter illam Naturam, quæ in his Speciebus cernitur, & hæc Cognitio est multo magis certior, quàm ea quæ datur nobis à Methodo diuidendi, cum Genus distinguimus suis Differentijs, Nam re ipsa, & Actu oĩa percipiuntur à nobis, & itè certè cognoscimus Vocẽ illam esse Vocẽ ambiguum, nec posse habere Definitionẽ verã, si nõ appareat vna, eademque Natura, quæ sit communis diuersis Speciebus. Verbi gratia si occurrat Vox ista Magnitudo

*tudo animi, & quis velit reddere Definitionem eius, quæ Essentiam declaret; is, si hac Via de qua nunc præcipimus; hanc inuestigare conetur facile cognoscet, Vocem hanc esse ambiguan, nec una Defintione posse declarari, quæ ab ea significantur. Itaque primum percurrantur, qui magno Animo fuerunt, & perquiratur an quid cõmune his omnibus sit, ex numero horum fuit Ajax, Alcibiades, & Achilles: in his omnibus Magninimitas ostensa est, ex eo quòd nullus ex istis potuit æquo animo ferre iniurias. Vnde istud commune his omnibus fuit. Socrates item, & Lysander habiti sunt magno Animo, quoniã res aduersas, & prosperas pariter tolerarunt. Itaque in illis apparuit Intollerantia Iniuriarum, in istis verò Acquabilitas Animi in quaque Fortuna. sed ista non habent aliquid commune quod sit unum, & idem; quinimo tota Natura inter se discrepant. Nam Intolerantia Cõtumeliæ ab Ira nascitur, quod est mediocre Vitium. Acquabilitas Animi est summa Laus, ex quo perspicitur Magnitudinem Animi non esse unum Genus, sed duo distincta inter se. Vnde Vox ista nunquam poterit rectè una Definitio-
 ne explanari; quod in quavis Materia rerum
 expo-*

exponenda, diligenter animadverti debet Nisi enim rectè explicata sint, quæ ad prænotiones attinent, quisquè, cognoscere potest omnem Disputationem, vel descriptionem, quæ istis stabilien- da est, corrumpere. Verum, qui istis Doctrinis, de quibus in his Libris defferimus, accuratè insti- tuti sunt, hæc omnia egregiè notūt, & ita nihil unquam confuse declarāt; quod secus de ijs est, qui has non attigerunt: nanquè istos videre li- cet in multis decipi, & ea sepe scriptis tradere, quæ nullitas rei firmam, stabilemquè Sientiã dāt. Sed iam finis huic Labori imponendus est; omnes enim Demonstrationum Prænotiones tradite sunt; nam de ijs quæ Communes Animi Notio- nes appellantur, disputatum est. Ostendimus èt quomodo reperire liceat quid res sit, & an sit, quæ sunt vera Initia Demonstrationum. De Pe- titionibus verò atquè alijs quæ Demonstratione aliqua declarari possunt, patet nihil à nobis hic esse narrādum; nam Demonstratio aliqua ipsa, nota facit. nec in istis opus est alia Prænotione. Ita cum nihil prætermisissum sit, quod Demon- strationum Prænotiones vel Principia attingat, meritò iā totius huius Disputationis finē faciã, si breuiter quedam adhuc à me tacta fuerint,

quæ notum reddent, quatuor tantum esse in istas
Methodos, quæ ad quamquæ questionē explanā-
dam pertinent, nec alias excogitari posse, quæ
aliquid valeant ad id. Ostendam etiam quid Di-
gnitatis, ac Præstantiæ quæquæ in se habeat, &
quō altera alteri aut excelat aut inferior illa sit.

CAPVT XI.

¶ Docet non posse inueniri alias Methodos. quæ ad Scien-
tias tradendas aliquid valeant, nisi quatuor illas de quibus
disputatum ab ipso fuit, post ostendit quæ nā primum gra-
dum in eis teneat, & aliqua de hac re differit.

TA. QVÆ cum iam nimis multa fer-
mè de singulis istis Methodis sint à me
disputata, faciendum nunc est, ut bre-
uissimè ea commemorem, quæ adhuc
reliqua esse videntur. Cum igitur iam perspi-
cuum factum sit quanam ista sint, & quid qua-
quæ ipsarum prosit ad scientias acquirendas;
in presenti ostendendum est, non posse alias
reperiri, quæ utilitatis fructum aliquē, Sciētys
præbeant. Namquæ omnis Quæstio, quæ in ipsis
tractatur, aut pertinet ad Essentiā Rei, aut ad
ea, quæ ex ipsa sunt profecta, nec aliquid aliud
excogitare licet quod Quæstione aliqua inquiri
valeat, atquæ Scientia quidem Essentiæ Rei à
Metho-

Methodo definiendi nobis est tradita. Ipsa enim
 per se hanc dat: quæ autem nascuntur ab Essen-
 tia Rei explanantur Methodo demonstrandi;
 nanquæ sicuti sæpe iam expositum est, hæc Me-
 thodus, sumpta Definitione pro Medio, Cognitio-
 nem eorum affert qui in rebus per se insita esse
 perspicimus, & Cognitio hæc est talis, ut Mens
 nostra ab illa satiata in ipsa requiescat. Nequæ
 enim relinquitur aliquid, de quo planè ipsa in-
 quirere, scireq; aut valeat, aut optet, & ita am-
 bè ista Methodi quæquæ rei Scientiam omninò
 complectuntur. Vnde quod, attinet ad Scientiã
 cuiusq; rei explanandam, hæc hanc explicare
 possunt; nanquæ quamquæ partem ipsarum dili-
 genter declarant: sed accidit, ut Definiendi Me-
 thodus per se ipsã opus suũ tractare nõ valeat.
 Etenim nisi præsto ipsis sit Materia rerum, quã
 accommodet ad Definitiones formandas nullã
 ipsarum Definitionem explicare potest, ob hanc
 causam inuenta sunt duæ aliæ, quæ se illi Mini-
 stras ac Famulas in hac re perficienda præbent
 idest cum Analytica, tum Methodus diuidendi,
 atquæ istæ inquirunt & ipsi subministrant om-
 nem Materiam, ex qua Definitio cuiusq; rei ab
 illa efficitur, ipsaquæ tanquam Domina, ac Ma-
 gistra

gistra rudem Materiam quæ ab istis sibi est sup-
 peditata, diligenter cõformat, & applicat ad par-
 tes rei, ac perspicuè ipsas declarat. Cum autem
 Species illa quæ sunt postrema in summa Cathe-
 goria rerum, & item illa quæ sunt Media solū
 Definitione explicari possint, patet duas Vias
 tantum nobis datas esse ad perquirendam Ma-
 teriam, ex qua Definitiones harum conficere
 licet, nec aliquam aliam quisquam studiosorum
 sibi confingere potest quæ ad istam nos deducat.
 Nam cum Definitio sit Prædicatum, quod pla-
 nè, ac dilucidè declarat totam Naturam rei cõ-
 stat non posse ipsam effici nisi, ex ijs, quæ dicun-
 tur de ipsa Natura rei, & in ea insunt necessa-
 rio: ista autem continentur in illis, quæ sunt su-
 pra Species eas, nam aliter Prædicata ipsarum
 esse nõ valent: quæ enim in una aliqua de alijs
 decem Cathegorijs inclusa sunt, verè dici de his
 non Possunt. Itaque apparet istas duas Vias tan-
 tum ad inveniendam hanc rerum Materiam no-
 bis patere, idest tum eam, quæ a superis imus ad
 infera quæ est Via dividendi, tamen alteram,
 quæ ab inferis ascēdimus ad supera quæ Analy-
 ticam Viam esse supra ostensum est. Est ergo ex
 his, ut duæ tantū sint Methodi, quæ primæ sunt,
 &

& ubique à studiosis ad Scientias declarandas
 applicantur, idest tum Definiendi Methodus, tum
 demonstrandi, due verò alia sint harum Famu-
 la atque alias reperiri non posse quisque pro cer-
 tō habeat; nanque primo quidem ista per se sa-
 tis instructa parateq; sunt ad omnes Artes, ac
 Scientias tradendas, nec desiderari alia vlla pos-
 sunt, quae necessaria ad id sint; essetque impru-
 dentis in illis querendis laborare, quae inueniri
 nō possunt, aut si inuenta sint nullam Vtilitatis
 Vbertatem praebeant. Ex istis autem, quae ita
 sunt declarata, aliquis iudicare facile posset. De
 finiendi Methodum summum Dignitatis Gradū
 in illis tenere, nanque vi sua alias omnes susti-
 net, atque si ipsa sit ablata, ceteras corruiere est
 necesse, idque planè iam saepe fuit expositum;
 nihilominus demonstrandi Doctrina praeclara
 quidem est, & usum habet magis amplum quā
 illa: omnis enim scientia, hanc accommodat ad
 Res explanandas, et absque hac quaeque ipsarū
 nullum Cognitionis suae Fructū praebere potest;
 actu enim rei notitia per ipsam capitur; quae ali-
 ter percipi non posset. Itaque summa utilitas ab
 hac proficiscitur, atque quod attinet ad usum,
 h. c. saepe at Methodum Definiēdi: quod si Cogni-

tio principiorum, ob se ipsam nequè expetenda
 nequè querenda est, sed ob alia quæ ab eis na-
 scuntur, patet id quoquè verum omninò esse, ac
 profecto Demonstrãdi, Doctrina ea res Definitio-
 nem superat, quòd utilitas eius latius est dissa-
 minata quam se se dilatare valeret Definitio. At
 què ad multo plures res est diffusa quam ipsa
 Definitio; ad ea enim omnia pertinet, quæ Scicẽ
 ijs explicantur; inferior tamen ipsa est
 iudicanda, quia firmamentum om-
 ne & Robursuũ à Definitione
 habet, nec aut stare, aut
 aliquid esse potest
 nisi vi huius
 sustenta-
 ta sit.

FRANCISCI TERRILLII

DE METHODO SCIENTIARVM,

ATQVE ARTIVM,

LIBER SEXTVS.

CAPVT I.

ARGVMENTVM.

¶ Ostendit ad quanquē Artem, atquē Scientiam tractandam
necessē esse quendam Habitum tenere, de quo a Ihuc nihil
ab ipso dictum fuit, & ait ob hanc causam à se scriptum es-
se hunc Librum, vt de hoc accuratē disputaret, & totam
vim eius notam cuiuis faceret.

V AE de tota ratione Methodi
collecta à nobis sunt, in superio-
ribus Libris cuiuis notum fa-
ciunt, quæ & qualis tota Me-
thodus, sit & quas partes omni-
no habeat, atquē quod munus
quoquē ex ipsis suscipiant: verū ex his distinctē
intelligi non potest quis usus cuiusquē ipsarum
in singulis Artibus, & Scientijs Propriè sit. Cum
enim Artes omnes sint inter se se distinctæ &
varias res tractent, & item. Sciētia quæquē ha-
beat sibi Materiam propriam, quam explanat,
perspicuum est non posse istas omnes eadem For-

*ma declarandi explicari, ex quo fit, ut ad alias
 apta sit Methodus Analytica, ad alias Metho-
 dus Definiendi, in alijs valeat Demonstrandi
 Methodus, in alijs Argumentandi Forma, &
 accidit, ut ad eandemmet Scientiam saepe applice-
 mus unam, atque aliam Methodum nam ferme
 quaeque ex ipsis multiplices partes in se continet,
 & una quaeque pars propriam sibi quaedam For-
 mam desiderat, qua apte Natura rei, quae ibi
 tractatur, exponi valeat. Vnde clarè perspicere
 licet non satis esse ad Artes, atque Scientias tra-
 dendas in ijs Methodis de quibus disputauimus
 instructos esse, sed alia quaedam siue Doctrina, si-
 ue Methodus in nobis sit oportet, qua iudicare
 possimus quae nam ex illis, quas narrauimus ad
 quamque rem exponendam proprie accommoda-
 ri possit, nec alia vlla. Exempli grati si propositum
 sit tradere, Scientiam Animae, ex illis quae de-
 clarata sunt, nemo iudicium facere potest, quae
 Methodo aliquid de ipsa sit disputandum; tamè
 id cognitum à quouis esse debet, antequam quid
 de ipsa disseratur. Nam esset non mediocris im-
 prudentiae aliquam rem explanandam suscipe-
 re, nec prius perspectum Mente habere quae For-
 ma ipsa explanari rectè, & perspicuè posset: se-
 queretur*

queretur enim necessario ut nihil ex ordine aliquis declararet, sed confusè omnia explanarentur. Istud videns Aristoteles, in Primo de Partibus Animalium, statim in initio ait in quaque Arte & Scientia, qualiscunq; ipsa sit, idest siue ex numero illarum, quæ rem aliquã præclaram docent siue ex illis quæ ignobiles sunt, duplicem stabilitū, reperiri: unū qui est rei Cognitio, alterū verò qui est quasi Pædia quedam, vel puerilis quedam Institutio, & hac voce, ut Paulo post perspicuū fiet, intelligit Rationē, ac formā, qua ipsa Rei Cognitio est declaranda, & dicit istos Habitus esse inter se diuersos. Nam aliud est tenere Notitiam Rei, aliud verò cognito habere qua Forma docendi ipsa sit patefacienda. atquē ut permaneamus in exēplo allato de Sciētia animæ antequã aliqd de ipsa Aristoteles traderet, Mente sua diligēter inquisiuit, quo ordine singula, quæ ad ipsam pertinent rectè exprimi possēt & à quonā præcipuè initium docendi sumeret, hoc est secum accuratè cogitauit de Methodo, qua totā eā, Scientiā explicare posset, tandem cognouit Vir qui & præstantia Ingenij, & singulari quadā Prudentia excellēbat Methodū Describendi esse accomodatā ad id præstādū Ex quo
 primum

Primum ponere constituit Definitionem Anima. Cū verò duplex Via ipsi occurreret, quæ ad eā inueniendā illum ducere poterat, idest Via Analytica, & via, qua Genus diuiditur in Species; accuratè prius inuestigauit quæ nā ex illis duabus ad ipsam perquirendā plus adiuuaret. Ad extremum verò statuit Methodū illā qua genus diuiditur in Species, esse magis aptā ad istud, quā Analytica, & ob hoc istā adhibet ibi ad querendā Essentiam Anima; cū enim Anima sit ex Genere Substantia diuidit totū Genus in Materiā atque Formā, atque ita vult cognosci ex hac diuisione Animā & Formā. Cū enim constet, ipsā nō posse dici Materiā sequitur, ut sit Forma; inuentoq; Genere, quod est pars ipsius Definitionis de alijs etiā partibus cōquirat, quæ ipsā Definitionē conficiunt, Itaque percipitur ex his, Aristotelē antequam aliquam partem eius, Scientiæ explanaret, habuisse impressum in mente sua habitum quendam, quo noscebat totam Scientiam illam, non posse rectè declarari, nisi Initium, totius explicationis, sumptum esset à Definitione, & Definitio fuisset inuenta Methodo Diuidendi; patetque hunc esse distinctum à Scientia; etenim disci potest, & haberi per se

se absque ulla perceptione, Scientiæ, & ex hoc etiam intelligimus hunc Habitum differre à quaque ex illis Methodis, quæ tractatæ sunt à nobis in superioribus Libris, neque enim ullum Nomen alicuius ex ipsis in eum rectè convenit. Etenim neque Analytica, aut Dividendi Methodus, neque Demonstrandi Doctrina rectè appellari valet; & notum etiam est, nihil distinctè à nobis de isto explicatum adhuc esse. Unde DEO OP. MAX. adiuvante declarabimus, qualis iste sit, & quomodo in eius notitiam quis què nostrum pervenire possit.

CAPVT II.

¶ Docet in primis summè utilè esse hunc Habitum, de quo in hoc Libro inquit, deinde Ostendit Aristotelem locutum esse de ipso in Primo Libro de Partibus Animalium in Initio; ac postremò declarat hunc Habitum esse quid Medium inter nos, & cognitiones rerum, quas inquirimus.

HX Re autem ipsa percipitur istud, quod nunc docere aggredimur, summo studio conquirendum esse. Nisi enim hoc diligèter declaratum fuerit, patet omnem Laborem, quæ in tradendis Methodis consumpsimus, inanem fuisse, neque enim ad aliquid utilis firmè cognitio ipsarum esset potest, nisi

nisi exquisitè postmodum quisquè cognitum habeat, quomodo illis utatur, & in quibus explanandis quaquè ex ipsis locum habeat: ob hanc causam Aristoteles in Primo de Partibus Animalium multa de hoc Habitu accuratè disputat, & docet non posse ullam Scientiam, aut Artem ab aliquo rectè explanari, nisi is sit diligenter institutus in hoc, et in tota, Scientia aut explananda, aut assequenda tanquam regulam quandam hunc sibi proponat, à quo intelligentia ipsius ad eam semper recte dirigatur. Sunt enim isti duo Habitus, idest Rei Cognitio, & Modus quo ipsa percipitur, adeò inter se se nexi & copulati, ut nullo pacto alter ab altero possit rectè seperari; nec ulla aut rei Scientia, aut Ars siue excellentem quandam rerum Materiã doceat, siue minus excellentè reperiri potest, quæ ex his duobus Habitibus non constet, aut quam percipere, vel explanare aliquis omninò valeat nisi ambos hos Habitus de ipsa pertractatos, & cognitos habeat: cuius rei causam, si quis diligenter exquirat factè cognoscet intelligentiam nostram sic comparatam esse, ut se ipsam per se in rei fermè alicuius cognitionem insinuare non valeat; sunt enim abscondite, et in intima obscuritate

ritate inuoluta Rerum Notitia, & Mens nostra
 siue Intelligentia corpore impeditur, ne ipsas in-
 uolutas euoluere & ex illis Tenebris eruere pos-
 sit. Ex quo aliquod Medium sit oportet, quod
 ipsi tutam Viam muniat ad id efficiendum, &
 id Medium est Habitus iste, de quo hæc omnis
 Disputatio à nobis suscepta fuit; ipse enim re-
 cta quadam via Rationem nostram ad Artem,
 aut Scientiam aliquam per discendam dirigit,
 nec in ea percipienda nos errare patitur. De
 hoc igitur diligenter perquiremus, quis nam ipse
 sit, et ex quibus partibus constet, nec aliquid
 à nobis permittetur quod ad eius notitiam pa-
 tesfaciendam, valere existimabimus.

CAPVT III.

¶ Ait se coactum esse afferre aliquas rationes, quibus notum
 faciat, hunc Habitus à nobis acquiri posse, & reperiri in
 quaquè cognitione Rei; quoniam Philosophiæ studiosi,
 dubitant adhuc, an is aliquid sit. post dicit Aristotelem
 appellare hunc Habitus quasi puerilem quandam institu-
 tionem, & explanat distinctè, cur ità ab ipso sit vocatus,
 & multa copiosè de hac re disserit.

RIVS tamen breviter ostendendum
 est, an is Habitus aliquid sit, & re
 ipsa ab Animis nostris haberi possit;
 sunt enim, qui hunc dicant esse rem

quandam inanem, et temerè confictam, de qua præcepta tradi non possunt; existimantq; Aristotelem in Primo Libro de Partibus Animalium obscura quedam de hoc locutum esse, que nullo modo percipi possunt. Ob hanc causam nemo nos inscitie merito dānare poterit, si quedam de hac re differemus; nanquē inscientis esset aliquid de hoc Habitu explicare, nisi prius cuius notum esset, eum in Animis nostris posse existere. Ac certè ij, qui Aristotelem improbant, decipiuntur; nihil enim obscure de hoc scriptum nobis reliquit. Sed que nostra est inscitia, ea que notissima sunt, frequenter, pro incognitis habemus. Ipse scribit apertum esse, duos Habitus reperiri in quaque Arte, et Scientia; unus quidem est ipsa Rei cognitio, de qua in tota Arte inquiritur, alter est Habitus iudicandi, an ipsa Rei cognitio, rectè inquiratur, aut tradatur. Ex quo si apertum est, & notum per se, istos duos Habitus extare in quaque Rei cognitione, turpe erit, eum qui vel mediocriter exercitatus est in Artibus, & Scientijs & in ipsa Philosophia, quidquam de hoc dubitare: nanquē nota sunt, quisquē pro notis, que verò dubia pro dubijs habere debet. At verò notum est,

est, quæ traduntur in Philosophia, Ordine, & certa Methodo explicari. ex quo notum est, hunc Habitum extare. Itaque qui percipit hunc Ordinem, & tenet Methodum; qua hæc pars Philosophiæ v. g. ipsa Physica tradi potest, is habet Habitum iudicandi de illa Parte, an recte explanata sit, nec ne. & istud idem evenit cuiquæ aliæ Parti Philosophiæ, & cuiquæ Arti, ac Scientiæ; nam quæquæ propria Methodo exponitur, quam qui cognitam habet, tenet Habitum iudicandi de ipsa, ac sicuti effici non potest, ut exiet Ars ulla, aut Scientia, quæ Ordine quodam, & Via certa non sit exposita, ita reperiri non potest Ars aut Scientia, quæ istum Habitum in se non contineat; nam cognitio huius Ordinis, aut Methodi, nominatur Habitus; quoniam est infixæ in Animis nostris, et est firma, atquæ stabilis cognitio. Ex quo perspicui potest, prudenter ab Aristotele factum esse, qui in Primo Libro de Partibus Animalium, ponit id (sicuti tactum fuit) tanquam notum. Vnde aliud quid à nobis hoc loco de hac re non dicetur, sed erit constitutum in presenti pro re nõ dubia, hunc extare posse in Animis nostris, nec de hoc accuratiore aliqua

alia inquisitione præterea quaeremus: atquæ po-
 tius cum constet Rem esse, de Nomine ipsius in-
 uestigandum diligenter est; etenim notitia hu-
 ius accuratè perspecta, qualis sit totus Habi-
 tus, aperiet. Aristoteles in Primo illo Libro de
 Partibus Animalium (quem Locum cogor sæpe
 proferre; quoniam ex ipso à me deprompta est
 tota materia Rerum, de qua hic scribo,) vocat
 Hunc habitum tanquam Institutionem, vel
 Instructionem quandam puerilem; græce enim
 scriptum est οἷον παιδείαν τινά, Atquæ ut tota
 Nominis Ratio diligenter sit cognita, intelli-
 gendum est παιδείαν græcè, latinè pro-
 priè significare, esse instructum Disciplinis
 illis, quæ declarant Rationem Sermonis,
 παιδεία est Instructio illa. Atquæ (ut planè mi-
 hi perspicere videor) per similitudinem quan-
 dam, ab hoc Aristoteles transfert has voces,
 ad declarandum hunc Habitum; nanquæ ut
 Pueri primum in Ratione Sermonis erudiun-
 tur, deindè hac cognita, apti sunt ad Res per-
 cipiendas, ità quisquæ in hoc Habitu insti-
 tuti debet, antequam aliquid discat, quod ad
 rem, quæ tractatur, pertineat. Et quemad-
 modum illi, qui sunt informati recta ratione
 loquendi,

loquendi, possunt iudicium facere de Ser-
 mone ipso, num rectè habeatur ab aliquo nec ne,
 etiam si non attendat an quid verè dicatur aut
 non verè, ità hoc idem accidit in hoc Habi-
 tu; nam qui hunc tenet, is iudicat de Arte,
 aut de Scientia, aut de Quæstione aliqua re-
 ctè ne tractetur, aut non rectè, nec animad-
 vertere potest, an verè quid, aut non verè
 sit explanatum. Sapienter igitur Aristoteles,
 hunc Habitum vocat tanquam Institutionem
 puerilem, non autem Institutionem puerilem
 omninò; quoniam hæc Vox propriè accommo-
 danda est ad Pueros, qui informantur in Ser-
 mone, & propriè tradenda hanc Instructionem
 designat: sed (vt dixi) per similitudinem
 ab hac translatum, est istud Vocabulum ad
 hunc Habitum; nam hoc Habitu prius in-
 stitui debet aliquis, quàm quid audiat de
 Re quæ tractatur, non aliter atquè si esset
 Puer; habet enim similitudinem Pueri, quis-
 quis est rudis in Scientia aliqua aut Arte.
 Id autem ob eam rem effici debet, quoniam
 nemo potest perdiscere Scientiam, aut Artem,
 aut aliquid aliud, & simul etiam Modum,
 quo illud rectè est percipiendum, aut tra-
 dendum:

dendum; nihil enim perspicuè hoc pacto declarari potest, sed confuse omnia tradita essent, et obscure. Adiecit autem dictionem aliam; id est quandam; nam ait hunc Habitum esse tanquam puerilem quandam Institutionem; quoniam multe sunt Institutiones, quibus Pueri informari solent. Etenim erudiuntur in Studijs Literarum, ad rectam rationem loquendi, & item præceptis Artis Rhetoricæ, ad Eloquentiam ipsam, & alijs etiam eruditionibus imbuuntur; & qui eruditi sunt Præceptis Literarum, iudicant de Sermone aliquo, rectus ne sit, aut non rectus; etenim iudicium faciunt, an quis latinè loquatur, aut non loquatur latinè de Re autem ipsa, quæ Sermoni subest (quod ad hunc Habitum attinet) nihil iudicant. Similiter qui est instructus præceptis Rhetoricæ, cognoscit an aliqua Oratio sit rectè facta, aut non rectè, id est an contineat in se partes oēs, ex quibus constare debet, aut aliqua ipsi desit, & an ex ordine dispositæ sint, aut non sint dispositæ: ignarus autem est, an verè, aut non verè dicantur, quæ ipsa comprehensa sunt. Ob istud igitur, dictum ab ipso est, hunc Habitum esse tanquam aliquam, ex illis Eruditionibus, quibus

bus Pueri institui solent. Et verè ità est, nec verbum ullum excogitari poterat, quod magis aptè notum faceret, qualis iste habitus esset, quàm est istud. Nec enim is Habitus aliud est, quàm Instructio quaedam ad Artem aliquam, aut Scientiam, vel percipiendam, vel explanandam, similis illis Eruditionibus, quibus Pueri informari solent. Etenim ex hoc Habitu, solum intelligimus aliquam Artem vel Scientiam esse explanandam, aut discendam hoc modo, vel hac Methodo, nec in alia re ulla instruimur ab hoc habitu ad ipsas Artes. Undè, ipso sunt informati, solum iudicare possunt de Arte, vel Scientia, an rectè tradatur; aut non rectè; idest ad ea Methodo, quæ sibi propria est, sit declarata, aut non sit declarata, aut quemadmodum euenit, ut unus Puer sit institutus multis Eruditionibus, alter una tantum, aliquis alius in omnibus, ijs, quibus ipsi instrui solent, sic istud quoquè fit in hoc Habitu. Namquè euenire potest, ut unus sit institutus in Habitu huius, Scientia, & illius, & alter solam in habitu unius: alter verò, Habitus omnes tenebit, quibus quæquè Ars & Scientia, sigillatim est tradenda. Et

ille, qui est eruditus in una tantum poterit
 iudicare de ea solum: qui est instructus in mul-
 tis, de his iudicium faciet: qui ad omne est eru-
 ditus, de omnibus iudicabit. Et istud ab Ari-
 stotele tactum fuit in illo Libro in initio; nam
 inquit proprium manus eius esse, qui est erudi-
 tus, hoc est qui non est rudis omnino, sed iam
 est instructus in omnibus Artibus ac Scientijs,
 iudicare quid rectè, aut non rectè afferatur,
 aut explanetur ab aliquo in Scientia vlla, aut
 Arte. Nanquè esse instructum, aut esse erudi-
 tum, vel non esse præterea rudem, istud omni-
 nò declarat, quod posse iudicium afferre non
 de re ipsa verè ne, an non verè explanetur, sed
 rectè ne, an non rectè tantum explanata sit; per
 multum enim ista inter se differunt: nã si quis
 in hoc eruditus est, ut sciat hanc, Scientiam,
 verbi gratia eam quæ tractat Naturam Cæli
 esse exponendã hoc ordine, et cæs partes eius ita
 esse disponendas, nec aliter, & rationes debere
 assumi ex hoc loco, et non ex alio, is nò est rudis
 omninò in hac, Scientia sed pòt dijudicare quæ
 rectè de ipsa tradita sunt, et quæ nò rectè; nam
 si explanata sint congruèter, suæ Eruditioni, re-
 ctè traduntur; sin aliter nò rectè: tamen de Re-
 bus

bus nihil cognoscit; nam solū pōt facere iudiciū
 de hoc, in quo est institutus, & iste habitus prae-
 parat eum ad intelligendā Rei Naturam, quae
 illa Scientia cōprehensa est. Quod si is oībus In-
 stitutionibus informatus sit, quae valent ad oēs
 Sciētias erit eruditus omnino; idest omnes Sciē-
 tias et Artes, & est, ut Aristoteles scribit ολος
 παιπεδος μίκτος; idest eruditus omnino, vel ad
 oēs Scientias; nam exiit (ut ita dicā) Rudita-
 tē; hoc est non est rudis in oībus Sciētīs, veluti
 erat. Et hoc idē ipsi accidit, si de vna tantū Re,
 vel de vna Quaestione, aut Arte, vel περι τινος
 φύσεως uti refert Aristoteles, hoc est de vna na-
 tura rei sit eruditus, nam de hac sola iudicat,
 an rectē de ipsa disputetur. Ex quibus omnibus
 percipimus, quae Notio propriē subsit, sub hoc
 Habitu, et deniquē quā vim ipse habeat. Est q̄
 et ex istis perspicuum, quantū necessarius sit,
 ad quaque Artē, aut Scientiam; nam ut per-
 sistamus in Exemplo de Puerō, quemadmodum
 Pueri (nisi egregiē informati sint Eruditione il-
 la puerili) non possunt, nequē de Sermonē ali-
 quo iudicare, an rectus sit nec ne, nequē ip-
 si rectē Sermonē uti valent, sed rudes in eo, &
 ignari sunt, sic etiam nobis evenit, in quaque
 cogni

cognitione Rei de qua perquirimus; nam si antequam aliquam Scientiam discere incipiamus in id operam damus, ut ad ipsam rectè instrua-
mur, facilis est Labor, ipsam discere, nec aliquo pacto in ea perdiscenda falli poterimus: quod si rudes, & ab hoc Habitu nudi, de ijs statim querere aggrediamur, quæ in ea tractantur, haud multo post sentimus frustra à nobis in ea operam poni, suntq; partes eius, qui verè Doctor alicuius Artis, aut Scientiæ haberi vult, ut ipse ad Regulam huius Habitus omnia explanet, dirigat, atque disponat, quæ ad Scientiam illam pertinent, & instruat eos, qui opera illius in hac utuntur, in hoc Habitu, antequam de Re alia vlla, ipsos doceat, & qui scriptis aliquarum Explanationem Rei alicuius tradunt, in Proemio instruere debent illos, qui Scripta illa legunt ad Rem quæ tractatur, intelligendam; ob hoc enim Initia Explanationum, atque Tractationum Proemia nominata sunt; quod viam nobis muniant, ad percipiendam Rerum Naturam, quæ ibi traditur. & hoc nihil aliud est, quam ut erudiant nos et instituât Habitu illo, quo propriè percipi, & tractari debet, Natura Rei, quæ, proposita est. Ex his igitur

igitur sic expositis, perspicui potest, hunc Habitum esse Instructionem, & Eruditionem, ad Artes, atque Scientias; nam rudes nos erudit ad eas, & aptos reddit ad illas tractandas. Ob hoc nominari potest *Habitus declarandi & tractandi Scientias*, & *Habitus ipsas percipiendi & iudicandi de ipsis.*

CAPVT IIII.

¶ Scribit hunc Habitum habere duas partes, ex quibus constat; nanque totus positus est in notitia cuiusque Methodi, & in notitia eorum, quæ in quaque Scientia, & Arte, & in quavis alia Explanatione ante noscenda sunt, quam Rei Scientia, aut cognitio exponatur, & id totum confirmat Exemplis ex Aristotele sumptis, & alijs quibusdam rationibus, quæ rem istam ante oculos præclare ponunt.

ED IAM rem totam in apertum proferamus, atque explicemus quas partes is habitus in se contineat, & quomodo acquiri à nobis possit. Ac planè est perspicuum, ex duplici Institutione ipsum constare. atque una quidem est illa, quæ nobis tradita fuit in Superioribus Libris de singulis Methodis; nisi enim quis eas cognitas habeat, non potest hunc Habitum assequi, nec unquam de aliqua Scientia iudicabit, an rectè
 expla-

explanetur, nec nē; etenim oportet, ut quaque
 materia Rerum, aliqua ex illis Methodis sit ex-
 posita. Vnde necesse est, singulas Mente diligen-
 ter cōprehēsas habere, ita quod quaque ex ipsis
 illi statim occurrat in quaque Re, de qua indi-
 cium faciendū est. Sed præter hanc Institutionē,
 ea et nota sint oportet, quæ in ea Arte, vel Sciē-
 tia prænosceda sunt; ex Notione. n. horum, inue-
 nitur quanam Methodus ad ipsam sit apta. Ex
 quo, si quis erudiatur in notione Rei, vel Mate-
 riæ subiectæ, quæ tractatur in tota Scientia, &
 in prænotione Proprietatum, quæ insitæ sunt in
 Natura Rei subiectæ, is magna ex parte iā hoc
 Habitu instructus erit; nam cognitio Rei subie-
 ctæ, & Instructio in Methodis, facit totū hunc
 Habitu, et eum creat in Animis nostris. Atque
 ista verè à me dici ex eo apparet, quod oīa mira-
 biliter inter se se consentiūt; nam Prænotio No-
 minis Rei subiectæ, et prænotiones Proprietatū
 sunt habende, antequā Scientia de Natura ip-
 sorū tradatur, aut teneatur. atque is habitus si-
 militer est imprimendus in eo, qui ipsam Scien-
 tiā Rei acquirere cupit, antequā quid aliud de
 ipsa accipiat. Et cum ista sunt cognita, atque
 tota Mente de his cogitamus, gignitur in nobis

Iudiciū de Re ipsa, et iudicamus quæ rectè tradita sunt, et quæ nō rectè. Ex quo si quis attendat Notionem Rei, quæ inquiretur aliqua Quaestione, statim ex ipsa Notione, se se ipsi offert, qua Via, & qua Methodo, ipsa tradi rectè possit, & iudicabit nūm rectè aliqui de ea loquantur, aut scribant. Nec ista nunc ex mea opinione profero, sed omnia ex ipso Aristotele hausi atquè didici; nam is mihi videtur hanc Regulam sibi proponere, in iudicandis illis, quæ scripta sunt à Veteribus de Natura Animalium. Etenim ex Primo de Partibus Animalium, huius rei documentum capere licet; ex sola enim notione Animalium, & eorum quæ in ipsis naturaliter inesse apparent, iudicat nihil rectè traditum fuisse à Veteribus de ipsis. Ac si quis præter istud, rationem aliquā requirat, quæ id sic esse testificetur, huius totius rei causam illam explicare licet, quòd Iudicium omninò fundantur Cognitione, ac nisi quis habeat aliquam cognitionem de Re non potest de ipsa iudicare: antequam autem Rei Scientia capiatur, nihil de Re ipsa cognosci potest, nisi ea, quæ prænoscentur. Ista autem pertinent ad Materiā subiectam, et ad par-

tes eius, et ad ea, quæ in ipsa inherent. Ex quo, Iudicium quod sit de Re, nulla alia cognitione dirigi potest, quam prænotione horum; nihil enim aliud extat in Scientia quod possit gignere habitum distinctum ab ipsa, nisi ista. Unde totus iste Habitus iudicandi, constat notitia Rei subiectæ, & Proprietatum eius, atque cognitione cuiusque Methodi, nec aliud quid requiri potest ab aliquo in hoc Habitu. Ex quo is qui est instructus in his, iudicium faciet de Re, etiam si alioqui sit ignarus in ipsa. Atque rem hanc ita esse, ut à me nunc est expositum, ex Aristotele ipso quisque discere potest; nam omnes Libri eius, sunt referti Exemplis, quæ perspicue id ostendunt, nec Res ulla, aut Questio, ab eo planè tractatur, quæ tota ad normam horum Habituum non sit explicata. Nam ex notione Rei eius quam tractat, vel ex notione Finis quem propositum habet, omnia inuenit quæ ad ipsum faciunt, & Viam etiam reperit atque rationem, qua declarari possunt. Etenim Libros de Demonstratione, ita conscriptos esse supra à nobis clarè ostensum fuit tota ratio atque ordo quo tradita fuit Doctrina illa, est fermè verum Exemplar huius Habituum; nanquè ex

tota

tota ratione tractandi, quam ibi ad eam ma-
 teriã applicet, perspicimus eum in primis Men-
 te & Animo comprehendisse notionem Demon-
 strationis, quæ est Argumentatio gignens Scien-
 tiam. Et cum sibi proposuisset de hac docere ex
 notione huius, primum inuenit totam Materiã
 Rerum, quæ pertinet ad ipsam, & ita postmo-
 dum tota hæc Materia certo Ordine & Via tra-
 ditur; nam in primis de ijs disputat, quæ magis
 generalia sunt, & ita ex ordine, ad extremũ
 ad illa peruenit ex quibus propriè, primò, &
 per se Demonstratio est efficienda. Et istud totũ
 haustum fuit, ex cognitione Finis, quem propo-
 situm habebat in illis Libris. Vnde confitendum
 est Prenotionem huius, vel Materie subiectie,
 magna ex parte instruere nos de Re ipsa, et eru-
 dire in Methodo, qua Natura eius est traden-
 da. Nec id temere, aut casu accidere putandũ
 est, sed iure meritoq; fit; etenim Notio Rei, vel
 Finis implicite continet omnia, quæ ad ipsam
 pertinent. Hanc igitur, dum aliquis secum di-
 ligenter contẽplatur, euoluit inuolutas eius no-
 tiones, & eas explicatè distincteq; postmodum
 declarat. Hanc intuens Aristoteles in Libris de
 Moribus ad Nicomachum, ex hac primum in-
uenit

uenit eam Materiam quæ ibi traditur, non posse explanari Methodo demonstrandi. Et item, Adolescentes non esse magnopere aptos ad eam percipiendam; nanquæ materia eorum Librorum, ex Actionibus, quas agunt Homines in Vita, tota assumpta est. Adolescentes autem rudes sunt in Actionibus, & Moribus Hominum, nec possunt erudiri de his explanatione aliqua; quoniam Actiones solo usu, & diuturna obseruatione, ac consuetudine simul viuendi comprehenduntur. Id autem in Adolescentibus inesse non potest; diu enim in vita non fuerunt, & ob hanc causam cognitæ non habent Actiones ipsas: ex quo ipsis deest prænotio Rei, de qua inquiritur in illa Scientia, & propter hoc non possunt tenere Habitum percipiendi illa, quæ de Actionibus docentur. itaquæ non sunt valdè idonei ad hoc. Ac planè mihi Locus iste, non solum apertè ostendere, sed clara voce fermè loqui videtur, Prænotionem Materie, esse ferè Habitum eum, in quo institui debet, qui ea discere cupit, quæ de ipsa explanantur; patet enim, ob eam rem solam Adolescentes excludi ab hac Disciplina Morum, & Actionum, quia non possunt, ante perceptas habere ipsas

Actiones,

Actiones, de quibus ibi inquiritur. Etenim ipsis accidit, ut simul audiuerent ex Praeceptoribus suis, cum dicunt id iuste agi, illud iniuste, istud Aequum esse, illud Iniquum, ferè peregrinentur Aures, et Animi ipsorum, nec exquisitè capiunt, quod de Re sibi ignota dicitur. Etenim tanquam Hospites, ac Peregrini ad eam Disciplinam accedunt, & ob id non possunt nequè Aures (ut ità dicam) erigere, aut Animum attendere ad ea, de quibus non sunt adhuc instructi. Itaque clarè cognoscitur ex istis, non posse quidquam ab aliquo de re aliqua percipi, nisi eruditus in Praenotione eius, ad eam intelligendam Animum intendat. Et haec eadem praenotio Materiae quae in Disciplina Morum tractatur, docuit Aristotelem non posse Methodo demonstrandi ea declarari quae ad Naturam eius attinent; sunt enim Mores, & Actiones Hominum multiplices, nec uniusmodi; unde non semper atque eodem modo sese habent.

*Ex quo Demonstratio in his
locum nullum
tenet,*

CAPVT V.

¶ Tradit quasdam præceptiones, quas si quis Animo diligenter comprehensas habeat, ex istis in quaque Materia proposita, facile noscet, quo habitu ipsa percipi & declarari valeat.

C licet fortasse ista quæ hactenus à me de hoc Habitu allata sunt, satis exprimant formulã eius: tamen nõ vereor, ne nimis longus in hac re explananda videar: nam ad multa utilia esse arbitror, quæ nunc à me scribuntur, & latè ipsa explano; quia in his scribendis id planè mihi est propositum, ut quidquid à me traditur perspicuè à quouis intelligatur. Etenim ob eã causam in his laboro, ut si quid utilitatis in se ista habent, id à quouis facile capi possit. Pergam igitur quedã alia Exempla ex Aristotele adducere, quæ illa nota efficient, quæ adhuc nobis desunt, ad plenam huius Habitus notitiã assequendam. Tota materia eorum Librorum, qui ab Aristotele perscripti sunt De Animalibus, complectitur omnia Genera Animalium, singulas Partes, ex quibus ipsa constructa sunt & ea, quæ insita in eis esse cernimus. Vnde ista omnia debent poni tanquam præcognita, ante
quam

quam quid aliud de ipsis tradatur, idest antequam afferatur aliqua causa eorum, que in Animalibus apparent. Verbi Gratia antequam reddat Aristoteles causam, cur Homo habeat figuram Corporis rectam, & cur Boves ex his atque istis Corporis Partibus constructi sint, & alia, necesse est, ut notum sit ista esse. & ita explicetur, causa cur sint, aut cur talia sint. Etenim notitia horum omnium est distincta à, Scientia ipsa; quia aliud est scire aliquid ita esse, & aliud cur ita sit. ob hanc causam de istis seorsum est explicandum. Quod ab Aristotele perfectum esse quisq; cernit; etenim reliquit nobis totam hanc materiam perscriptam Libris quibusdam separatim ab alijs, vultq; ex hac materia gigni in nobis Habitum, quo ipsa perdisci potest. Quod verum omnino est; nam quisquis per spectas Animo tenet Methodos narratas in superioribus Libris, is ex notitia Materie huius, inueniet que nam Methodus apta sit, ad eam tradendam, & indicabit de ipsa, rectè ne tractetur, aut non rectè. Sed diceret fortasse hoc loco aliquis, hæc que abs te dicta sunt, verè quidem narrata esse apparet, sed difficile admodum factu est, ex sola quadam,

Et simplici notitia Materie, eruere Normam,
 et Regulam qua ipsa explanari debet; nam se-
 pe fit, ut ipsa multas partes in se contineat,
 quæ aliter atque aliter declarari debent. et de-
 niquè notio hæc confusè solum tenetur. Itaque
 falli quis in hoc potest. Vnde præcepta quedam
 de hac re danda sunt, quæ nos intuentes, de om-
 nibus ordine, et certa via disputare valcamus.
 Atque certè nulla nequè præstantior, nequè cer-
 tior Præceptio de hoc tradi potest, quàm id quod
 dictum fuit; caput enim in hac re efficienda est,
 ut diligenter secum quis de Notione Nominis
 Rei eius, quam explanare in Animo habet, co-
 gitet, vel Notionem Finis eius, quem proposi-
 tum habet, secum diligenter consideret; ex hac
 enim sola Notione Nominis, se se ostendunt no-
 bis quedam Capita, vel quedam Quæstiones,
 quæ si exercitati simus in Methodis, nobis ante
 oculos fermè exponunt formam, et modum,
 quo Res tota declarari probè potest. Idquè co-
 gnoscitur ex ipso Aristotele; nam is solam hanc
 Præceptionem sequens, inuenit Methodum,
 quæ eam Scientiam de Natura Animalium, præ-
 clare et rectè Literis conscriptam nobis reli-
 quit; tum etiam ostendit, nihil de ea probè fuis-
 se

se à Veteribus traditum Eritque non inutile, hoc in loco de hac eadem diligenter inquirere; nam copiosè apud ipsum, in Primo de Partibus Animalium, hæc tota perscripta est, videreque licet ipsum de industria, Ob eam causam de hac distincione, & accurate disputare; ut nos ad ipsum imitandum instrueret. Igitur pro Exemplo propositum sit, tradere Scientiam de Natura Animalium. atque hic sit Finis, ad quem omnia referenda sunt quæ exponi debent. Dæ sunt Notiones Nominum, quæ Finem hanc declarant; idest Scientia, & Animal. ~~de~~ ~~de~~ ~~No-~~ mine Scientiæ paulo post erit agendum prius de Nomine alio inquireamus. Animal est Nomen Generale, quod complexu suo multa, & diversa Genera continet, quæ inter se differunt; nam alia sunt Aerea, alia Terrestria, alia Aquatilia. quodque etiam ex his, varias & inter se discrepantes Species complectitur; nam differt alia, Species ab alia, nec eadem omnino esse potest, quæ & alia, sed multa quoque in omnibus esse apparent, quæ eadem ferme sunt; nam Somnus, Vita, Mors, Sensus, & alia quedam, in ipsis extare cernimus, quæ inter se se eadem in singulis sunt. Itaque ex Notione huius No-

minis, tum ista tum alia multa existunt, de
 quibus singulis Scientia inquiritur, & antequam
 de his aliquid tradatur, videndum est quo or-
 dine singula disputare oporteat; nisi enim ad re-
 ctam, & certam quandam Methodum tota
 Disputatio dirigatur, nullam firmam veram-
 que Scientiam horum afferet. percipiturque ex
 re ipsa, hanc Inquisitionem, esse distinctam ab
 Habitu Scientia, & totam Materiam Rerum,
 confuse ex Nomine ipso suppeditari. Unde Ari-
 stoteles qui solus quid in his conveniat vidit,
 ait, in primis Materiam Rerum quantum fieri
 potest, distincte esse exponendam: narranda
 igitur simpliciter singula Genera Animalium,
 & accurate quae in ipsis insunt, commemorari
 debent, & partes singulae ex quibus quodque con-
 structum est, patefacienda oratione sunt. Cur
 autem istud primum faciendum sit, quisquis
 est exercitatus in Methodis, facile cognoscet.
 Namque supra multis rationibus explanatum
 fuit, Materiam de qua Scientia inquiritur,
 non esse omnino cognitam, sed aliqua ex parte
 esse notam, & ex alia ignotam. Neque enim,
 Scientia vlla dari potest, nisi prius nota sint
 Res de quibus ipsa est habenda; istas enim oportet

tet afferre cognitās, ad Scientiam comparan-
 dam, & de istis post inquiritur cur ita sint, &
 quid sint, est quē notum illud, quod fermē in
 ore omnium, qui in Logicis mediocriter institu-
 ti sunt versatur; id est de Re subiecta ipsi Sciē-
 tia, duplicem habendam esse prænotionem; id est
 tum quod ipsa sit, tum quid Nomen ipsius de-
 noiet. Itaque si Scientia Animalium tradi de-
 bet, stabilienda est his prænotionibus. Idquē
 cognoscens Aristoteles, statim affirmat totam
 Materiam hanc quę pertinet ad Scientiā Ani-
 malium, esse ponendam ante oculos, ut perspi-
 cuum sit de quibus Scientia queratur: sed istud
 satis, non est ad Scientiam hanc percipiendam.
 verū quia multiplex est tota ista Materia, nō
 confuse prænosci debet, sed distinctē, & certo
 ordine, ac perspicuo narrari habet. Itaque cū
 alia generaliter in quaque Specie Animalis in-
 sita sint, vel quia est Animal, alia sint proprie
 in singulis, vel quia talia sunt, ait, totam tra-
 ctationem horum, esse distribuendam in duas
 partes; nam quę Generaliter in quoque Ani-
 mali inhaerent, separatim inquirere opus est.
 Atquē ita privatis quibusdam Voluminibus
 ea explananda esse ait quę tum ad Vitam atq;

Mortem, tum ad Somnum, atque ad Sensus attinent, post de singulis Speciebus Animalium docendum erit, quæ & qualis quæquæ sit, & ex quibus Partibus constructa fuerit, & quãobrem aliqua propriè in se ipsis habeant; nisi enim tota explanatio ita partita ab aliquo sit fiet ut nihil rectè tradi possit. Nam quis cogetur, de ijs quæ Generaliter in quoquæ insunt, in tractandis Singularibus Generibus inquirere. unde inutiliter saepe de cisdem differet. Ex quo ità facienda est distinctio totius huius Materie, ut quæ non sunt Propria singularũ Specierum, segregentur à Proprijs, & seorsum explanentur. Patet què totam hanc Inquisitionem præcedere Habitum Scientiæ Animalium, & totam proficisci ex ijs, quæ ex hac voce Animal se se ostendunt. Videamus etiam, an Nomen Scientiæ in aliqua alia re nos instruat. Ac profecto (ut breviter rem ipsam attingam) Notione huius, declaratur querendas esse causas necessarias rerum omnium, quæ tractantur; aliter enim Scientia de his capi non potest. Perspicuumquæ est etiam, solas causas necessarias assumi ex Fine ipso. unde si in reddenda causa de singulis ijs quæ in Animalibus insunt, Finis ipse

ipse nobis propositus erit, Scientia Rei afferetur
 à nobis: aliter verò, ab ipsa aberrabimus. Atque
 ista omnia, ut à me nunc tacta sunt, ita etiam
 ab Aristotele expressa fuerunt, declarantq; lo-
 cos, ex quibus Aristoteles inuenit Habitum
 hunc, vel rationem, ac viam, qua vera Scien-
 tia Animalium percipi tradique potest. Nec satis
 dignè cõmendari Valet, diligentia tanti Viri,
 qui Exemplar, Formamq; huius Habitus, ora-
 tione sua preclarè depictã nobis reliquit, ut imi-
 tatores ipsius essemus nec in aliqua re, aut cogi-
 scẽda, aut explananda a nobis laboraretur, nisi
 prius habita fuisset ratio de Methodo, qua istud
 rectè effici posset. Ac certè, aut nihil omnino est
 philosophandum, aut si quid philosophari placet,
 dementia est non sibi proponere ad imitandum
 hunc morem docendi, quem studiosè ab illo ser-
 uatum esse apparet. Etenim alijs Philosophis
 omnibus ob eam rem meritò præstantior est ha-
 bitus, quoniam totam Doctrinam suam, ad nor-
 mam huius Habitus eruditè traditam nobis re-
 liquit; solus namquè cognouit, in quoquè Ge-
 nere Rerum de quo disputatur, impressam esse
 Imaginem huius Habitus, nec posse de illo quid
 percipi, nisi quisquè hunc sibi adiutorem ad id

praestandum sumat. Ex quo summe laborandum est, ut quisque egregie instructus in hoc sit.

CAPUT VI.

¶ Primùm ait se velle diligenter inquirere de Habitu, qui sigillatim applicandus est ad quamque Materiam explanandam, & dicit non posse hunc distinctè, ac perfectè cognosci, nisi quis Rem quam tractandam sumit, antequam quid de illa explicet, in quaestionem illam adducat, quæ propria sit eius cognitionis, quam de illa inquirat. Et de hac re multa disputat, declaratque quid Quaestio sit, & cur ex ipsa is Habitus facile percipi valeat.

ED ut ab hoc Habitu nemo nostrum aberrare possit, facileque nobis cogitantibus de ipso in quaque materia is occurrat, existimo non esse ab re, quadam magis distinctè hac nostra oratione explanare, quæ nos ad quamque Rem tradendam instruent, & Habitu illo informabunt, qui est proprius cuique Rei & Scientiæ, nec falli in hoc abiquis poterit. Itaque Caput in hoc est, ut in quavis Re explananda, antequam aliquid de ipsa à nobis doceatur, quisque nostrum sibi primùm constituat, quæ & qualis sit Res illa, quam declarandam proponit, & quæ nam cognitio ex ea capi possit; nam si ista accuratè constituta fuerint, facile factu erit, eam Metho

rhodum ad ipsam accommodare, qua verè & certè, tum percipi, tum explicari omnia poterunt, quæ ad ipsam convenire videbuntur. Atquè istud, quod nunc dico, tale omninò à quovis haberi volo; etenim cognitum est, ex Rebus ipsis alias Natura ità esse, ut per se constant, alias verò ut in alijs insita sint. Corpora Naturalia, & alia omnia quæ in Genere Substantiæ collocantur, per se extant: in alijs inherere, quæ in reliquis novem Summis Generibus continentur. Atquè in his omnibus patet, aliam esse cognitionem, qua percipimus Rem aliquam existis per se extare, aut in alijs inherere: aliam verò per quam intelligimus, quid illa sit, quæ constat per se, aut cur insit in aliqua alia, ea quæ alicubi inheret. Atquè res hæc, sic omninò est ut quem admodum inter se discrepant ista Genera Rerum, ità quoquè habeant discrepantes cognitiones, & cognitio quæquè, sua & sibi propria quadam Methodo acquiratur. Ex quo primum illud laborandum, à quo què est, ut antequàm literam ullam de aliqua Rescribat, aut Verbum ullum faciat de ipsa diligenter perspiciat, quæ, & qualis sit Res, quam interpretandam sumit, & quam notitiam de
 ea ca

ea capere velit. Istud verò facile assequetur, si ab initio id de quo inquirat, & quod declarandum suscipit, in *Questionem* quæ sit propria *Rei* vocet; namquè hoc pacto dilucidè cognoscet id, quod explicari ab ipso debet, & facilius *Animus* noster, ad certam *Rei Scientiam* pervenit, si proposita *Questione* de ipsa investigate; cernitur enim ex ea quid sit id, quod propriè de *Re* ignoratur. Istudquè solum explanare nos oportet: alia omnino aut relinquenda, aut pro notis ponenda. Atquè hoc itinere, ad *Scientiam* *Rei* incedendum esse, ex eo percipere licet quòd & *Scientes*, & *Inscientes*, hac ratione ad ea intelligenda utuntur, quæ ipsis ignota sunt. Etenim quisquè horum, si quid incognitum habeat, atquè id percipere studeat, de hoc primum inquirat & *Questionem* suam ad id propriè accommodat, quod ab eo ignoratur. Ex quo hanc viam in nobis fermè ingenitam esse apparet; instruimur enim per nos ipsos, vel proprio quodam *Ingenij* nostri lumine ad *Questiones* formandas de quaquè *Re*, nec opus habemus in hoc *Doctore* aliquo. Undè ab hac regula nos recedere nullo pacto decet, sed ad hanc tota nostra tractatio dirigenda est; ete

nim si quis rem hanc Mente sua aliquantulum
 cogitet, reperiet ista omnino contineri in Ex-
 planatione, quam de Re aliqua quis facit.
 Nam ut à principio Res ignota fuerit necesse o-
 mnino est, & hac ignoratione excitatur Desi-
 derium cognoscendi id, quod ignoratum est.
 Istud verò patefacimus Quaestione ob eam cau-
 sam, quoniam facilius hoc modo intelligi posse
 existimamus, id quod propriè ignoratur, &
 quod propriè percipere expetimus. Atque ista
 omnia, à nobis effici sola Natura nostra Magi-
 stra apparet. Ex quo Prudentis erit, hanc eius
 prescriptionem atque regulam, in quaquè re
 explananda sequi, & illud consilij omnino Ca-
 pere, ut antequam quid de re aliqua quispiam
 disputet, diligenter secum consideret, quid re
 ipsa in questionem veniat, & ad id solum om-
 nem explanationem suam accommodat. Est au-
 tem Quaestio hæc, de qua in presenti verba fa-
 cimus, Appetitio cognoscendi per investigatio-
 nem, id quod de re à nobis ignoratur. De hac
 igitur, (quandoquidem hæc sola nobis aditum
 dare valet, ad inveniendam Methodum, qua
 quequè res explicari rectè potest) breuiter in-
 quirendum est, quæ nam ipsa sit, & qualis,
 atque

Atque quot sint eius genera, & quid in quaque ex illis queratur. Et quanquam ista apud Aristotelem legi possint, tamen puto non esse inutile, de his eisdem à nobis hic differi; partim quia delucidiora (nisi me fallo) hac nostra explanatione isthac omnia efficiuntur; partim quia magis distinctè ex istis percipi potest, quis Habitus ad tractationem cuiusquè rei còueniat. unde facilius erudiri quisquè valet in re, quæ proposita nobis est ab initio in hoc Libro. Videre itaque licet ex ijs quæ allata nunc sunt, ita factà esse Intelligentiam nostram, ut primum de Re quam ignotam habet perquirat, post in eius cognitionem hac Duce feratur. Ex quo perspicuum fit, Quæstionem sic iunctam esse Cognitioni, ut ipsam precedat nec fermè posse cognitionem capi, nisi ipsa Quæstio antegressa sit. Et quanquam à nobis ipsis (sicuti tactum fuit) parati sumus ad Quæstiones formandas, tamen id satis non est, ad eas perfectè intelligendas; nam solum extat in nobis Appetitio cognoscendi, qua inducimur ad inquirendas Res, ut eas cognoscamus, nec quid aliud à nobis ipsis de his scimus, ex quo diligentius de istis investigandum est, & quid quaque propriè per-

qui-

quiratur ostendendum, aliaquè omnia colligenda, quæ ad id, quod susceptum nobis est in hoc Libro utilitatem aliquam conferre possunt.

CAPVT VII.

¶ Declarat ad huc magis perspicuè, nulla alia ratione posse reperiri Habitum, qui sic aptus ad quancquè Rem tradendam, quàm ex Quæstionibus ipsis. & accuratè de hac re differit.

CONSTAT autem ex ea definitione, quæ tradita de Quæstione est, Ignoracionem esse causam, quæ primo nos mouet ad quæstiones proponendas, finem verò ob quem ipsas ponimus, aut aliquid inquirimus esse desiderium cognoscendi; vel cognitionem ipsam. etenim de ijs solum vel nobiscum ipsis perquirimus, vel ab alijs querimus, quæ ignorata sunt à nobis, & ob eum finem, ut ipsa cognoscere valeamus. Atquè ubi quid cognitum est, abit quæstio de ipso, ex ea parte, qua cognoscitur: dum verò manet ignoratio eius, illa existit. Percipitur quæ ex hoc non aliam atquè aliam, sed eadem omnino esse rem, quæ primò & ignoratur, & queritur & postremò, etiam cognoscitur. ex quo fit, ut rectè scriptum sit, ab Aristotele,

tot esse ea, quæ inquiruntur, quot sunt illa, quæ scimus; nam paria inter sese, & equalia numero isthæc omnia sunt. & ita res est, ut cuiq; questioni respondeat aliquod genus scientiæ, et quæquæ scientia possit transferri ad aliquod genus questionum. Cum verò genera questionum sint tantum quattuor, & quodq; ipsorum habeat sibi propriam quandam Methodum, qua tractari debet, ostenditur ex hoc has primum esse nobis proponendas in invenienda Methodo, quæ sit accommodata ad quærendam, vel tradendam scientiam rei alicuius. etenim fiet, ut eademmet Methodus, per quam explanatur quæstio, sit etiam apta ad scientiam rei tradendam: immo verò nihil aliud est questionem explanare, quàm rei eius, quæ in dubium venit, scientiam, vel cognitionem omnino declarare. Itaque ex istis quisq; cerne-re potest, nihil omninò differre Methodum, quæ quæque rei scientia proprie est tractanda, ab ea, quæ quæstio respondens illi scientiæ verè explicari solet. Atquæ si hæc omnia non aliter sunt, atquæ à me nunc exponuntur, perspicimus ex his hunc habitum, quem querimus, et quo informatus quisquæ esse debet in quæquæ

Scientia

I N D E X

- Diuisiua methodus laborat in inuenienda prima differentia.* 54
- Diuisio animalis quomodo fiat verè , & appositè ad methodum diuisiuam.* 56
- Doctrina quid significet apud Arist. in prin. primi lib. de demonstr.* 3
- Doctrina demonstrationum, item omnis scientia, & ars gignitur ex prænotione.* 3
- Doctrinae tres methodicae secundum Galenum.* 98
- Duae methodi, Analytica scilicet , & Compositiua, sunt diuersae.* 166
- Duae methodi, Analytica, & Compositiua sufficiunt ad assequendas scientias.* 166

E

- Efficientes , & agentes artes, quomodo differant inter se.* 122 & 123
- Error philosophorum existimantium nihil inquiri posse ratione, notatur , & refellitur ex Arist.* 15
- Essentia demonstrationis qua methodo sit inuenta ab Arist.* 107
- Essentia rei perspecta secundum viam Analyticam peruenimus ad ea, ex quibus ipsa gigni potest.* 24
- Excellentia demonstrationis quanta , & quantum illi tribuendum sit .* 100 & 101
- Experientia quid sit; & vnde emergat.* 157
- Explanandae rei gratia est viuendum vsuatis nominibus*

I N D E X

<i>bus.</i>	162
<i>Explicatio generis ab Auth. constituitur ad declarandam methodum diuisivam.</i>	49. & 50
F	
<i>Facultas Dianoetica in quo consistat, & quot sint eius munera.</i>	4
<i>Finis rerum secundum viam Analyticam quomodo sit principium.</i>	26. & 27
<i>Formula methodi declaratur per qua ex notione quid est percipiamus principia.</i>	32
G	
<i>Galenus locus de diffinitione explanatur.</i>	90
<i>Galenus viam Analyticam recte explanauit.</i>	29
<i>Galenus vir mirabilis in Medicina</i>	90
<i>Galenus locus in lib. de Arte medendi explanatur.</i>	97
<i>& 98.</i>	
<i>Galenus quam artem medendi appellat doctrinam diffinitiuam.</i>	143
<i>Genera, & species omnium rerum continentur in categoriis.</i>	48
<i>Genera media, & species extremae, tantum diffiniri possunt.</i>	183.
<i>Genus quomodo se habet in diffinitione.</i>	186
<i>Genus rei in primis est investigandum, vt species recte diffiniri possint.</i>	189
<i>Genus in diffinitione speciei sumitur ex eadem Categoria, in qua species consistit.</i>	189
	Genus

I N D E X

Genus in diffinitione speciei ex qua parte philosophiæ sit petendum. 190

Genus quid sit proprie. 191

Genus in diffinitione speciei debet esse proximum, & immediatum, ne diffinitio sit vitiosa. 191

Genere inuento, in diffinienda specie sunt sequenda alia predicata. 192

H

Habitus, qui est ars loquendi, quod sit pars methodi; & de eius munere, & officio. 8

Habitus methodicus duas in se habet partes, alteram inquirendi, alteram declarandi. 11

Habitus, qui est methodus declarandi, non est scientia. 68

Habitus quidam reperitur, quo dijudicatur, qua methodo sit utendum. 223

Habitus puerilis quid sit apud Arist. 226

Habitus puerilis probatur ex Arist. in primo libro de part. animal. 226

Habitus puerilis, quo iudicamus, an ipsa rei cognitio rectè inquiretur, reperitur damnato nonnullorum errore. 226

Habitus, de quo loquitur Arist. in I. de part. animal, definitur ab Authore. 231

Habitus puerilis, ut Arist. appellat, utilitates. 233

Habitus declarandi, & tractandi scientias, habet duas partes. 233

I N D E X

Habitus declarandi scientias est totus positus in notitia cuiusque methodi.	236
Habitus puerilis, vt Arist. appellat, multis exemplis declaratur.	236. & 237
Habitus declarandi, siue iudicandi, constat notitia rei subiecta.	238
Hominis prima, & vltima differentia.	59
I	
Iactantia Arist. notatur.	138
Indiuidua non possunt diffiniri.	187
Indiuidua scientia comprehendendi non possunt.	187
Indiuidua sunt infinita.	187
Indiuidua nec à Mathematico diffiniuntur.	188
Inquisitio, quæ efficitur à ratione, fundatur in prænotione.	14
Intellectus in quibus rebus versetur.	14
Intellectus natura comparatus ad cognoscendum, & quo argumento, hoc probetur.	15
Intellectus per se sine labore res omnes intelligere potest.	16
Intellectus quomodo impediatur corpore.	16
Intellectus quomodo aberret inquirendo veritatem; & qua de causa.	16
Inflatus Arist. scientia sibi nimium tribuit.	139
In vnaquaq; arte duo esse necessaria.	114
Intellectus noster impedimento corporis per se non potest, se in rei fermè alicuius cognitionem insinuare.	re.

INDEX

<i>Indicandum primum qua methodo sit utendā in tra-</i>	225
<i>denda, vel tractanda scientia exēplo Arist.</i>	222
L	
<i>Laus veterum philosophorum propter repertas metho-</i>	
<i>dos scientiarum.</i>	142
<i>Locus Arist. declaratus in primo Physices.</i>	169
<i>Laus Galeni, & error aliorum Medicorum propter ma-</i>	
<i>las diffinitiones.</i>	183
<i>Loci topici pertinent ad diuisiuam methodum.</i>	47
<i>Logicam esse partem huius methodi scientiarum.</i>	11
<i>Logicam solam non perficere habitum, qui appellatur</i>	
<i>methodus.</i>	11
<i>Logica quid profiteatur.</i>	11
<i>Logica solum disputat de quatuor modis argumen-</i>	
<i>tandi.</i>	12
<i>Logica quæ pars sit huius habitus methodici.</i>	12
<i>Logica ab Arist. appellatur Doctrina.</i>	12
<i>Locus ille Arist. omnis doctrina, quæ ratione constat,</i>	
<i>declaratus.</i>	18
<i>Logica quid sit.</i>	64
<i>Logica quare ita appellata.</i>	eodem.
<i>Logica, an sit instrum. philosophiæ, vel pars.</i>	eodem
<i>Logica scientia non potest appellari.</i>	66
<i>Logicæ explicatio.</i>	68
<i>Logica non est ars</i>	71
<i>Logicæ commendatio, & fructus.</i>	eodem.
S 3	Logica

I N D E X

Logica nobis omnia ferè subministrat adiumenta ad sciē-
tias, & artes. 72

Logica duo profitetur. 73

Loquacitas quomodo est fugienda in diffinitione nomi-
num. 75

M

Mathematicarum vis, atque præstantia. 100

Medicina quid sit. 150

Methodus ad omnes scientias, & artes assequendas.

traditur mirabiliter ab Arist. in prin. primi lib. de
demonst. 11

Methodus scientiarum, & artium ab Arist. pluribus
nominibus fuit designata. 6

Methodus ab Arist. appellatur doctrina, qua signifi-
cat omnes modos ad explanandas scientias, &
artes accommodatos, id est ratiocinationem, inductio-
nem, enthymemata, & exemplum. 66

Methodus scientiarum, & artium ab Arist. appellatur
Habitus. 7

Methodum, qua rerum cognitionem assequimur, differ-
re ab ea, que est rei cognitio. 7

Methodus rectè appellatur ratio prima, & alijs nomi-
nibus. 9. & 10

Methodus est Habitus, quo aliquid effici, explanari,
aut inueniri debet. 10

Methodus scientiarum habet duas partes inter se distin-
ctas, alteram, qua quærimus, quod ignoramus, al-
teram,

I N D E X

- teram, qua explorata, declaramus, & de vtrâ
 prius tractandum sit.* 12
*Methodus diuisiua appellatur nomine disciplina, &
 Analytica nomine doctrina.* 41
*Methodus diuisiua est, qua à primis initijs itur ad totâ
 reliquam essentiam.* 40. & 41
*Methodus diuisiua sumit pro principio notionem gene-
 ris.* 41
*Methodus diuisiua quare appellata sit ab Arist. exigua
 pars demonstrandi.* 42
Methodus diuisiua est infirma ratiocinatio. 42
Methodus diuisiua quid suppeditet ad demōstrationem.
 45. & 46
Methodi Galeni conciliatur cū methodis Authoris. 99
*Modus cognoscendi, & inueniendi in arte, & scien-
 tijs constat ex prænotione.* 3
N
Natura hominis qua methodo sit inuestiganda. 32
Natura in generalibus rebus quam artē adhibeat. 53
Natura particularis est coniuncta cū vniuersali. 59
*Naturalis scientia quibus methodis sit tradita ab
 Arist.* 108
*Nemo errat in methodo diuisiua, qui primas, & vlti-
 mas differentias indagare nouit.* 61
*Nemo potest vti methodo diuisiua, nisi sit exercitatus
 in scientijs, & omninò in logica.* 46
Non qualibet methodus ad quamlibet sciētiam est ac-

I N D E X

- commodata.* 220
- Nomen, & nominis notio, dat nobis aditum ad rē inquirendam.** 31
- Nomen à definitione quomodo differat.** 35
- Nomina, vel vsitata, vel inusitata, sunt, & semper sunt explicanda, idē de proprijs, & translatis.** 174
- Nominum expositio non est necessaria in Mathematicis.** 175
- Nominis multiplex significatio si subsit, quid agendum.** 175
- Nomina fingi possunt, cum apta non reperiuntur alia ad-exponendam rem.** 175
- Nostra cognitio à notione essentiae proficiscitur.** 34
- Notitia rei, vel finis implicitè continet omnia, quæ ad rem pertinent.** 239
- Nulla Disputatio, nulla Ars, nulla Scientia, sine via Analytica, rectè tradi, aut explanari potest.** 111
- Numeri definitio vera.** 197
- Numeri ternarij definitio vera.** 198
- O
- Omnia quæ traduntur in philosophia, ordine, & certa methodo explicantur.** 227
- Omnes methodi inter se iunctæ, & connexæ sunt.** 94
- Omnes Artes à via Analytica, & Compositiva omnē vim suam habere.** 112
- Omnes Artes, quæ appellātur agentes, & omnes actiones, continentur duabus methodis, Analytica, & Compositi-**

I N D E X

- Compositiua. 121. 122. & 123
- Omnes scientiæ traduntur, et explanantur duabus vijs,
Analytica, & Compositiua. 126
- Omnis methodus nititur diffinitione rei. 144
- Omnis methodus nititur propositione. 152
- Omnis pars philosophiæ ordine quodam, & propria me-
thodo exponitur. 227
- Omnis ratio differendi vnde sumatur. 148
- Omnis scientia habet originem à sensibus. 157
- Opus ratiocinandi multi sine doctore tractare possunt. 76
- P
- Physica auscultatio apud Arist. qua methode innita-
tur. 34
- Philosophi quibus vijs, & methodis, vsi sint ad tra-
dendas scientias. 106
- Petitio quid sit. 153
- Physicus in sua facultate quibus methodis vtatur. 167
- Positionum, & cõmunium notionum, varia nomina
traduntur. 164. & 165
- Præcepta, quibus instruimur ad inueniendam omnem
differentiam. 53
- Prædicatum quid sit. 148
- Prædicata quænam sint, quæ cum genere constituant
veram diffinitionem. 194
- Prænotio duplex, ex qua constat methodus, & ratio
comparandarum scientiarum. 18
- Prænotio primorũ principiorũ quid nobis prestet. eodẽ.

Præ-

I N D E X

- Prænotio primorū principiorū quid nobis præstet. eodē
 Prænotio eorum, quæ postrema sunt in re, quid præ-
 stet. eodem
 Prænotio finis, est initium, quo via Analytica nititur. 25
 Prænotio eorum, quæ sunt in alijs, multum potest ad es-
 sentias rerum inueniendas. 33
 Prænotio quid sit. 148
 Prænotio quid sit, copiosius declaratur. 153
 Prænotationum tractatus. eodem
 Prænotationes necessario sunt omnibus notæ ante doctri-
 nam, & disciplinam. 18
 Prænotationes vtrum sint ingenitæ nobis natura. 156
 & 157
 Prænotationes principiorum duplices sunt, aliæ notæ an-
 te omnem doctrinam, aliæ contra. 161
 Prænotationes omnes inter se conueniunt, vt non possint
 à demonstratione declarari. 161
 Propositio quid sit. 148
 Principia rerum quomodo se habeant ad essentiã, & è
 contrariò. 18
 Præprium Munus eius methodi, quæ consistit in præ-
 notatione postremorum, quid sit. 20
 Q
 Qua Methodo ostendat Arist. moralem facultatem nõ
 posse explanari methodo demonstrandi. 240
 Quatuor esse genera questionū, an sit, quid sit, & c. 88
 Quæstio, quid est, pertinet ad methodum diffiniendi. 88
 Quæstio

I N D E X

- Quaestio quid sit. 252
- Quaestiones tres explicat ratiocinandi, & demonstran-
di methodus. 88
- Quaestionum materia, & utilitas explicatur late. 255
& seq.
- Quae Methodus sigillatim applicanda sit ad quamq;
materiam. 251
- Quibus praecipis in unaquaq; materia propositis fa-
cile nosci possit, qua meth. res cognosci possit. 243
- Ratio, & via comparandarum scientiarum, & artium,
qualis nam sit; & quotuplex. 25
- Ratio Methodica consistit aut in explanando, aut in
inquirendo. 7
- Ratio Methodica, qua ex principijs peruenimus ad na-
turam rei, continetur diffinitione generis. 61. & 62
- Ratio nostra quare nunquam otiosa. 74
- Ratio à Graecis multis nominibus appellatur. 75
- Ratio Analytica supponit diffinitionem. 144
- Ratio speciei singularis qua methodo inueniatur. 201
- Ratiocinatio, & demonstratio differunt, & consentiunt
inter se; & quomodo. 73
- Ratiocinatio est norma, & regula rationis. 76
- Ratiocinatio quibus nitatur. 78
- Ratiocinatio quid sit. eodem
- Ratiocinatio est nobis dux, & magistra in scientijs, &
artibus. eodē
- Regula

I N D E X

- Regula, & præcepta diffinitionum.* 198. & 199
- Rerum alias esse cognitæ, alias incognitæ, alias medias.* 15
- Res omnes sunt incluse in decem prædicamentis.* 38. & 39
- Rerum omnium materia quomodo subiiciatur methodo Compositivæ, & Analyticæ.* 104
- S
- Scientia omnis, & Ars, inuenitur, comparatur, & traditur prænotione.* 2
- Scientia omnis, & Ars, fundat intentionem, & explanationem suam notione vna, vel multis.* 5
- Scientia, & Artes differentes vtuntur Analytica, & Compositiva.* 129
- Scientiæ Mathematicæ vtuntur solum methodo componendi.* 129
- Scientia omnis tractat materiam sibi propriam.* 219
- Scientiæ, & Artes, sunt inter se distinctæ.* eodem
- Sensus à natura particulari excitatur ad naturam vniuersalem.* 159
- Syllogismus quid sit, & quod latinè dicatur ratiocinatio.* 77
- Sine diffinitione nulla quæstio potest explanari.* 170
- Societas Analyticæ, & Compositivæ methodi.* 105
- Speciei diffinitio facilius reperitur, quàm generis.* 188
- Speciei essentia est insita rebus singularibus.* 201
- Subiectum quid sit.* 148
- Suppositio quid sit.* 163

I N D E X

T

Themistius notatur ab *Authore*. 178

Theses, quae latine dicuntur *positiones*, quid sint. 162

Tota Methodus diuisiva constat ex generis diffinitione. 47

Tota ratio cuiusq; artis efficientis continetur duabus methodis, *Compositiua*, & *Analytica*. 114

Tria sunt necessaria in vnaquaq; diffinitione. 199

V

Vbi desinit *Analytica ratio*, ibi incipit *Cōpositiua*. 116

Verbum prænatio apud *Arist.* in primo lib. de *demonst.* quid sibi velit. 5

Veritas rerum quomodo sit inuestiganda. 106

Veteres melius senserunt de *Deo*, & de *creatione rerū*, quàm *Arist.* 140

Via, qua rerū cognitio acquiritur, an reperiri valeat. 14. & 15

Via Analytica non rectè potest nominari *doctrina*. 99

Via Analytica est prior *doctrina componendi*. 106

Via Analytica, & *compositiua*, cum sint inter se connexa, & copulata, cur separatim de vtraq; præcepta tradantur. 111. & 112

Via Analytica est excellentior *Methodus*, quàm *diffinitiva*. 111

Via Analytica, & *Compositiua* quomodo sit vsus in *Physicis*. 128

Via Analytica potest inueniri quaedam præstantissima natura,

I N D E X

- natura, quæ appellatur Deus.* 132
Via Analytica potest inueniri rerum productio, creatio, & conseruatio. 133
Via Analytica potest inueniri beatorum sedes. eodem
Via Analytica potest perueniri ad cognitionem bonitatis, & sapientiæ diuinæ. 132
Via componendi differit de ijs, quæ sunt inuenta beneficio Analytica. 135
Victus quid sit. 150
Vniuersitas rerum à Deo est creata, & ab eodem conseruatur. 138
Vnum esse Deum, à quo omnia. eodem

F I N I S.

